T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİ'NDE YABANCI DİL ÖĞRETİMİ: ROBERT KOLEJİ ÖRNEĞİ

Salih POTUKOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Recep BÜYÜKTOLU

Çankırı - 2019

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİ'NDE YABANCI DİL ÖĞRETİMİ: ROBERT KOLEJİ ÖRNEĞİ

Salih POTUKOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Recep BÜYÜKTOLU

Çankırı - 2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Bilimsel Etik Bildirimi ..... **iii**
Tez Kabul ve Onay ..... **iv**
Önsöz ..... **v**
Özet ..... **vii**
Abstract ..... **viii**
Kısaltmalar ..... **ix**
Tablo Listesi ..... **x**
Şekil Listesi ..... **xi**

GİRİŞ **1**

BÖLÜM 1. OSMANLI DEVLETİ, MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ VE CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA YABANCI DİL ÖĞRETİMİ **5**
1.1. Tanzimat'tan Önce Osmanlı'da Yabancı Dil Öğretimi 5
1.2. Tanzimat'tan Sonra Osmanlı'da Yabancı Dil Öğretimi 9
1.3. Milli Mücadele Döneminde Genel Durum 15
1.3.1. Milli Mücadele Döneminde Azınlık ve Yabancı Okulları 15
1.3.2. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Yabancı Dile Verilen Önem 22

BÖLÜM 2. ROBERT KOLEJ **24**
2.1. Robert Kolej'in Kuruluşu ve Tarihsel Gelişimi 24
2.2. Robert Kolej'in Osmanlı Dönemi İdarecileri 41
2.2.1. Cyrus Hamlin 41
2.2.2. George Washburn 44
2.2.3. Caleb Gates 47

BÖLÜM 3. ROBERT KOLEJ'DE YABANCI DİLÖĞRETİMİ **50**
3.1. Robert Kolej'de Genel Olarak Eğitim ve Öğretim 50
3.2. Kolej Müfredatı ve Dersler 54
3.3. Kolej Öğretim Kadrosu ve Öğrencilerinin Özellikleri 66

3.3.1 Kolej Öğretim Kadrosu 66
3.3.2. Kolej Öğrencilerinin Özellikleri 68
3.3.2.1. Robert Kolej'de Türk Öğrenciler 72
3.4. Kolej Yabancı Dil Öğretimi 74
3.4.1. Kolejde Kullanılan Yabancı Dil Öğretim Metotları 78
3.4.1.1. Endirekt Metot (Grammar Translation Method) 79
3.4.1.2. Direkt Metot (Direct Method) 80
3.4.1.3. İçerik Temelli Öğretim (Contend Based Instruction) 81

SONUÇ 83
KAYNAKÇA 88
EKLER 99
ÖZGEÇMİŞ 127

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Osmanlı Devleti Dönemi'nde Yabancı Dil Öğretimi: Robert Koleji Örneği* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

17/ 07 / 2019

Salih POTUKOĞLU

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Salih POTUKOĞLU tarafından hazırlanan *Osmanlı Devleti Dönemi'nde Yabancı Dil Öğretimi: Robert Koleji Örneği* başlıklı bu çalışma, 17.07.2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda oybirliğiyle başarılı bulunarak jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman : Dr. Öğretim Üyesi Recep BÜYÜKTOLU İmza:

Üye : Prof. Dr. İsmet ÜZEN İmza:

Üye : Doç. Dr. Ercan ÇELEBİ İmza:

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../..../ 201.. tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti Dönemi'nde Yabancı Dil Öğretimi: Robert Koleji Örneği konusu, Türkiye'de yabancı dil öğretimi tarihinin daha iyi anlaşılması ve yabancı dil öğretim yöntemlerinin geliştirilmesi açısından üzerinde durulmaya değer bulunmuştur. Ayrıca Türk eğitim tarihinin daha iyi anlaşılması, gelecek eğitim ve öğretim planlamalarının yapılmasını daha kolay ve hatalardan uzak kılacağı düşünülerek, bu çalışmanın Türk eğitim ve öğretim sistemine sağlayacağı katkılar bakımından incelenmesi gerektiği düşünülmüştür.

Çalışmamız Osmanlı Devleti Dönemi'nde kurulmuş ve Türkiye Cumhuriyeti Dönemi'nde de eğitim-öğretim faaliyetlerine devam eden Robert Kolej'in yabancı dil öğretimi noktasındaki çalışmalarının kolejin ilk kuruluş döneminden itibaren nasıl şekillendiği üzerine yapılmıştır. Kolej kurucu, yönetici ve öğretim elemanlarının yabancı dil öğretimine verdikleri önem, takip ettikleri yöntem ve benimsedikleri prensiplerin kolej yabancı dil öğretimine etkileri incelenmiştir.

Robert Koleji ile ilgili daha önce yapılan çalışmalar gözden geçirildiğinde kolej ile ilgili olanların çoğunluğunun Yabancı Okullar başlığı altında ve kolejin misyonerlik faaliyetleri üzerine olduğu görülmüştür. Böyle bir gerçekliği kabul etmekle birlikte bu tez çalışması kolejin yabancı dil öğretiminde uyguladığı yöntem ve teknikler üzerine yapılmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını ve katkılarını hiçbir zaman esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Recep BÜYÜKTOLU'ya, akademik çalışma disiplini, yöntemleri ve metotları konusunda kendisinden birçok şey öğrendiğim Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN'e, tarih ilmi ile ilgili bakış açıma ve zihin dünyama önemli katkıları olan Dr. Öğr. Gör. Ebubekir KEKLİK'e, tez konusunun belirlenmesinden itibaren, yazım aşamasında ve tashihinde önemli katkıları olan Öğr. Gör. Sadık Selman ÜNER'e, Arş. Gör. Taha Yasir CEVHER'e, Öğr. Gör. Oktay YAZICI'ya ve eğitim hayatım boyunca yetişmemde katkısı olan tüm hocalarıma şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

Ayrıca Robert kolej ile ilgili belgelere ulaşmamda yakın ve önemli yardımlarını gördüğüm Boğaziçi Üniversitesi Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi Koordinatörü

Prof. Dr. Cengiz KIRLI'ya, Koordinatör Yardımcısı Nurçin İLERİ'ye, Arşiv Uzmanları Aude Aylin de TAPIA'ya, Anna VAKALI'ye, Başak Deniz ÖZDOĞAN'a, Abbas BOZKURT'a ve Robert Kolej Arşiv sorumlusu Zeynep TORKAK hanımefendiye teşekkür ederim.

Özellikle, sonsuz destekleri ile hayatımın her alanında olduğu gibi bu çalışmamada da bana muazzam kolaylıklar ve destek sağlayan kıymetli eşim Burcu'ya ve çocuklarım Onuralp ve Gökalp'e teşekkür ederim.

17/ 07/ 2019

Salih POTUKOĞLU

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Osmanlı Devleti Dönemi'nde Yabancı Dil Öğretimi: Robert Koleji Örneği
Tezin Yazarı : Salih POTUKOĞLU
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Recep BÜYÜKTOLU
Anabilim Dalı: Tarih
Kabul Tarihi : 17.07.2019
Sayfa Sayısı : xi (ön kısım) + 99 (tez) + 29 (ekler)

Bu tez çalışması 1863 yılında Amerikalılar tarafından Osmanlı topraklarında açılan ve Türkiye Cumhuriyeti'nde de eğitim-öğretim faaliyetlerine devam eden Robert Kolej'in uyguladığı yabancı dil öğretim yöntem ve metotları üzerine yapılmıştır. Kolejin hem Osmanlı döneminde hem de Türkiye Cumhuriyeti döneminde Türk eğitim-öğretim hayatında önemli bir yere sahip olduğu gerçeği göz önünde bulundurularak kolejin kuruluş amacı ve benimsediği eğitim yöntemleri tarihsel süreç içerisinde incelenmeye çalışılmıştır.

Robert Kolej kuruluş tarihi Osmanlı Dönemine rastlamaktadır. Dolayısıyla çalışmamızda Osmanlı Dönemi yabancı dil öğretimi ile ilgili yapılan uygulamalar, devlet yöneticilerinin yabancı dil ve öğretimine ilişkin düşünceleri ve yabancı dil öğretimi ile ilgili ihtiyaçların anlaşılması için Osmanlı düşünce dünyasında önemli yere sahip olan Tanzimat'ın ilanı temel alınarak Tanzimat'ın ilanının öncesi ve sonrası olarak iki dönem şeklinde incelenmiştir. Ayrıca tezimizde, Milli Mücadele Dönemi ve Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki durum da genel hatları ile değerlendirilmiştir.

Robert Kolej ile ilgili daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde genel olarak kolejin misyonerlik faaliyetleri üzerine olduğu görülmüş ve tezin hazırlanması sırasında bu durum da göz önünde bulundurulmuştur.

Çalışmamızda Robert Kolej Arşivi, Cumhurbaşkanlığı Osmanlı ve Cumhuriyet Arşivleri, Columbia Üniversitesi nadir kitaplar ve el yazması eserler bölümünde bulunan Robert Kolej ile ilgili arşivler dikkatle taranmıştır. Kolej kurucuları ve ABCFM örgütünün yayınlamış olduğu belgeler, hatıralar, kolej ile ilgili rapor ve diğer eserler dikkatle incelenmiş ve kolej eğitimi ve kolejin yabancı dil öğretiminde uyguladığı metot ve yaklaşımlar hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Robert Kolej, Yabancı Okullar, Tarih, Eğitim, Yabancı Dil Öğretimi*

Çankırı Karatekin University Graduate School of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: Foreign Language Education In Ottoman Empire Era: Robert College Sample	
Author	**:** Salih POTUKOĞLU
Supervisor	**:** Assistant Professor Recep BÜYÜKTOLU
Department	**:** History
Date	**:** 17.07.2019

This thesis study is on the foreign language teaching methods applied by Robert College which has been founded by the US on Ottoman lands in 1863 and still continues its teaching activities to this day in the Republic of Turkey. In consideration that the college occupied an important place in Turkish education both during the Ottoman Era and during the Republic Era, we tried to examine the purpose behind the foundation of the college and the education method adopted by it through history.

Robert College has been established during the Ottoman Era. Therefore, in order to have a better understanding of the practises related to the foreign language in Ottoman Era, the thoughts of the state officials regarding foreign language and its teaching and the needs related to teaching foreign language, our study has been divided into pre and post Tanzimat Reform Era. Furthermore, our thesis study has also made a general assessment of the situation during the National War of Independence and the initial years of the Republic.

Looking back at the previous studies related to Robert College, it has been observed that the college was mostly concentrating on missionary activities in general and this has been kept in mind when preparing this thesis.

During our study, meticulous search has been conducted at the Robert College Archive, Presidential Ottoman and Republican Archives and the Robert College archives found at the Columbia University rare books and manuscript works section. Documents issued by college founders and ABCFM organization, memories, college reports and other works have been carefully reviewed and information has been provided with regards to college education and the methods and approaches adopted by the college in teaching foreign languages.

Keywords: *Robert College, Foreign Schools, History, Education, Foreign Language Teaching*

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.t.	Adı geçen tez
ABCFM	American Board of Comissioners for Foreign Missions
B.A.	Bachelor of Arts
B.S.	Bachelor of Science
BCA	Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi
Bkz.	Bakınız
BOA	Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi
C.	Cilt
CU	Columbia University
CU-RBML	Columbia University, Rare Books and Manuscript Library
Çev.	Çeviren
Ed.	Editör
HR. TO	Hariciye Nezareti Tercüme Odası
İ. MMS	İradeler Meclis-i Mahsus
M.E.B.	Milli Eğitim Bakanlığı
OTAM	Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi
RCA	Robert Kolej Arşivi
s.	Sayfa
S.	Sayı
ss.	Sayfa sayısı
ŞD	Şura-yı Devlet
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDVİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri
Yay.	Yayınları

TABLO LİSTESİ

Tablo No **Sayfa**

Tablo 1.1. Osmanlı Lisan Mektebinde Okutulan Dersler.....13
Tablo 1.2. 1870-1890 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'nda yabancılara ait okullar ve sayıları.....16
Tablo 3.1. Robert Kolej Yıllık Sınavları 27 Temmuz-21 Ağustos 1868 58
Tablo 3.2. Robert Kolej'de 1875 yılında okutulan dersler 59
Tablo 3.3. Robert Kolej 1896 Senesi Hazırlık Bölümü Ders Programı 61
Tablo 3.4. Robert Kolej 1896 Senesi Kolej Bölümü 1. Ve 2. sınıf Ders Programı 62
Tablo 3.5. Robert Kolej 1896 Senesi Kolej Bölümü 3. Ve 4. Sınıf Ders Programı.....63
Tablo 3.6. Robert Kolej 1911 Senesi Hazırlık Bölümü Ders Programı 65
Tablo 3.7. Robert Kolej 1920 Senesi Kolej Bölümü Ders Programı 66
Tablo 3.8. Öğrenci Kataloglarına Göre Milletler Bazında Robert Koleje Kayıtlar 70
Tablo 3.9. Robert Kolej 1896 Senesi Hazırlık Bölümü Ders Programı 77
Tablo 3.10. Robert Kolej 1911 Senesi Hazırlık Bölümü Ders Programı 78
Tablo 3.11. Robert Kolej 1920 Senesi Kolej Bölümü Ders Programı 80

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No **Sayfa**

Şekil 2.1. I. Dünya Savaşında Robert Kolej'i koruyan Osmanlı Askerleri..... 43
Şekil 2.2. Cyrus Hamlin kolejin kurucusu ve ilk yöneticis..... 46
Şekil 2.3. George Washburn (Cyrus Hamlin'den sonra kolejin ikinci yöneticisi..... 46
Şekil 2.4. 1890 dönemi öğrencileri George Washburn ile birlikte..... 48
Şekil 2.5. Caleb F. Gates, Kolejin Washburn'den sonra üçüncü yöneticisi..... 49
Şekil 2.6. Kolejin Washburn'den sonra üçüncü yönetici Caleb F. Gates farklı etnik gruptan öğrenciler ile. 49

GİRİŞ

Toplumların varoluşunda en önemli yerlerden birisine sahip olan dil, o toplumun her alanda sağlıklı bir şekilde hayatını devam ettirebilmesi için yegâne öneme sahiptir. Daha detaylı olarak açıklamak gerekirse; eğitim, bilim, din ve siyaset gibi toplumun temelini oluşturan olguların kuşaklara aktarılmasında olmazsa olmazlardan bir tanesidir. Dilin gerekliliğini sadece bilimsel çalışmalar, eğitim ve gelişmeleri sürdürebilmede değil, insanoğlunun duygu ve düşünce dünyasını aktarmada da açıkça görmekteyiz.

Tarih boyunca hayat bulmuş uygarlıklar ne denli güçlü, köklü ve eski ise dilde o derecede güçlü, köklü ve eskidir. Çünkü uygarlıkların var oluşunda ve hayatlarını devam ettirmelerindeki en önemli iletişim aracı dildir. Bunun yanında toplumların hayatın her alanında kullandığı, bir bakıma onları birbirlerine bağlayan, kendilerini ifade etmede ve hatta düşünmede bile kullandıkları kendilerine ait dilleri vardır. Fakat Dünya üzerinde yaşayan farklı uygarlık ve toplumlar olduğu gibi farklı diller de bulunmaktadır. Bu da ana dili konuşmayı ve ona hâkim olmayı ne derece önemli kılıyorsa, yabancı dil bilmeyi ve ona hâkim olmayı da aynı oranda önemli kılmaktadır.

Aynı toplum içerisinde yaşayan insanların birbirleri ile kurduğu iletişim ya da bilgi aktarımı gibi durumlar, farklı devletler, toplumlar ve uygarlıklar içerisinde yaşayan insanlar ve hatta devletlerarasında dahi vuku bulmaktadır. O halde insanoğlu gibi devletler de kendi dillerinin dışında farklı dilleri bilmeye ve onu kullanmaya ihtiyaç duymuşlardır. Bu tür bir iletişimin hem devletler, hem de insanlar için daha etkili ve sağlıklı kurulabilmesi ihtiyacı ile yabancı dil bilmenin ve yabancı dil öğrenmenin önemi ve gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin yabancı dile ve öğretimine verdiği önem açıktır, fakat tarih içerisinde geçirilen süreç dikkate alınmadığı ve hatalar veya başarılar analiz edilmediği takdirde, yabancı dil öğretimine katkı sağlanamayacak, hatta ülkemize faydalı bir araç olmaktan ziyade toplumun en önemli birleştirici unsurlarından olan ana dilin önemsizleşmesine yol açacaktır. Şu halde yabancı dilin öğrenilmesinin

önemi ile birlikte anadil kullanımının önemsizleştirilmesine sebep olmamak gerekmektedir.

Eğitim tarihimiz hakkında bilgi sahibi olmanın ise bu tür hataları en aza indireceği açıktır. Bu nedenle eğitim tarihi derslerinin, ders planlamaları yapılırken göz ardı edilmemesi, müfredat ve programlara eklenmesi gerekmektedir. Prof. Dr. Yahya Akyüz'ün de ifade ettiği gibi kendi eğitim tarihimizden dersler çıkarmak yerine, eğitim tarihi dersi eğitim-öğretim müfredatlarından çıkartılmaktadır ki bunun neticesinde bütün eğitim ve öğretim alanlarında başarıyı yakalamak oldukça güç olacaktır.[1]

Türkiye'deki durumu görmek için Türkiye Cumhuriyeti devletinin temellerinin atıldığı Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan düzenleme ve çalışmaları iyi anlamak gerekmektedir. Bunu anlamanın yolu ise o dönemde dünyada izlenen yabancı dil öğretimi ile ilgili düşünce ve politikaların yanı sıra, Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı Devleti'nin devamı olduğu gerçeği göz önünde bulundurularak, Osmanlı'dan kalan eğitim yöntemleri, metotları vb. gibi düşünce ve politikaların öneminin ve etkisinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Ayrıca tez Robert Kolej'in kuruluşu ile 1924 yıllarını kapsamaktadır. Bu sınırlamanın amacı tezin ana konusu olan Robert Kolej'in Osmanlı Devleti dönemindeki eğitim-öğretim stratejilerini ve yabancı dil öğretim metotlarını anlayabilmektir.

Türk milli eğitiminde önemli yer teşkil eden yabancı dil öğretimi ile ilgili konuların tarihsel bir süreç içerisinde ele alındığında tez çalışması günümüz ve gelecekteki yabancı dil öğretim politikalarının şekillenmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca bu tez çalışması yabancı dil öğretimi ile ilgili yabancı okulların geçmiş dönem yabancı dil öğretim faaliyetleri ile ilgili politikalarının günümüz yabancı dil öğretimi politikaları ile mukayese edilebilmesi noktasında araştırmacılara kolaylık sağlayacaktır.

[1] Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2012*, Pegem Akademi Yay., 23. Baskı, Ankara, 2012.

Bu anlayış göz önünde bulundurularak tez üç ana bölüme ayırılmış ve birinci bölümde Osmanlı Devleti'nde, Milli Mücadele Döneminde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında yabancı dil öğretiminin tarihsel gelişimi ele alınmaya çalışılmıştır. Osmanlı Devleti'ndeki genel durumu görebilmek için ise hemen birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da, özellikle de yabancı okullar ve yabancı dil öğretimi alanında önemli bir dönüm noktası olan Tanzimat'ın ilanı temel alınarak, Tanzimat'ın ilanından öncesi ve sonrası olarak iki ayrı alt başlık altında incelenmiştir.

İkinci bölümde Robert Kolej'in kuruluşu, tarihsel gelişimi, öğretim kadrosu, ders müfredatları ve öğrenci özellikleri gibi önemli etkenler ayrı alt başlıklar altında incelenmiştir. Bu bölümdeki başlıklar çalışmamanın esas konusunu teşkil eden kolej yabancı dil öğretimini ve yabancı dil öğretimi adına kolejin benimsediği prensiplerin anlaşılmasını daha kolay kılacaktır.

Üçüncü bölümde ise kolej yabancı dil öğretimi ve yabancı dil öğretiminde uyguladığı yöntem ve teknikler incelenmeye çalışılmıştır. Kullanılan metot ve yöntemlerin tarihi arka planlarından, ortaya çıkmasındaki ihtiyaçlardan ve nasıl ortaya çıktıklarından bahsedilerek kolej yabancı dil öğretiminde kullanılan bu metotların daha anlaşılır olması sağlanmıştır.

Tez çalışması öncesinde konu ile ilgili kaynaklar dikkatli ve titiz bir şekilde araştırılmış, ulaşılabildiğimiz ölçüde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı arşivlerinden, Robert Kolej arşivlerinden ve Boğaziçi Üniversitesi Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi arşivlerindeki arşiv belgelerinden faydalanılmaya çalışılmıştır. Ayrıca tezin konusu ile ilgili öne çıkan çalışmalara örnek olarak İlknur Polat Haydaroğlu[2], Necdet Sevinç[3], Hidayet Vahapoğlu[4],

[2] İlknur Polat Haydaroğlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar*, Ankara 1993.
[3] Necdet Sevinç, *Ajan Okulları*, Dede Korkut Yay., İstanbul, 1975.
[4] Hidayet Vahapoğlu, *Osmanlıdan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*, İstanbul, 1992.

Necmettin Tozlu[5], Nurettin Polvan[6], Uygur Kocabaşoğlu[7] ve Süleyman Büyükkarcı[8] gibi araştırmacıların çalışmaları incelenmiştir.

Azınlık ve yabancı okullar üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında, genel olarak Osmanlı'da ve Türkiye'deki misyonerlik faaliyetleri üzerine olduğu görülmektedir. Fakat bu çalışma, bu tür bir etki ve amacın olduğu gerçeğini göz önünde bulundurmakla birlikte, esas olarak Robert Kolej'in Osmanlı Devleti dönemi yabancı dil öğretim politikaları, stratejileri, teknik ve prensipleri üzerine olacaktır.

Bu düşüncelerden yola çıkılarak bu tez çalışmasında; Osmanlı Devleti'nde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar geçen zaman içerisinde yabancı dil öğretiminin geçirdiği süreç ele alınmıştır. Ayrıca bu süreç içerisinde de özellikle yabancı dil öğretimine sağladığı katkı veya yanlışlıklar bakımından azınlık ve yabancı okulların içerisinde en meşhurlarından biri olan Robert Koleji'ndeki yabancı dil öğretimi incelenmeye çalışılmıştır.

[5] Necmettin Tozlu, *Kültür ve Eğitim Tarihimizde Yabancı Okulla*r, Ankara, 1991.
[6] Nurettin Polvan, *Türkiye'de Yabancı Öğretim*, İstanbul, 1952.
[7] Uygur Kocabaşoğlu, *Kendi Belgeleriyle Anadolu'daki Amerika 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Amerikan Misyoner Okulları*, İstanbul, 1989.
[8] Süleyman Büyükkarcı, *Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet Türkiye'sinde Yabancı Okullar*, Konya 1996.; Süleyman Büyükkarcı, *Türkiye'de Amerikan Okulları*, Ankara, 2002.

BÖLÜM 1

OSMANLI DEVLETİ, MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ VE CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA YABANCI DİL ÖĞRETİMİ

1.1. Tanzimat'tan Önce Osmanlı'da Yabancı Dil Öğretimi

Osmanlı Devleti'nin altı yüzyıllık tarihi içerisinde eğitim ile ilgili yaşanan değişiklik ve gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda bilime ve öğrenmeye ziyadesi ile önem verdiği açıkça görülmektedir.[9] Bununla birlikte Osmanlı Devleti dönemine genel olarak bakıldığında eğitim ve öğretimin devlet eli ile değil de daha çok vakıflar aracılığı ile yapıldığı söylenebilir.[10] Devletin ise daha çok asker ve yöneticilerin eğitiminde büyük rol üstlendiği görülmektedir.[11] Osmanlı'nın eğitim ve öğretim anlayışında önemli yer teşkil eden iki kurumdan birisi medreseler diğeri ise sıbyan mekteplerdir. Fakat bunun yanında halkın bilgi, görüş ve becerilerini arttırabileceği cami, tekke ve zaviyeler, kütüphaneler ve ahi teşkilatı gibi ortam ve topluluklarda bulunmaktaydı. Bütün bunlar o dönede bir toplumda eğitime verilen önemi ortaya koyan unsurlar olarak açıkça göze çarpmaktadır.

Fakat Osmanlı'da eğitime verilen önemin dışında, eğitim dili ve dil öğretimine verilen önem de dikkate değerdir. Osmanlı'nın erken klasik döneminde Selçuklulardan kalma gelenekler geliştirilmiştir. Sıbyan mektepleri ve medreselerin yoğunluklu olarak devam ettirdiği eğitim-öğretime bakıldığında ders içerikleri ve öğretilen yabancı dil veya eğitim-öğretimde kullanılan yabancı dilin neredeyse tamamının Arapça olduğu görülmektedir.[12] Dönem içerisinde eğitim-öğretimde en önemli yeri teşkil eden kurumun medreseler olduğu görülmektedir ve Osmanlı Döneminde kurulan ilk medrese Orhan Gazi tarafından 1330 yılında İznik'te

[9] Deniz Aşkın, "Osmanlı Devleti'nin Son Dönemlerinde Medrese Eğitim Sistemi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Yıllarında Eğitimin Konjonktürel Boyutu", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C. 6, S. 2, İstanbul, 2017, s. 980-982.
[10] Adnan Ertem, "Osmanlıdan Günümüze Vakıflar", *Vakıflar Derg*isi S.36, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yay., Ankara, 2011, s. 35.
[11] İsmail Doğan, *Türk Eğitim Tarihinin Ana Evreleri*, Nobel Yay., Ankara, 2010, s. 135.
[12] Doğan, a.g.e,. s. 136.

açılmıştır. Bu medresenin kurucu müderrisi ise döneminin en ünlü âlimlerinden olan Davud el Kayseri'dir.[13] Bu dönemde yabancı dil öğretimi hakkında bilgi sahibi olabilmek için medreseler ve onların eğitim-öğretim müfredatlarına bakılması gerekmektedir. Medreselerde o dönemde okutulan kitaplar ve verilen eğitimin büyük çoğunluğu Arapça olduğu için eğitim Arapça ağırlıklı yapılmakta idi. Dolayısı ile Osmanlı'da medrese eğitimi almış bir kişinin kendi ana dilinin yanı sıra ikinci bir dili de bildiğinin söylenilebilmesi mümkün olacaktır.[14]

Osmanlı eğitim-öğretim hayatında, özellikle Fatih Sultan Mehmet'in yenilikçi ve gelişmeye açık geniş görüşlülüğü sayesinde olumlu değişiklikler olmuştur. Onun bu anlayışının Osmanlı eğitim-öğretimi adına büyük ümit vaat ettiğini göstermektedir. Bu dönemde sıbyan mektepleri ve medreselerden başka eğitimde Şehzadegan ve Enderun mektebi olarak yeni eğitim öğretim kurumları karşımıza çıkmaktadır. Fatih Döneminde yabancı dil ile ilgili çalışmalara örnek olarak; Latince ve Yunanca eserlerin bir araya getirilmiş olması ve dünyaca ünlü bilim ve sanat adamlarının İstanbul'a davet edilmesi söylenebilir.[15] Cevdet Paşa'nın "*Tarih-i Cevdet*" adlı eserinde *"Fatih ilme önem verdiği için memleket şarktan-garptan gelen ilim adamlarıyla dolmuş ve İstanbul, o asrın Dârü'l-Fünûn'u olmuştu."*[16] şeklinde bir ifade olması da Fatih'in bilime ve bilim adamlarına verdiği önemi açık bir şekilde göstermektedir. Ayrıca Kanuni Sultan Süleyman döneminde eğitimde zirve olarak da görülen Süleymaniye Medreseleri de bu dönemdeki önemli eğitim kurumlarındandır. Yine bu eğitim kurumlarında da Arapça'nın okutulan eserler bakımından yoğunlukta olduğu görülmekte ve verilen yabancı dil olarak karşımıza çıkmaktadır.[17] Arapça'dan başka o dönemdeki edebi alanda sık kullanılan dil olarak karşımıza çıkan Farsça'nın eğitimine pekiyi bakılmadığı, fakat medreselerde

[13] Mustafa Bilge, *İlk Osmanlı Medreseleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., No: 3101, İstanbul, 1984, s. 7. Davud el Kayseri İbn-i Arabî'nin Fususü'l-hikem eserine şerh yazmış, hem yaşadığı döneminin hem de vefatından sonraki dönemde çalışmaları, eserleri ve fikirleri ile yıllar boyu insanları etkilemiş ve önemini korumuştur. Bu bilgi için Bkz. Mehmet Bayrakdar, *Davud el Kayseri* [Elektronik Sürüm], Kurtuba Yay., 2010.

[14] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı*, TTKY, Ankara, 2004, s. 26.; Ayrıca Bkz. S. Hilmi Özkan, "Osmanlı Devleti'nde Yabancı Dil Eğitimi", *Turkish Studies*, C 5, S. 3, 2010.

[15] Doğan, a.g.e., s. 149. Fatih'in İstanbul'a davet ettiği bilim ve sanat adamlarına örnek olarak, Türkistan'dan gelen Ali Kuşçu, Rum âlimi Yorgi Arnirukis ve Gentile Bellini örnek olarak verilebilir.

[16] Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet I*, İstanbul, 1302, s. 31.

[17] Fahri Kayadibi, "Fatih Sultan Mehmet Döneminde Eğitim ve Bilim", *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 8, Yıl: 2003, s. 15.

okutulan "Mesnevi", "Gülistan" gibi Farsça tasavvufi eserlerin olduğu, ayrıca divan edebiyatında Farsça ağırlıklı şiirler yazılmış olması da o dönemde, özellikle medrese ve aydın kişiler arasında Farsçanın kullanılan bir dil olduğunu göstermektedir.[18]

Osmanlı Devleti'nin gerilemeye başladığı dönem içerisinde yabancı dil alanındaki değişiklik ve gelişmelere bakıldığında; Osmanlı'nın artık eskisi gibi Batı dünyası karşısında kendisini mutlak güç olarak görmekten çıktığı ve o ülkelere elçiler göndermeye başladığı görülmektedir. Bu süreçte yaşanan olaylar Osmanlı Devleti için yabancı devletler ile olan ticari ve özellikle diplomatik ilişkiler için yabancı dil bilen kişilere ihtiyaç olduğu gerçekliğini ortaya koymuştur. 1699 yılında imzalan Karlofça antlaşması Osmanlı'nın Batı'da büyük çapta toprak kaybettiği ilk antlaşmadır. Avrupalı devlet adamlarının da Karlofça görüşmelerinden başarı ile çıkmış olmaları Osmanlı'nın önceden diplomatik olarak bir bakıma küçüklük gibi gördüğü diğer devletlere elçi gönderme, devlet nezdinde temsil edilme ve hariciye sistemini her anlamda geliştirme çalışmaları yine bu dönemde başlamıştır.[19] Osmanlı dış ilişkileri bakımından tek taraflı diplomasiden vaz geçilip karşılıklı diplomasinin kabul edilmesi yine hariciye sisteminde etkin ve donanımlı kişilere olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır.[20] Osmanlı'nın 1718 yılında imzaladığı Pasarofça antlaşması ile Batılı devletlerin başarılı olduğu alan ve konuların tetkik edilerek içinde bulunulan durumu düzeltmek adına daha önemli ve etkili olacak bir takım tedbirler alması ise bu döneme rastlamaktadır. Sultan III. Ahmed'in tahtta, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın da sadrazam olduğu "*Lale Devri*" olarak ta bilinen bu dönemde, diploması yolu ile Batı'daki bilim, sanat, siyaset vb. alanlardaki gelişme ve yenilikler takip edilmeye çalışılmıştır. Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa'ya gönderilmesi ve onun sefaretnamesindeki gözlem ve izlenimlerini dikkate alarak birçok yenilik gerçekleştirilmiş olması buna örmek olarak verilebilir.[21] Ayrıca, Çelebi Mehmed Efendi'nin oğlu Mehmed Said Efendi

[18] Osman Nuri Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, İstanbul, 1977, s. 155.
[19] Ali İbrahim Savaş, "Genel Hatlarıyla Osmanlı Diplomasisi", *Türkler*, C. 1, İstanbul, 2001, s. 643.
[20] Türkan Polatçı, *Osmanlı Diplomasisinde Oryantalist Memurlar,* Akçağ Yay., Ankara, 2013, s. 26.
[21] Erhan Afyoncu, *Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*, Yeditepe Yay., İstanbul, 2007, s. 116. Ayrıca Bkz. Nesrin T. Karaca, "Yahya Kemal'in Şiir Evrenindeki İzdüşümlerden", *Çukurova Üniversitesi Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011)*, Adana, 2012, s. 330.

ve İbrahim Müteferrika'nın çabalarıyla 1727 yılında İbrahim Müteferrika'nın İstanbul Yavuzselim'deki evinde kurulan matbaa da Osmanlı'nın bu dönemdeki yenileşme çabasının diğer bir önemli göstergesidir.[22]

Osmanlı'nın Batı'daki gelişmeleri öncelikli olarak gördüğü alanlar diplomasi ve savaş konularında olduğu için Osmanlı'nın başlatmaya çalıştığı ıslahat hareketlerinin ilk örnekleri de bu alanlarda olmuştur. Askeri alanlarda yapılan reformlar ve ordunun ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan okullar ile eğitim alanında da bir batılılaşma ve yenilik hareketine girişilmiştir.[23] Bu batılılaşma hareketlerine örnek olarak III. Selim döneminde kurulan askeri mühendishaneler örnek gösterilebilir. Kurulan mühendishanelerin ders müfredatları, ders kitapları ve hocaları ile batılı tarzda eğitimin uygulanmaya çalışıldığı eğitim kurumları olması bakımından ayrıca önem taşımaktadır. Avrupa'dan getirtilen yabancı kitap ve yabancı hocalar ile Fransızca'nın zorunlu olarak okutulması ise yabancı dil öğretimine verilen önemi göstermektedir.[24] 1807 yılında Osmanlı donanması ile sefere çıkarılmak üzere İstanbul Tersanesi içerisinde bir tıp mektebinin kurulmuş ve bu mektebin öğretim dilinin önce İtalyanca ve daha sonra tedricen Fransızcaya geçmesi düşünülmüştü.[25] Fakat 1807'de tıp mektebinin kuruluşu ile aynı yıl çıkan Kabakçı isyanı yüzünden gerçekleştirilemeyen bu çalışmalar yine Osmanlı Devleti'nin yabancı dil öğretimi ile ilgi düşüncesini ve yabancı dil bilen kişilere olan ihtiyacını görmek açısından son derece önemlidir.

Osmanlıda diplomasinin hızla gelişmeye başlaması ile hariciyede görevli kişilerin de yabancı dil biliyor olması gerekliliği ortaya çıkmış ve bu düşünce dünyası içerisinde Batı ile ilişkilerin hemen her alanda kurulması adına yabancı dil öğretimi ihtiyacı göz ardı edilemeyecek düzeye ulaşmıştır.[26] Böylelikle tercüme gibi

---

[22] Orlin Sabev, *İbrahim Müteferrika ya da İlk Osmanlı Matbaa Serüveni (1726-1746),* Yeditepe Yay., İstanbul, 2006, s.148,149.; Abdülkadir Özcan, "Lale Devri", *TDVİA*, C. 27, Ankara, 2003, s. 82.

[23] Ebubekir Keklik, *II. Meşrutiyet Döneminde Osmanlı Eğitimi: Problemler, Tartışmalar, Teklifler*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2018, s. 1-2.

[24] Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi C. 5 Nizam-ı Cedid ve Tanzimat Devirleri (1789-1856)*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1988, s. 83.

[25] Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1997, s. 127.

[26] Ebubekir Keklik, *Osmanlı Devleti'nde Sultan Abdülaziz Devri Anadolu Islahatları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakın Çağ Tarihi Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009, s. 1,2.

çalışmaların yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Fatih döneminde önce Hristiyanlar ile yaptırılan tercüme işleri daha sonra Müslüman olmuş kimselere belirli bir maaş ve tımar karşılığında yaptırılmıştır. Bu ihtiyaç XVI. Yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı diplomasisinde en önemli yerlerden birine sahip Divan-ı Hümayun ve Donanma tercümanlıklarında Osmanlı Rum tebaasından olan kişiler aracılığıyla yürütülmeye çalışılmıştır.[27] Tercüme noktasındaki eksikliğin Rum-Ortodoks Fenerli Beyler ile giderilmeye çalışılmasında bir takım güven ve görevi kötüye kullanma gibi sorunlar baş göstermeye başlamıştır. Bu tür sorunlara örnek olarak Paris Büyükelçisi Moralı Seyit Ali Efendi'nin tercümanı olan Osmanlı Rum'u Godrika elçilik yazışmalarını Fransız başbakanına bildirmiştir. Ayrıca Napolyon Bonapart'a Osmanlı'nın parçalanması ile ilgili proje dahi sunmuştur.[28] Bu sorunları düzeltmek için III. Selim zamanında bir takım çalışmalar yapılsa dahi istenen sonuç alınamamış ve daha sonra II. Mahmut döneminde Babıali memurlarından tercüman yetiştirmek maksadıyla 1821 yılında Babıâli Tercüme Odası kurulmuştur. Bu oda 1971 yılında Hariciye Nezareti'ne bağlı bir büro haline getirilerek Osmanlı'nın son dönemine kadar çalışmalarını sürdürmüştür. Bu durum ise Osmanlı Devleti'nde ilk defa sistemli bir şekilde yabancı dil öğretiminin yapılmaya başlandığının en önemli göstergelerinden birisidir.[29]

1.2. Tanzimat'tan Sonra Osmanlı'da Yabancı Dil Öğretimi

Babıali Tercüme Odası Tanzimat sonrası dönemde de çalışmalarını geliştirerek sürdürmüştür. Hatta bu dönemde ünlü İngiliz Redhouse ve Fransız Sardou gibi yabancılar da odada öğretmenlik yapmışlardır.[30] Tercüme Odası çalışanlarının ve

[27] Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Çev. Metin Kıratlı, Ankara, 1970, s. 8.; Osman Nuri Ergin, *Türkiye Maarif Tarihi*, İstanbul, 1977, C. I, s. 68.
[28] Cahit Bilim, "Tercüme Odası", *OTAM Dergisi*, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Yıl 1, S. 1 Ankara, 1990, s. 32-33., Napolyon Bonapart'a sunulan proje için Bkz. Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul, 1973, s. 110.
[29] Sezai Balcı, *Babıâli Tercüme Odası*, Libra Yayıncılık, İstanbul, Aralık, 2013, s. 43. Ayrıca Bkz. Sina Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi* [Elektronik Sürüm], Türkiye İş Bankası Kültür Yay., 2007, s. 36. Sina Akşin tercüme odasının 1833 te açıldığını söylemekte, fakat Halil İnalcık 1833 tarihini odanın açılışı olmadığını, 1832 yılında kurulan Hariciye Nezareti'ne bağlı bir kaleme dönüştüğü tarih olarak açıklamaktadır. Bu bilgi için Bkz. Halil İnalcık, Mehmet Seyitdanlıoğlu, *Tanzimat / Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2006, s. 8.
[30] Carter V. Findley, *Bureaucratic Reform in the Ottoman Empire The Sublime Porte 1789-1922*, Princeton University Press, Princeton, 1980, s. 134

öğretmenlerinin Osmanlı yönetim, siyaset ve sanat dünyasında önemli yerlere geldikleri de ayrıca görülmektedir. Örneğin Âli Paşa, Fuat Paşa, Safvet Paşa, Namık Kemal ve Ahmet Vefik Paşa bu önemli kişilerden bazılarıdır.[31]

Tanzimat'tan sonraki dönemde ise okullarda Arapça ve Farsça'ya ek olarak Batı dilleri de okutulmaya başlanmıştır. 1839 ve sonraki yıllarda açılan rüşdiyeler ve dengi okulların programlarına bakıldığında Arapça ve Farsçanın yanı sıra ek olarak Fransızca derslerinin de olduğu görülmektedir.[32] Bu durum ise modern okulların açılmaya başlanması ile Arapça ve Farsçanın yanı sıra Fransızca gibi bir Batı dilinin de müfredata dâhil edildiğini, yabancı dil alanında farklı gerekliliklerin, düşüncelerin ve ihtiyaçların ortaya çıktığını göstermektedir.

Bu tür düşünce ve gereksinimlerin belirlenmesinde özellikle o dönemde Osmanlı'da devlet yönetiminin, dolayısıyla sarayın düşünce ve görüşleri de göz ardı edilmemelidir. Örneğin; modern eğitimi ve yabancı dil öğretimini destekleyen ve oğlu Abdülmecid'in eğitiminin de bu yönde olmasını sağlayan bir padişah olan II. Mahmut, Mekteb-i Tıbbiyenin açılışında yaptığı konuşmada okulda eğitim dilinin Fransızca olacağını söylemiştir.[33] II. Mahmut bunun maksadının bir yabancı dil öğretim metodu uygulamaktan ziyade Arapça eserlerin Avrupa'ya oranla eksik olduğundan bahsetmiş olmasıdır. Dolayısıyla bu dilde öğretim yapılacak olmasının bilgiye daha hızlı ulaşmak adına olduğunu ifade etmiştir.[34] Ayrıca, yine bu düşünce ve gereksinimlere bir örnek olması bakımından, Avrupa'ya giden ilk Osmanlı Padişahı olan Sultan Abdülaziz'in oğlu İzzeddin Efendi'ye söylediği sözler dikkat çekicidir. Sultan Abdülaziz bu seyahatinde oğlu Yusuf İzzeddin Efendi, Abdülmecid'in oğulları Murad ve Abdülhamid'i de beraberinde götürdükten sonra seyahat dönüşünde oğlu İzzeddin Efendi'ye:

[31] Bilim, a.g.m, s. 40. Ayrıca Bkz. Osman Nuri Ergin, *İstanbul Şehreminleri*, (Hazırlayan Ahmet Nezihi Galtekin), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yay., İstanbul, 1996, s. 620; Findley, a.g.m., s. 135.
[32] Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2012*, Pegem Akademi Yay., 23. Baskı, Ankara, 2012, s. 165,166.
[33] Cevdet Kırpık, *Osmanlı'da Şehzade Eğitimi*, Ötüken Yay., İstanbul, 2006, s. 75. Ayrıca Bkz. Cevdet Küçük "Abdülmecid" *TDVİA*, 1988, s. 260-261
[34] Barış Özkul, *Tanzimat Döneminde Tercüme Odasından Yetişen Bir Çevirmen-Aydın: Ahmet Vefik Paşa*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009, s. 40.

"Bak Yusuf! Gezide gördün, Frenkçe'yi bilmemek, yarı dilsiz olmak demek. Bir yabancı dil, bir insan demekmiş. Bir değil, iki, üç öğren. Sadece Arapça, Farsça yetmez. Hatta bunlardan birini eksik öğren ama şu Fransızca'yı iyi öğren."[35]

şeklinde bir konuşma yapmıştır. Böyle bir konuşma o dönemde bir Osmanlı padişahının o dönem içerisinde yabancı dil öğrenmenin ehemmiyeti hususundaki görüşlerini ve dolayısıyla yabancı dil öğretiminde o dönemde devlet politikasının ne olacağı ve nasıl şekilleneceğini yansıtması bakımından son derece mühimdir.

Fatih döneminden itibaren yabancı dil öğretimi ele alındığında, dini inanış ve manevi yakınlık unsuru da göz önünde bulundurulduğu zaman, Arapçanın öğretimde yabancı dil olarak önceliği hep sürmüştür. Fakat Karlofça ile içine girilen dönem ve Tanzimat ile birlikte devletin ihtiyaçları da değişmiş ve Batı dillerinin de öğretimine başlanmıştır. Süreç içerisinde verilen yabancı dil öğretiminin kalitesi hususunda kesin ve tam olarak bilgi sahibi olabilmek için o dönemde yabancı dil dersi almış kişilerin bilgilerine tek tek ulaşılması gerekmektedir.

1868 yılında "*Galatasaray Sultanisi*" adıyla, amaçlarından bir tanesinin de kaliteli yabancı dil eğitimi vermek olan bir eğitim kurumunun kurulması, diğer kurumların yabancı dil öğretiminde istenilen kaliteye tam olarak ulaşılamadığını göstermektedir. Galatasaray Sultanisi'nden mezun olanların mükemmel derecede Fransızca bilmesi ve bazı hocalarının Fransız olması ise bu okuldaki yabancı dil öğretiminin o dönem içerisinde son derece başarılı uygulandığı noktasında önemli bir örnek teşkil etmektedir. Ayrıca ortaöğretim düzeyinde yabancı dil öğretimi yapılmış olması da yabancı dil öğretimi açısından bir dönüm noktası olmuştur.[36] Bu tür gelişmelerin Sultan Abdülaziz döneminde gerçekleşmiş olması Tanzimat sonrası dönem içerisinde Sultan Abdülaziz'in, dolayısıyla Osmanlı'nın yabancı dil öğretimine duyduğu ihtiyacı ve verdiği önemi açıkça göstermektedir.

---

[35] Kırpık, a.g.e., s. 97-99.

[36] Emel Engin, *Galatasaray Lisesi (1923 - 1950 Dönemi),* Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, s. 9-10.

Devam eden süreç içerisinde yabancı dil alanında ünü iyice yayılan Galatasaray Sultanisi'nin yanı sıra yabancı dil öğretimindeki kaliteyi arttırmak adına farklı çalışmalarda yapılmıştır. Bunlardan bir tanesi de yabancı dil anlamında tam donanımlı ve bu anlamda bütün ihtiyaçlara cevap verebilecek kişilerin yetiştirilmesi amacı ile Fransa'da "*Paris Mekteb-i Osmanisi*" adında kurulan eğitim-öğretim kurumudur.[37] Bu okulda matematik, tarih, coğrafya vb. derslerin yabancı hocalar tarafından okutulmuş olması da dikkate değerdir. Ayrıca böyle bir eğitim tarzı Yabancı dil öğretiminde uygulanan *Content Based Instruction* veya *French Immersion Program*[38] olarak da bilinen dil öğretim metodunun bu okulda bilinçli bir şekilde olmasa dahi uygulandığını göstermektedir.

18. yüzyılın sonlarından ve 19. yüzyıldan itibaren açılmaya başlanan okulların müfredatlarına konulan yabancı dil dersleri ve tercüme odasında yapılan yabancı dil öğretiminin yetersiz olduğu görülmüştür.[39] Ayrıca yabancı dil bilen personel sayısının ihtiyaçları karşılamıyor olması üzerine de, yabancı dil bilen personel yetiştirmek için sadece yabancı dil öğretimi ağırlıklı eğitim yapan bir dil okulu açılması gündeme gelmiştir. Maarif-i Umumiye Nazırı Kemal Efendi'nin çabası doğrultusunda, 1866 yılında "*Lisan Mektebi*" adı altında bir dil okulu eğitim-öğretime başlamıştır. Bu dil okulunda 20 olan öğrenci sayısı sonraki yıllarda artırılmış ve okula devam eden öğrencilere istedikleri birimde memur olma şansı verilmiştir.

---

[37] Mehtap Ay, *Paris Mekteb-i Osmanisi 'nin Kuruluş, Amaç ve İşlevi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s. 38.

[38] Content Based Instruction veya French Immersion Program okuldaki temel derslerin hedef yabancı dili kullanarak öğretilmeye çalışıldığı bir yabancı dil öğretme metodudur. Öğrencilerin böylelikle hem yabancı dil eğitimi almaları hem de müfredatı takip etmeleri amaçlanmaktadır. Bkz. María Dueñas, "The Whats, Whys, Hows and Whos of Content-Based Instruction in Second/Foreign Language Education", *International Journal of English Studies*, C. 4, S. 1, Haziran, 2004, s. 74.

[39] Lisan Mektebi'nde Fransızca dilbilgisi ve çeviri; konuşma ve yazma başta olmak üzere tarih, coğrafya, edebiyat, kamu yönetimi, uluslararası anlaşmalar, devletler hukuku, ekonomi gibi geniş bir müfredatı kapsayan dersler okutulmuştur. Okulun, 1892 sonunda yapılan sınavlarında Maarif Nezareti tarafından görevlendirilen Sırrı Bey, özellikle son sınıf öğrencilerinin çok iyi Fransızca öğrenmiş olduklarını belirtmiş ve bu öğrenciler içinde Fatih Polis Komiseri olan Osman Efendi'nin adını vermiştir. Yine aynı belgede Sırrı Bey okulun ders programına Arapça ve Farsçanın eklenmesinden duyulan memnuniyeti de dile getirerek okula yakın bir zamanda Almanca, Rusça ve İngilizce sınıflarının da açılacağını belirtmiştir. Bu bilgi için Bkz. Selim Hilmi Özkan, "Osmanlı Devleti'nde Yabancı Dil Eğitimi", *Turkish Studies*, C. 5, S. 3, 2010, s. 1794.

Tablo 1.1. Osmanlı Lisan Mektebinde Okutulan Dersler[40]

Sınıflar	Okutulan Dersler
Birinci Sınıf:	Tahrir, Mebâdî-i Talîm-i Lisân, Tasrîf-ü Efâl, Teşkil-i Ezmine Cetveli, Cem'in Teşekkülü, Mükâlemât
İkinci Sınıf:	Larus‟un (Larousse) Muhtasar Ta'lim-i Lisanı, Mükâleme (Me'badî), Mekâtib-i Müsta'mele, Ezber, Suret-i İbtidâiyede Dikte, Ma'lûmât-ı Tarihiyye ve Coğrafiyye
Üçüncü Sınıf:	Nahv (Prefix, Sorfix, Elfâz-ı Müştereke), Fransız Lisanına Mahsus İfade, Tashih-i Mükâleme, Ezber, Terkib-i İbare (Mekâtib ve Hikâyât ve ilh.), Asâr-ı Müntehibe (Mekâtib, Tarih, Edebiyat, Usul-i İdare), Mükâlemât ve Mekâtib-i Müsta'mele nin Fransızcadan Türkçeye Tercümesi.
Dördüncü Sınıf:	Tahlil-i Nahvi, Elfâz-ı Müterâdife, Nahv (İstisnâ'at), Üslûb ve Terkib-i İbare, Üslûb ve Mecâzât ve İsti'ârât Kavanini, Asâr-ı Müntehibe, Ta'lim-i Mekâtib, Muhâberât, Usul-i İdareye Dair Raporlar, Asâr-ı Müntehibe, Raporlar, Arzuhaller, Tarih, İlm-i Servet, Usul-i İdare, Hukuk-ı Düvel, Mu'âhedât, Evrak-ı Siyasiyye, Fesâhata Dair Asâr, Usul-i İdareye Mahsus Nümûne-i Muhâberât, Aynı Mevaddın Fransızcasından Türkçeye ve Türkçeden Fransızcaya Tercümesi.
Beşinci Sınıf:	Belâgatın Müntehâ-yı Tahsili, Usul-i Müzâkerât ve Muhâkemât Tahsili, Kavâid-i Belâgatın Fransız Lisanına Tatbiki, Terkib-i İbare, Redd-i Cevab ve Hitâb Tecrübeleri, Mesâil-i İlmiyeye ve Fenniyeye Dair Nutuklar, Dördüncü Sınıf Derslerinin İkmâli, Aynı Mevaddın Fransızcasından Türkçeye ve Türkçeden Fransızcaya Tercümesi.

[40] Selim Hilmi Özkan, a.g.m., s. 1796. Ayrıca Bkz. *Sâlnâme-i Nezaret-i Hariciye 1301,* Yayına Hazırlayan, Ahmet Nezih Galitekin, İşaret Yay., İstanbul, 2003, s. 460.

Okul derslerine bakıldığında eğitimin tamamının çeviri ve dil bilgisi öğretimi üzerine olduğu görülmüştür. Yabancı dil dersleri arasında konuşma gibi bir beceri çalışması yapılmamıştır. Böyle bir uygulama ile okulda yabancı dil öğretimi neredeyse tamamıyla kâğıt üzerinde ve devletlerarası ilişkilerde güvenilir ve doğru çeviri yapmak üzere olmuştur.

Okul süreç içerisinde birkaç defa kapatılıp açılmıştır. Bu kapatılıp açılmalarda zamanla gereksinimleri karşılamadığı düşünülmüş, fakat yabancı dil bilen kişilere olan ihtiyaçtan dolayı yeniden kurulmuştur. Lisan Mektebinde Arapça ve Fransızcanın yanı sıra zamanla Ermenice, Rumca, İngilizce, Almanca, Bulgarca vb. diller de öğretilmiştir.[41]

Lisan Mektebinin mükerrer kapatılıp açılmalarından sonra en son olarak Hariciye Nazırı Mehmet Sait Paşa ve Sadrazam Cevat Paşa'nın isteği ve ihtiyacı karşılayamadığı gerekçeleri ile 1892 yılında kapatılmıştır. Okulun kapatılmasından sonra başka bir isimle yeni bir dil okulu açılması istenilmiş ve bu doğrultuda bazı çalışmalar yapılmış olmasına rağmen bu çalışmadan da vazgeçilmiş ve yeni bir dil okulu açılmamıştır.[42]

Tanzimat sonrası dönem eğitimine genel olarak bakıldığında, Tanzimat Fermanı içerisinde eğitim ile ilgili özel bir maddeye rastlanılmamaktadır. Fakat dönemin aydınları ve devlet adamları girişilen bu yenilik hareketlerinin toplum için daha kalıcı ve etkili olabilmesinin yolunun eğitimden geçtiğini bilmekteydiler. Bunun ile birlikte 1856 yılında yayınlanan Islahat Fermanında eğitim ile ilgili açık hükümler bulunmaktaydı. Özellikle Sultan Abdülmecid'in sadrazam ve vekillere hitaben okuttuğu fermanda, eğitimin özellikle halkın gelişimi ve refahı için olması gerektiğinden bahsetmiş olması da[43] ayrıca bu dönem içerisinde Osmanlı'nın eğitim anlayışındaki değişikliğin görülmesi açısından son derece önemlidir.

[41] Özkan, a.g.m., s. 1795.
[42] Özkan, a.g.m., s. 1797.
[43] Akyüz, a.g.e., s. 159.

1.3. Milli Mücadele Döneminde Genel Durum

Bu dönemde süren zorlu mücadele ve yapılan savaşların dönemin eğitim-öğretimini etkilemediğini söylemek mümkün olmayacaktır. Eğitim-öğretim alanında yoğun bir baskının olduğu, Yunanlıların işgalleri altındaki bölgelerde tarih dersinde değişiklik yapmaları, Malumat-ı Vataniye dersini kaldırmaları ve her derece okullarda Yunanca dersi koyup bu dersten sınıf geçme zorunluluğu getirmiş olmaları İstanbul'da ve Anadolu'da oluşan bu baskıyı açıkça göstermektedir.[44] Fakat şu gerçekliğin de kesinlikle göz ardı edilmemesi lazım gelmektedir ki dönem içerisinde yaşanan onca sıkıntı ve zorluklara rağmen eğitim-öğretim alanındaki çalışmalar da elden geldiği ölçüde sürdürülmeye çalışılmıştır. Örneğin savaşın onca şiddetine rağmen 1921 yılı Temmuz ayında Mustafa Kemal Paşa'nın da konuşma yaptığı bir eğitim kongresi Ankara'da toplanmış[45] ve 1 Mart 1922 tarihinde Meclis toplanma yılı açılışında yine Mustafa Kemal Paşa'nın yaptığı konuşmada takip edilecek eğitim sistemi üzerinde önemle durmuştur.[46] Bu gibi örnekler son derce sıkıntılı olan o dönemde dahi eğitim-öğretime verilen önemi açıkça göstermektedir.

1.3.1. Milli Mücadele Döneminde Azınlık ve Yabancı Okulları

Özellikle II. Abdülhamit döneminde yabancı okullar zararlı faaliyetleri açısından denetim altına alınmaya çalışılsa da 19. yüzyılın sonlarına doğru diplomatik ve ikili ilişkilerini kullanarak oldukça güçlenmiş ve sayıları kayda değer derecede artmıştır.[47]

---

[44] Akyüz, a.g.e., s. 319.
[45] Akyüz, a.g.e., s. 317.
[46] Ayten Sezer Arığ, *Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)*, TTK Yay., 2. Baskı, Ankara, 2014, s. 27-28. Mustafa Kemal Paşa bu konuşmasında eğitimi ilerlemenin manevi bir boyutu olarak ele almış ve bu manevi kuvvetin ise bilim ve iman ile yüceleşeceğinden bahsetmiştir. Önceki hükümetlerin eğitimi genelleştirme çalışmalarının başarısızlığından bahsetmiş ve sadece doğu veya batıyı taklit etmekten ileri gidemediğini ifade etmiştir. Halkın cehaletini alacak temel bilimler ile herkesin öncelikle okuryazar olmasını sağlayıp cehaleti tamamen ortadan kaldırmayı ise özetle eğitim programının esas amacı olduğunu ifade etmiştir. Bu konuşma için Bkz. Millet Meclisi Tutanak Dergisi, TBMM 3. Açılış Yılı Konuşmaları, 1 Mart 1922, D. 1, C. 18, s. 2.
[47] Halide Edip Adıvar, *Türkiye'de Şark-Garp ve Amerikan Tesirleri*, Can Yay. [Elektronik Sürüm], Ağustos, 2014, İstanbul, s. 217. Halide Edip eserinde özellikle II. Abdülhamit'in yabancı okullara karşı baskıcı olduğunu ve bu okulların işleyişi ile ilgili olumsuz düşüncelere sahip olduğunu özellikle vurgulamaktadır.

Bu okullardan meşhur olanlarının bazıları için; *Robert Kolej* (1863), *Bursa Amerikan Kız Koleji* (1876), *Tarsus Amerikan Koleji* (1888), *Talas Amerikan Koleji* (1871), *Maraş Amerikan Okulu* (1880), *Merzifon Amerikan Koleji* (1886), *Saint Benoit Fransız Okulu* (1583), *Notre Dame de Sion Fransız Kız Lisesi* (1856), *Saint Joseph Fransız Koleji* (1864), *Beyoğlu İngiliz Kız Okulu* (1857), *Beyoğlu İtalyan Lisesi ve Ticaret Okulu* (1888), *Bartelemeo Giustiniani İtalyan Okulu* (1903), *Beyoğlu Alman Okulu* (1868), *Bebek Alman Okulu* (1896), örnek olarak verilebilir.[48]

Tablo 1.2. 1870-1890 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'nda yabancılara ait okullar ve sayıları.[49]

Okullar	Okul sayıları
Amerikan okulları	465
İngiliz okulları	83
Fransız okulları	72
Rus okulları	44
İtalyan okulları	24
Alman okulları	7
Avusturya okulları	7
Yunan okulları	3
İran okulları	2

[48] İlgili okullar ile ilgili daha geniş bilgi için Bkz. İlknur Polat Haydaroğlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar*, Ankara 1993.; Necdet Sevinç, *Ajan okulları*, Dede Korkut Yay.; İstanbul, 1975.; Necmettin Tozlu, *Osmanlıdan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*, İstanbul, 1992.; Adnan Şişman, *XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti'nde Yabancı Devletlerin Kültürel ve Sosyal Müesseseleri*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2006.

[49] Hidayet Vahapoğlu, *Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*, M.E.B. Yay., İstanbul, 2005, s. 97.

Bu okullar eğitimden uzak, işgalci güçlerin propagandasını yapmış ve Osmanlı topraklarını yayılmacı devletler için adeta yarış alanı haline getirmeye çalışmışlardır. Yabancı dil öğretimi bir kenara bırakılmış, sadece dil eğitimi verilmemiş ve Türk gençlerini adeta Fransızlaştırma, İngilizleştirme gibi bir yarış başlamıştır.[50] Bu tarz bir anlayışa mani olmak ve yabancı okulları belirli bir denetim altına alıp teftiş etmek için 1909 yılında Maarif-i Umumi Kanunu çıkarılmak istenmesine karşın, yabancı ülkelerin elçiliklerinin baskısıyla bu kanunun çıkarılması ertelenmiş ve yabancı okulları denetlemek için gelen müfettişler okullara alınmamıştır.[51] Yabancı okulların denetimi için yine 1915 yılında 45 maddelik ve son derece kapsamlı bir Maarif Nizamnamesi çıkarılmış, fakat I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı gibi zorlu dönemlere rastladığı için uygulanması pek mümkün olmamıştır.[52]

Yabancı okullar ile ilgili atılan adımlardan en önemlilerinden bir tanesi de Cumhuriyet döneminde de uzun süre yürürlükte kalan ve 1915 yılında yayınlanmış olan Mekâtib-i Hususiye Talimatnamesidir. Bu talimatname ile yabancı okullar belirli bir disiplin altına alınmaya çalışılmış ve yabancıların yeniden okul açmaları belirli bir takım usul ve esaslara bağlanmıştır.[53] Daha sonra bu talimatname ilgi gösterilerek Amerika'nın TBMM hükümetinden istediği okul açma izni ret edilmiştir.[54]

Ne yazık ki yabancı dil öğretimi alanında bir takım güzel gelişmelere sebebiyet vermesi beklenen yabancı okulları bu amaçlarından daha ziyade o dönemde daha çok kültür aşılama çabası ve misyonerlik faaliyetlerinin daha rahat yapılması için bir gizleme ve köprü vazifesi görmüştür.[55] Özellikle Milli Mücadele döneminde yabancı okullar zararlı faaliyetleri ile anılmış ve bunu engellemek adına TBMM hükümeti hemen her alanda olduğu gibi eğitim anlamında da milli bir politika takip etmiştir.[56] Örneğin 1921 yılında Merzifon Amerikan Koleji'nde Zeki Bey adlı bir Türk öğretmenin okulun Pontus örgütlerine merkezlik yaptığı ile ilgili şikâyette

[50] Vahapoğlu, a.g.e., s. 104.
[51] Sezen Kılıç, "Cumhuriyet Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 21, S. 61, Mart, 2005, s. 265.
[52] Kılıç, a.g.m., s. 266.
[53] Arığ, a.g.e, s. 16.
[54] Arığ, a.g.e., s. 20.
[55] Necmettin Tozlu, *Kültür ve Tarihimizde Yabancı Okullar*, Kozan Ofset, Ankara, 1991, s. 295.
[56] Arığ, a.g.e, s. 18-19.

bulunması ve bu öğretmenin Rumlar tarafından şehit edilmesi üzerine okul kapatılmıştır.[57] Yine 1921 yılında Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey, mecliste yaptığı bir konuşmada yabancı okulların kapatılmasının bir çözüm olmayacağını, onun yerine kendi okullarının eğitim kalitesinin artırılmasının gerektiğini ifade etmiştir.[58] Dolayısıyla benzer sıkıntıların yaşanmaması amacıyla yapılan düzenlemelerle yabancı okullar kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Bu sayede hem okulların Türkiye'ye siyasi, sosyal ve kültürel açıdan vereceği zararların önüne geçilmek istenmiş hem de Türk eğitim ve öğretim sistemine katkı yapmaları sağlanmıştır.

Düşmana karşı verilen İstiklal Harbi'nden Türk milleti zaferle çıkmış ve yıkılan Osmanlı'nın yerine yeni bir Türk devleti kurulmuştu. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren içinde bulunulan savaş dönemi son bulmuş, hayatın her alanında yenilik ve değişiklikler olmaya başlamıştı. Bu değişiklikler hayatın hemen her alanında olduğu gibi eğitim ve öğretim alnında da kendini hissettirmişti. Yapılan bu değişiklikler 1923 - 1946 yılları arasını kapsayan yeniden doğuş ve kuruluş dönemi, 1946'dan sonrasını kapsayan çok partili hayata geçiş dönemi olarak iki evrede incelenebilir. Bahsedilen dönemler içerisinde yaşanan ekonomik, siyasi, kültürel vb. değişim ve etkileşim eğitim alanında da kendi dönemine göre farklı atılım, yenilik ve düzenlemelere sebebiyet vermiştir.

Yine 1923 yılı içerisinde yabancı okul ve kurumlar ile ilgili konuların çözümü Lozan antlaşmasıyla bir çözüme bağlanmaya çalışılmıştır. Yabancı okullara tanınan bir takım imtiyazlar bu anlaşma neticesinde tamamen ortadan kaldırılmış ve yabancı okulların Türk okulları ilgili çıkartılan kanun ve yönetmeliklere tabi olmak şartıyla varlıklarını sürdürmelerine izin verilmiştir.[59] Anlaşmanın uygulanmasına dair çıkarılan kanunun 40. Maddesinde üzerinde durulan bu hususların yanı sıra İsmet Paşa yabancı ülke temsilcilerine yazdığı bir mektup ile

[57] Akyüz, a.g.e., s. 322. Ayrıca Bkz. Kemal Atatürk, *Nutuk*, C. II, 1920-1927, 10. Basım, İstanbul, 1970, s. 626.
[58] Akyüz, a.g.e., s. 322.; Kılıç, a.g.m., s. 272.
[59] *Düstur*, 3. Tertip, C. 5, Necmi İstiklal Matbaası, İstanbul, 1931, s. 38. Yabancı okullar sorunu Lozan Barış Antlaşmasından sonra da sürmüştür. Yeni kurulan Türk Devleti Lozan'da yabancı okulların varlığını kabul etmiş fakat içerik, müfredat vb. konularda çıkarılacak kanunlara tabi olması istenmişti. Yabancı okullar ise Osmanlı Döneminde olduğu gibi bir takım özerkliklerini sürdürmek istemişlerdir. Bu bilgi için Bkz. Engin Deniz Tanır, "Lozan Barış Antlaşması Sonrasında Türk Basınında Fransız Okulları Sorunu (1923-1924)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 56, Ankara, 2015.

okul açmalarına izin verildiğini bildirmiştir. İlgili mektupta; yabancı okulların Türkiye'nin ilerlemesine sağladıkları katkı kabul edilmekle birlikte, ülke aleyhine olacak herhangi zararlı veya dini propaganda yapılmaması ve devletin genel kanunlarına aykırı davranılmaması suretiyle okul açmalarına izin verildiği ifade edilmiştir.[60]

Cumhuriyet'in ilk yıllarında yabancı okulların Türkiye'nin milli değerlerine karşı zararlı faaliyette bulunmamaları adına Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1924-1925-1926 yıllarında tamimler yayınlanmıştır.[61] TBMM hükümeti ile oluşturulmaya çalışılan milli eğitim politikasının bir sonucu olarak ilgili tamimler ile yabancı okulların da Türk okulları ile lâik eğitim prensipleri doğrultusunda paralellik göstermesi için bir takım önlemler alınmıştır.[62]

Bu çalışmaların yanı sıra 1935 yılında yayınlanan Yabancı Okullar Yönergesi de yabancı okulların eğitim-öğretim faaliyetlerinin düzenlenmesine ilişkin önem arz etmektedir. Yönerge ile tarih, yurt bilgisi, sosyoloji ve coğrafya gibi Türk kültür derslerinin ne şekilde okutulacağı, Türk öğretmenlerin de öğretmen kurullarında bulunması gerektiği ve ders kitaplarının içeriklerinin ne şekilde olacağı gibi hususlar ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır.[63]

Eğitim alanında yapılacak olan düzenleme ve değişikliklere sebebiyet veren durumlar yine halkın ihtiyaçlarını karşılayacak ölçüde olması gerektiği gerçekliği göz ardı edilmemeye çalışılmıştır. Fakat Cumhuriyet'in kurulduğu 1923 yılına bakıldığında; halkın yaklaşık olarak % 10'u nun okuryazar olduğu bir toplumda hayatın her alanında yapılacak birçok köklü değişimin kitlelere benimsetilmesinin eğitimle olması gerektiği düşüncesi ile bu dönemde eğitim-öğretim adına birçok önemli çalışma yapılmıştır.[64]

---

[60] Arığ, a.g.e., s. 21. Amerikan okullarının varlığı Lozan'da 6 Ağustos 1923 tarihli anlaşma ile ayrıca tanınmıştır. Bkz. Ayten Sezer Arığ, a.g.e., s. 23.
[61] Hâkimiyet-i Milliye, "Ecnebi Mektepler için Mühim Bir Tamim", 5 Şubat 1924, s. 3.; Hâkimiyet-i Milliye, "Ecnebi Mektepler", 9 Şubat 1926, s. 2.
[62] Arığ, a.g.e., s. 44-45.
[63] Yabancı Okullar Yönergesi, *Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi*, 22 Eylül 1941, C. 3, S. 138, s. 26-28.; Arığ, a.g.e., s. 40-43.
[64] Akyüz, a.g.e., s. 327.; Behçet Kemal Çağlar, "Atatürk'ten Türk Harf Devrimi Hakkında Konuşma (İstanbul'da Sarayburnu Parkındaki Gazinoda)" *Türk Dili*, Kasım, 1968, C. 19, S. 206, s. 86-87.

Dönem içerisinde yapılan yenilikler işleyiş açısından olduğu kadar somut ve gerçekten halkın yaşantısını değiştirecek karakterdeydi. Bunların başında ise Harf İnkılâbı gelmektedir. Harf İnkılâbını hazırlayan bir takım farklı etmenler bulunmaktadır ve birçok aydın tarafından bu değişikliğin elzem olup olmadığı tartışılmıştır.[65] Fakat tarih boyunca Osmanlıcanın kullanımında Arapça ve Farsça kelimelerin yoğunlukta olduğu ve Arap harflerinin ise Türkçe bazı sesleri karşılayamamakta olduğu görülmekteydi.[66] Ayrıca Osmanlı'daki dini yaşayıştaki kuvvetlilik ve yoğun bağlılık kullanılan yazıya da yansımıştı. Eğitim alanında, özellikle yabancı dil öğretimi ve yabancı dil ile eğitim-öğretim yapan kurumlardaki öğrenciler karşılaştırıldığında, bu fark çok daha bariz bir şekilde ortaya çıkıyordu. Ortaya çıkan bu fark için örnek verilecek olursa; 1773 yılında açılan Mühendishane-i Bahri Hümayun, Batı tarzı okul ve eğitim-öğretimin o dönemdeki örneğiydi. Bu ve bunun gibi okulları yaygınlaştırma çabası içerisinde bulunulma sebebi ise, eğitim ve öğretimde kaliteyi artırmaktı. Bunlara ek olarak bu alandaki çalışmalar ve yenilikler diğer batılı okullarda uygulanan eğitim ve öğretimi yakalayamıyordu.

Latin harfleri ile eğitim alan azınlık veya yabancı okullarındaki bir öğrenci, diğer okullardaki öğrencilerden çok daha önce okuyup yazmaya başlayabiliyordu. Bunun sebebinin ise yazıda olduğunu ileri süren o dönemin aydın ve yazarlarından oluşan bir gurup vardı. Namık Kemal ve Ali Suavi gibi eğitim-öğretim alnında da gayet tecrübeli olan aydınların asıl kafalarında bulunan bir harf inkılâbı değil, onun yerine harfler ve yazıda yapılacak olan bazı değişikliklerdi.[67] Fakat bilim alanında

---

[65] Harf İnkılabı ile ilgili tartışmalar için Bkz., Hüseyin Sadoğlu, *Türkiye'de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul, 2003.; Bilâl N. Şimşir, *Türk Yazı Devrimi*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1992.; Ömer Demircan, Aybars Erözden, "Yazı Devrimi Kaynakçası", *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, S. 3, 1992.

[66] İsmet Giritli, "Harf İnkılâbı ve Atatürk", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 5, S. 13, Kasım, 1988, s. 32.

[67] Namık Kemal Arapça ve Farsça kelimelerin yoğunlukla kullanıldığı ağdalı Osmanlıcayı ve divan edebiyatının dilini eleştirmiştir. Namık Kemal ayrıca dilin ıslah edilmesi taraftarı olmuş Osmanlıcadaki Arapça ve Farsça kelimelerin bırakılması gerektiğini söylemiştir. "*Nergisi gibi bir Türk şairini anlamak Farsça bir eser olan Gülistanı anlamaktan daha zordur."* Diyerek dil kullanımındaki sorunun ne kadar büyük ve ehemmiyetli olduğunu ifade etmiştir. Diğer taraftan Tanzimat döneminin önemli aydınlarından Ali Suavi de Türkçe'nin sadeleşmesi ve yeniden gözden geçirilmesi yönünde fikir beyan etmiştir. Ali Suavi ayrıca kullanılacak dilin Arapça ve Farsça kelimelerden arındırılarak daha çok halkın anlayacağı tarzda bir dil kullanılması gerekliliğini savunmuştur. Bu bilgiler için Bkz. Keklik, a.g.t., s. 180-182.; Sadoğlu, a.g.e., s. 79.; Agâh Sırrı Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1972, s. 113-114.

dünyadaki gelişmeleri de yakından takip etmek adına gidilen köklü değişiklikler sonucunda, birçok sıkıntıya ve farklı seslerin bulunmasına rağmen büyük teşvikler ile Kasım 1928'de Latin harfleri kabul edilmişti. Bunun öncelikli katkısı özellikle cumhuriyet sonrası dönem için, okuryazar oranının artması olmuştur.[68] Diğer taraftan bu değişimin elbette yabancı dil öğretimine katkısı olmuş, özellikle Latin harflerini kullanmak diğer Batı dillerini yazmayı, anlamayı ve öğrenmeyi kolaylaştırmıştır.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında eğitim-öğretim alanındaki en önemli gelişme ve değişikliği olarak adlandırabileceğimiz Tevhid-i Tedrisat Kanunu, yukarıda bahsedilen değişiklikleri tek kalemde toplayan ve teşkil ettiği önem bakımından üzerinde ayrıca durulması gereken bir kanundur.

Cumhuriyet'in ilanı ve bunu takip eden ilk yıllarda, TBMM ülkede hiçbir şekilde bir yabancı devletin, herhangi bir dini inanış veya mezhebin propagandasının yapılmasını istememiştir. Eğitimde milli bir politika takip etmenin yanı sıra seküler tarzda bir eğitim uygulanmasını istemiştir. Bazı yabancı ülkelerin baskısına rağmen farklı vakıf ve bakanlıklara bağlı eğitim kurumlarını tek çatı altında toplayarak Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlayan Tevhid-i Tedrisat Kanununu çıkartmıştır.[69]

Konu ile ilgili ilk çalışmalar 1921 yılında yapılan Maarif Kongresinde esasen ele alınmış, fakat o dönemde halkın tepkisi gibi sakınca doğurabilecek durumlardan dolayı kanunun çıkarılması ertelenmek zorunda kalınmıştır. Bu erteleme 1924 yılına kadar sürmüş ve 3 Mart 1924 tarihinde Tevhid-i Tedrisat Kanunu Kabul edilerek eğitim ve öğretim tek çatı altında toplanmıştır.[70] Bunun yanında yabancı dil öğretiminde önemli yer teşkil eden yabancı okullar da bu kanundan önemli derecede etkilenmiştir. Örneğin; yabancı okullardaki ibadet yerleri dışında herhangi bir dini işaretin olmayacağı ve Müslüman veya başka mezhepten öğrencilerin dini ayinlere katılmasının yasak olduğu ifade edilmiştir.[71] Devlet olarak eğitimde benimsenmeye çalışılan seküler eğitim-öğretim sistemi bu okullar

[68] Filiz Topçu, *Türk Eğitim Sisteminin Tarihsel Gelişimi İle Yabancı Okullarının Bu Sistem Üzerindeki Etkileri*, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, s. 84-86.
[69] Kılıç, a.g.m., s. 274.
[70] Nuri Kodamanoğlu, *Türkiye'de Eğitim (1923-1960)*, 2. Basım, Ankara, 1964, s. 37.
[71] Arığ, a.g.e., s. 31-32.

için de uygulanmış, ayrıca kendi arzularına göre okul açma ve yönetim gibi birtakım ayrıcalıklar tanınmamıştır. Eğitim öğretim dilinin de yine devlet tarafından belirlemiş olması ise yabancı dil öğretimi hususunda önemli bir gelişmenin olmadığını göstermektedir. Ayrıca bu duruma ülke içerisinde okulları bulunan ülkeler itiraz etti ise de bir sonuç elde edilememiş ve kesinlikle geri adım atılmamıştır.[72]

1.3.2. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Yabancı Dile Verilen Önem

Cumhuriyet'in kurulduğu ilk yıllarda ve takip eden seneler içerisinde yabancı dil ile ilgili konular eğitim-öğretimde ve hariciye ile ilgili konularda ön planda tutulmaktaydı. Maarif Vekâletinin isteği üzere yabancı dil derslerini okutmak üzere Ankara polis kolejinde çalıştırılacak olan iki yabancı personel ile ilgili kadro talep yazısı[73] yazılmıştır. Buna ek olarak İstanbul Üniversitesi okutmanlarından bir yabancı personelin Galatasaray Lisesinde de İngilizce derslerine girmesi hususundaki kararname[74] de o yıllarda meclisin gündemine getirilmiş olan yabancı dil ile ilgili çalışmalara örnek teşkil etmektedir. Ayrıca Tevhid-i Tedrisat kanunu ile tek bir çatı altında toplanan eğitim ve öğretim faaliyetleri ve bu kurumların yapacağı eğitim-öğretimin devlet eli ile belirlenmesinin yabancı dil öğretimine bir engel oluşturacağı düşünülmekteydi. Fakat o dönemdeki belgelere baktığımızda bunun yabancı dil öğretimini baltalamaktan ziyade, tarih coğrafya ve Türkçe derslerinin Türk dili ile okutulacağı[75] hususunda olduğu görülmektedir.

Yukarıdaki bilgilere bakıldığında ülke eğitim-öğretimi içerisinde yabancı dil öğretiminin gerekliliği konusu açıkça görülmektedir. Fakat bunların yanı sıra, dış ilişkiler ile ilgili konularda da yabancı dil bilen personele ihtiyaç olması bu alanda yetkin kişilerin istihdam edilmesi gerekliliğini doğurmaktaydı. Dolayısı ile bu konu ile ilgili olarak da yine meclis gündemine gelen çalışmalar olmuştur. Memuriyet imtihanından önce öğrenciler yabancı dilden de imtihana tabi tutulması gerekmekteydi. Takip eden yirmi yıl içerisinde de dil bilen memurlara para

[72] Hidayet Vahapoğlu, *Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları,* M.E.B. Yay., İstanbul, 2005, s. 217.
[73] BCA, Dosya: 243-77, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 89.122.8.
[74] BCA, Dosya: 27-105, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 112.65.13.
[75] BCA, Dosya: 1421, Fon Kodu: 30.10.0.0, Yer No: 143.21.1.

mükâfatı verilmesi[76], devletin yabancı dil öğrenme konusuna verdiği ehemmiyet ile ilgili açık bir göstergedir.

[76] BCA, Dosya: 73-84, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 115.74.17.

BÖLÜM 2

ROBERT KOLEJ

2.1. Robert Kolej'in Kuruluşu ve Tarihsel Gelişimi

Kolejin kuruluşunun hem İstanbul hem de Amerika ayağını oluşturan iki önemli insan Cyrus Hamlin ve Christopher Rhinelander Robert hakkında bilgi sahibi olmak okulun kuruluş aşamasının ve zihniyetinin anlaşılmasında son derece yardımcı olacaktır. Ayrıca Kolej tarihinde önemli yere sahip olan George Washburn, Robert Kolej'in, Dr. Cyrus Hamlin'in beyninin ve Mr. Robert'in parasının ürünü olduğunu söyleyerek bu iki şahsiyetin kolejin oluşumunda son derece önemli bireyler olduğunu ifade etmiştir.[77]

Cyrus Hamlin, ABCFM (*American Board of Comissioners for Foreign Missions*)[78] tarafından 1839 yılında İstanbul'a gönderilmiştir. Hamlin daha önce İstanbul, Pera'da faaliyet gösteren bir okulu 1840 yılı Kasım ayında yeniden öğrenime açmıştır.[79] *Bebek Seminary* adı ile bilinen bu okul Osmanlı topraklarında ABCFM misyonerlerinin açtığı ilk ve en eski okul olarak ele alınabilir. Kolejin bir bakıma temelini teşkil eden *Bebek Seminary* adlı okul, 1841 yılında Ermeni Patrikliği'nin Hamlin'i;

- Lent (Perhiz) günlerinde et, yumurta ve yağ yemek,
- Haç işareti yapmamak,
- Meryem ve Azizlere saygı göstermemek,
- Okulunda Voltaire'in çalışmalarını öğretmek,

---

[77] Washburn, a.g.e., s. 81.

[78] American Board of Comissioners for Foreign Missions 1810 yılında Boston'da kurulmuş olan Amerika merkezli bir misyoner teşkilatı. Detaylı bilgi için Bkz. E. William Strong, *The Story of the American Board: An Account of the First Hundred Years of the American Board of Commissioners for Foreign Affairs,* The Pilgrim Press, Boston, 1910., H. Matteosian, *Missions of the A.B.CF.M. in Turkey*, İstanbul, 1904.

[79] John Freely, *A Bridge of Culture: Robert College-Boğaziçi University, How an American College Became A Turkish University*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 4. Basım, İstanbul, 2013, s. 23.

olarak sıraladıkları bu dört yanlış tutum yüzünden suçlamıştır. Hamlin, Patrikliğin bu baskıları ile eğitime ara vermiş fakat bir yıl sonra yeniden eğitime başlamıştır.[80]

Hamlin okuldaki eğitim-öğretimin programını; esas hedefin İngilizceyi ön plana çıkarmak olduğu görüşü ile kapsamlı bir matematik, fizik, kimya, doğa bilimleri ve ahlak felsefesi dersleri verilmesi olarak tanımlamıştır. Ayrıca günlük İncil çalışmaları olacağından, tarih ve coğrafya derslerinin de ciddiyetle ele alınacağından da bahsetmiştir.[81]

Okulun yeniden açıldığı tarihe kadar bu okula sadece Ermeni öğrenciler devam etmiş ve bu tarihten sonra Yahudi ve Rum öğrenciler de okula devam etmişlerdir.[82] Ermeni öğrencilerin nicelik bakımından her dönemde üstün olduğu bu okulda birçok öğrencinin fakir olmaları nedeniyle öğrencilerin masraflarını kendi kendilerine karşılamaları adına bir atölye açılmıştı. Açılan bu atölyede soba, soba borusu, küllük, ateş küreği vb. materyaller üretilip satılmıştır. Bu türden bir çalışma öğrencilerin maddi ve manevi sıkıntılarını gidermede son derece önemli olmuştur. Fakat bu çalışmaya Hamlin'in misyoner arkadaşları tarafından karşı çıkılmıştır. Böyle bir çalışmanın öğrencileri dünyaya yönelteceği ya da seküler bir öğretim tarzını benimseteceği düşüncesi ile karşı çıkılmıştır. Diğer taraftan böyle bir çalışma Patriklik tarafından aforoz edilen Ermenilerin geçim korkuları ile rahat hareket edememelerine engel olmuş ve onları koleje daha çok yaklaştırmıştır.[83]

ABCFM'nin bu tarz bir üretimi ve beşeri ilimleri desteklemediği açıktı. Bu düşüncede esas etken Ermeni Patrikliği'nin ve Cizvitlerin karşıtlığını ve düşmanlığını kazanmamak adınaydı. Bu düşünce Hamlin tarafından benimsenmiyordu. Hamlin'i bu şekilde düşünmeye iten amillerden biri Fransızların

---

[80] Stone, a.g.e., s. 63-64. Ermeni Patrikliği'nin ABCFM ye ve Protestan misyonerlere olan baskısı ile ilgili *Young Men Christian Association* adlı kuruluş tarafından hazırlanan ve 1882 yılında basılmış olan bir kitapçıkta o dönem içerisinde Ermeni Patrikliği'nin ABCFM ye bağlı çalışan misyonerler ve açtıkları okullara olan baskısından detaylıca söz edilmiştir. Bu kitapçıkta ilgili dönemde İstanbul'da bulunan misyonerler ile Amerika'daki heyet arasında olan yazışmalar ve görüş alış verişi bulunmaktadır. Daha detaylı bilgi için Bkz. Controversy Between The Missionaries of The American Board and The Evangelical Armenian Churces In Turkey, Issued By Armenian YMCA, New York, 1882.

[81] Cyrus Hamlin, *My Life and Times*, The Pilgrim Press, Boston, 1893, s. 249.

[82] John Freely, *A History of Robert College*, İstanbul, 2000, s. 30.

[83] Stone, a.g.e., s. 65.

Osmanlı Devleti içerisinde açmış olduğu okullar aracılığı ile bir Fransız kültürü inşa etmiş olmalarıydı.[84] Bunun yanında Fransızların açtığı okulların daha seküler bir eğitim tarzını benimsemiş olmaları da Hamlin'i benzer şekilde okullar açmaya iten amillerdendir.[85] Fakat diğer taraftan *Bebek Seminary* adlı okul 1856 yılında tamamı ile bir ilahiyat okuluna dönüşmüş seküler bir eğitim tarzından iyice uzaklaşmıştı. Hal bu iken Hamlin Amerika'ya gitmiş ve okulun durumu ile ilgili görüşmeler yapmıştır. Hamlin Amerika'da iken okul öğrenci sayısı azalmış ve ekonomik olarak bir kargaşa yaşanmaya başlamıştı. Hamlin Amerika'dan döndükten sonra okulu tekrar eski müreffeh düzeyine ulaştırmaya çalışsa da ABCFM misyonerleri okulun İç Anadolu'ya taşınıp daha liberal bir öğretim tarzından vazgeçerek orada eğitim ve öğretime devam etmesi gerektiği düşüncesindeydiler.[86] Hamlin'in bu fikir ayrılıklarının onun ABCFM' den kopmasına yol açmıştır.

Hamlin'in ABCFM'den kopmaya başladığı süreçte yolu Christopher Rhinelander Robert ile kesişmiştir. Zengin bir tüccar ve toplum sever biri olan Christopher Rhinelander Robert, *Home Missionary Society*'nin üyesiydi ve Robert Kolej'den önce birçok okula maddi yardımda bulunmuştu. Christopher Rhinelander Robert Kırım Savaşı bitimi sırasında İstanbul'u da ziyaret etmiş ve bu ziyareti esnasında hem Hamlin ile tanışmış hem de genel hatlarıyla Osmanlı eğitim sisteminin sorunları hakkında da bir miktar fikir sahibi olmuştu.

Christopher Rhinelander Robert'e İstanbul'da seküler tarzda eğitim-öğretim yapacak bir okul kurma fikri ilk olarak İstanbul'daki misyonerlerden olan H.G.O. Dwight'ın oğulları James H. Dwight ve William B. Dwight tarafından teklif

---

[84] Osmanlı Devleti'nde açılan Fransız okullarına; *Saint Benoit Fransız Okulu, Notre Dame de Sion Fransız Kız Lisesi, Saint Joseph Fransız Koleji* ve bunlara ek olarak Osmanlı Fransız işbirliği ile açılan *Galatasaray Lisesi (Mekteb-i Sultani)* örnek olarak verilebilir. Daha detaylı bilgi için Bkz. Ebru Esenkal, *Yabancı Ülkeler Tarafından Osmanlı Coğrafyasında Açılan Yabancı Okullar*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2007.; İlknur Polat Haydaroğlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar*, Ankara 1993.; Necdet Sevinç, *Ajan okulları*, Dede Korkut Yay., İstanbul, 1975.; Necmettin Tozlu, *Osmanlıdan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*, İstanbul 1992.; Adnan Şişman, *XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti'nde Yabancı Devletlerin Kültürel ve Sosyal Müesseseleri*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2006.

[85] Ayşe Aksu, *Robert Kolej'in İzinde Türkiye'de Amerikan Misyonerliğinin Eğitim Stratejisi*, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 16-17.

[86] Stone, a.g.e., s. 67-68.

edilmişti. Dwight kardeşler Osmanlı'da misyoner teşkilatlarından bağımsız olarak, tamamı ile seküler eğitim-öğretim yapacak bir okul kurma niyetindeydiler. Bundaki esas amaç hem Müslümanlara hem de Osmanlı'daki Hristiyanlara karşı olan ön yargıyı kırmak ve böylelikle daha rahat etmekti.[87] Hamlin bu konu ile ilgili kendi hatıralarında Osmanlı'daki Müslümanların okulda dini eğitim verileceği ve çocuklarını Hristiyanlaştıracağı düşüncesi ve toplumsal baskı ile çocuklarını okula göndermekten çekindiklerini ifade etmiştir. Diğer taraftan Hristiyan olmalarına karşın Ortodoks Ermeni Kilisesi mensuplarının da çocuklarının Protestanlaşmasından çekindiklerini belirtmiştir. Genel olarak ailelerin görüşleri ve isteklerinin verilecek yoğun bir din eğitiminden ziyade çocuklarının iyi yetişmiş ahlaklı birer birey olmaları yönünde olmuştur.[88]

Christopher Rhinelander Robert bu fikri İstanbul'da tanıştığı Hamlin'e sordu.[89] Hamlin bu fikre açık ve oldukça istekli idi. Fakat okulun tamamen seküler bir eğitim-öğretim uygulama fikrine karşı çıktı.[90] Bu fikirler bir müddet tartışıldıktan sonra Mr. Robert, Cyrus Hamlin ile mutabık kalarak okulun hem dini eğitimleri yapan hem de öğrencilerini aktif hayata hazırlayacak bir eğitim-öğretim müessesesi olması hususuna karar verdiler. Bu gelişme Robert'in Dwight kardeşler ile Hamlin'in ise ABCFM ile bağlantısını kestiği nokta olarak karşımıza çıkmaktadır.[91]

Bu olaylar sonrası 1859 yılında toplanan bağışlar ile bir kolej açma çalışmaları resmen başlatılmıştı. Hamlin Kolej için yer aramaya başlamış ve Rumeli Hisarını gören bir tepedeki Ahmet Vefik Paşa'ya ait arsanın kolej için uygun olduğunu düşünmüştü.[92]

---

[87] Keith M. Greenwood, *Robert College: The American Founders*, Boğaziçi University Press, İstanbul, 2003, s. 3.

[88] Cyrus Hamlin, *My Life and Times*, The Pilgrim Press, Boston, 1893.; George Washburn, *Fifty Years in Constantinople and Recollections of Robert College*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 3. Basım, 2012.

[89] *Robert'ten Hamlin'e Mektup*, Columbia University, Rare Books and Manuscript Library, Robert College Records, kutu 1, dosya 6, belge no 1. (İlgili belgeler Boğaziçi Üniversitesi Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi aracılığıyla temin edilmiştir.)

[90] *Hamlin'den Robert'e Mektup*, CU-RBML, Robert College Records, kutu 1, dosya 8-9, belge no 2.

[91] Stone, a.g.e., s. 68-69.

[92] Cyrus Hamlin, *Robert Kolej Uğrunda Bir Ömür*, (Çev. Ayşe Aksu), Dergâh Yay., 2. Baskı, İstanbul, 2017, s. 413-414.

Kolejin yeri ile ilgili anlaşmazlıklar yaşansa da Hamlin bu arazi için ısrarlıydı ve bu kolej giderleri için para toplamak üzere 1860 yazında Amerika'ya gitmiş ve 10 Eylül 1860'ta Hamlin Amerika'ya ulaşmıştı. Hamlin ve Robert Aralık 1860'tan Nisan 1861'e kadar çalışmalarına rağmen sadece yaklaşık olarak 13.000 Dolar toplayabilmişlerdi. Harvard Koleji hukuk kitapları bağışında bulunmuş, Corliss Buhar Şirketi ise bir buhar makinesi sözü vermişti. Toplayabildikleri yalnızca bunlardı. Ayrıca, Robert ve Hamlin'in umduklarını bulamamış olmaları Amerika'daki karışıklık ve iç savaşın insanları uzak bölgelere yatırım yapmalarından ziyade kölelik sorunu gibi iç meseleler ile ilgilenmiş olmaları ile açıklanabilir. Bunun yanında Robert Kolej projesinin ertelenmemesi adına Mr. Robert, Hamlin'e demiryolu tahvilinden alacağı 30.000 Doları vereceğini ve kolej inşasına başlamasını bildirmişti.[93]

1861 yılında Hamlin, İstanbul'a döndüğü sırada kolej için izin alma girişimlerinde bulundu. O dönemin Maarif Nâzırı Sami Paşa; Müslüman toplumun eğitim ve okullaşma oranının Hristiyanlara oranla daha düşük oluğu gerekçesini öne sürdü ve onun döneminde herhangi bir ilerleme sağlanamadı. Sami Paşa'dan sonra nâzır olan Kemal Efendi, kolejin nezaretin yayınlayacağı kurallara uyacağını bildiren bir beyanname yayınlaması ve kolej çalışmalarının bütün programlarını sunması halinde açılışın olacağını söyledi.[94]

Bunun üzerine Hamlin 1861 Aralığında Osmanlı Hariciye Nezareti'ne kolejin öğretim elemanları, ücreti, öğrenci yaşları gibi bilgileri içeren kolejin tedrisatına mahsus programını sundu. Cyrus Hamlin'in sunduğu ve Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinde bulunan kolejin tedrisata mahsus programın tercümesinde şu ifadeler yer almaktaydı;[95]

> *"Boğaziçi'nde tesis olunacak mektebe reyyi Mösyö Siyruz Hamlin tarafından beyannamesi tercümesidir. Fi 19 Kânunuevvel sene 1861.*

[93] Greenwood, a.g.e., s. 12-13.
[94] Hamlin, a.g.e., s. 265-266.
[95] BOA, HR. TO, Dosya 438, Gömlek 49, Dosya 1.

Mekteb-i mezkûrun suret-i idare ve talimi

Mekteb-i mezkûr Amerika'da bulunna mekatib usulünde idare olunacaktır. Ulul-i riyaziye ve sayireyi mekteb-i mezkür müdürü Mösyö Hamlin ve kimya ve ulum-i tabiat-i sayireyi memalik-i müctema-i Amerika'da vaki Niyu Haven şehrinde bulunan Yeyl mektebi hocalarından Mösyö Perkins ve kavanin ile tevarihi Amerik'da kâin Kambric Darül Fünunu ve Almanya'da vaki Herdelberg mektebi hocalarından Mösyö Henri Şofler nam hocalar tedris edecekler ve icab-ı takdirinde dersaadetde sair hocalar dahi intihab ve tain kılınacaktır.

Mekteb-i mezkûrun usul ve nizamatı

Mekteb-i mezkûrda tedris olunacak olan ulum ve fünun İngilizce olacağından yalnız işbu lisana vukuf ve aşina olanlar dâhil olabilecek ve mekteb-i mezkure gidecek olanlar mekulat mesarifi beraber olduğu halde tahsil-i ilm içün senede elli lira isterliyn ve mekulatı kendi tarafından tesviye olunacak olanlar senevi yalnız on beş lira isterliyn ita edeceklerdir ve bir şakird on beş yaşından aşağı kabul olunmayacaktır.

Mekteb-i Mezkûrda tahsil olunacak olan dersler

Evvela cebir ve hendese ve ilm-i hesab ve topografya ve seyr-i sefalin ve hesab ve rasad fenlerinden ve sayireden ibaret ulum-i riyaziyye ve saniyyen ilm-i hikmet ve ilm-i kimya ve sanayie mahsus olan ameliyat-ı kimyeviyye ve ilm-i arz ve maden ve ahcar ve imal-ı maden ve sayire ve salisen kavanin-i ticariyye ve hukuk-i mülk ve ikonomi-i politik ve sayire ve erbaa mantık ve tevarih ve manevi ve akli feylesofya dersleri talim ve tedris olunacaktır.

Mekteb-i Mezkûra merbut mekteb-i idadiyye

İşbu mekteb büyücek derslere kabiliyyet ve istidadı olmayanlar içün tesis olunacak ve bunda İngilizce lisanı üzere sarf ve ilm-i hesab ve coğrafya

ve sayire dersleri talim kılınacak ve mekteb-i mezkûra girenler mekulat ve tedris-i ilm içün senevi kırk lira iysterlin ve yalnız tahsil-i ilm içün dahil olanlar on iki lira iysterlin ita edeceklerdir. Mösyö Hamlim ve rufakasımekteb-i mezkûra usül ve kavanin-i saltant-ı seniyyeye ve mekatib hakkında olan nizamata ve mekteb-i mezkurda ulum ve adab-ı kaziyelerine tevfikan idare edecekler ve mekteb-i mezkur daima Maarif-i Umumiyye Nezaret-i Celilesi taht-ı nezaretinde bulunacağını tasdiken işbu mahalle vaz-ı imza olunmuşdur.
Fi 19 Kânunuevvel sene 1861

Syruz Hamlin
Müdür-i Mekteb"[96]

Hamlin sunmuş olduğu bu programda kolej öğretim tarzı, kolejde ders verecek öğretim elemanları, öğrenim ücretleri ve kolejde öğrenim görecek kişilerin yaş aralıklarının ne olacağından bahsetmiştir. Hamlin kolej öğretiminin Amerika'daki eğitim kurumları ile benzer olacağını, öğretim dilinin İngilizce olacağını ve dolayısıyla İngilizce öğrenen veya bilenlerin okulda okuyabilecekleri hususuna ayrıca değinmiştir. Yatılı öğrencilerin ve yatılı olmayan öğrencilerin öğrenim ücretlerinin hazırlık ve kolej bölümü için ne kadar olacağı ve kolejde ders verecek öğretim elemanlarının isimleri ile birlikte daha önce hangi okullarda çalıştıkları ve bu kişilerin uzmanlık alanları ile ilgili detaylı bilgi vermiştir.

Bu program 1862 Şubatında kabul gördü.[97] Amerikalılar tarafından yapılan mükerrer baskı ve ısrar ile 2 Haziran 1862'de Rumeli Hisarı yakınlarında Amerikan vatandaşı Cyrus Hamlin'e bir kolej açma için izin verilmiş oldu. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinde bulunan ve okul açılışına izin verildiğine dair yazılan belgede şu ifadeler yer almaktadır;[98]

[96] 1861 yılında Cyrus Hamlin tarafından sunulan programın tercümesinin aslı için Bkz. Ek. 26.
[97] BOA, HR. TO, Dosya 438, Gömlek 49, Dosya 2. Ayrıca Bkz. Keith M. Greenwood, *Robert College: The American Founders*, Boğaziçi University Press, İstanbul, 2003, s. 17.
[98] BOA, İ. MMS., Dosya 36, Gömlek 1488, Dosya 7.

"Nezaret-i Maarif-i Umumiyye

Siyruz Hamlin nam Amerikalu'nun Boğaziçi'nde Rumelihisarı civarında vaz ve tesis murad eylediği bir aded mektebin kavanin-i saltanat-ı seniyyeye ve bu misillü mekatib hakkında olan nizamata tatbik olunmak ve daima Maarif-i Umumiyye Nezaretinde olub hilaf-ı hareketde bulunmamak ve ol babda takdim olunub Meclis-i Maarif'de hıfz etdirilmiş olan bir kıta layihada beyan olunan fünundan maada bir şey tedris ve talim edecek olduğu halde ol emirde nezaret-i müşarünileyhaya müracaatla istihsal-i ruhsat itmedükce bera-ü mübaşeret itmemek şartıyla kendüsine mekteb-i mezkuri küşad itmek üzere ruhsat virilmiş husus meclis-i maarifde tensib olunarak keyfiyet bab-ı ali ile badül muhabere şayan buyurulan ruhsat-ı aliyyemiz mekteb-i mezkûrun ol vechle küşadü içün naz-ü niyetini mübeyyin mumaileyhe işbu ruhsatname ita kılındı.
Fi Zilhicce sene 1278 Es Seyyid Ahmed Kemal."[99]

Bu izinde Robert Kolej'in Osmanlı Maarif Nezareti denetiminde olacağı ve daha önce beyan etmiş olduğu programa sadık kalıp dışına çıkılmaması üzere izin verildiği ifade edilmiştir.

Hamlin'in bu başarısından sonra işler istediği gitmedi ve birçok sorun ile karşı karşıya kaldı. Farklı nedenler öne sürülerek kolej inşasının Hamlin'in arzu ettiği yerde başlatılamayacağı söylendi.[100] Tüm bu yaşanılanların Hamlin'i yıldıramadığı attığı adımlar ile aşikârdı. Hamlin American Board'un boşalttığı ve kendisinin daha önce ders verdiği Bebek semtindeki binayı Mr. Robert'ten aldığı para ile tadil edip, orada eğitim-öğretime başlama kararı aldı. Böylelikle hem bürokratik işlemlerin uzamasından doğacak zaman kaybını önleyecek hem de okulun inşasına dair izin işlemlerini yakinen takip edebilecekti.[101]

[99] Cyrus Hamlin'e İstanbul'da okul açabileceğine dair verilen izin belgesinin aslı için Bkz. Ek. 27.
[100] Greenwood, a.g.e., s. 18-24.
[101] Freely, a.g.e., s. 56. Ayrıca Bkz. Cyrus Hamlin, *Türkler Arasında Türkiye'deki Misyonerlik Faaliyetleri ve Robert Koleji*, Çev. Arzu Taşcan, Kahverengi Kitap Yay., İstanbul, 2015, s. 267.

Okul 3' ü İngiliz ve 1' i Amerikan olmak üzere 4 öğrenci ile 16 Eylül 1863' te açıldı.[102] Bu gelişmeden sonra okulun isminin ne olacağı üzerinde birçok fikir ortaya atıldı. İsim ile ilgili uzun düşünüşler neticesinde önerilen isimler üzerinde bir fikir birliği sağlanamadı. Tam bu sırada Hamlin, kolej ismi ile ilgili tartışan heyete koleje Mr. Robert'in isminin verilmesini teklif etti. Mr. Robert'in koleje kendi adının verilmesinin uygun olmadığını düşünmesine rağmen heyet bu isim üzerinde mutabık kalarak kolejin adının Mr. Robert'in adı olması hususunda karar kıldı.[103]

Hamlin kolejin açılışının bir takım formalitelerin yerine getirilmediğinden uzadığını ve çok uzun sürmeyeceğini düşünmüştü. Fakat bu süreç yedi yıl gibi uzun bir zaman sürmüştü. Hamlin, Osmanlı'da; Robert ise Amerika'da kolej binasının inşaatının başlatılabilmesi için uğraş verdiler. Amerikalı senatörler Osmanlı'daki elçilikleri aracılığı ile birçok kez ısrarcı tutumlarını sergilemişlerdi. Bunun yanında kolej binasının inşası hususunda etkili olan tutumlardan bir tanesi de Amerika'da Osmanlı elçisi olarak bulunan Edward Balacque Bey'e[104] yapılan baskılardır. Amerikalı senatör ve üst düzey yetkililerin Balacque Bey'e ya bu sıkıntının hal olunması gerektiği aksi takdirde daha büyük sorunların ortaya çıkabileceği şeklinde uyarıda bulunmaları yapılan baskıların ne denli büyük olduğunu gözler önüne sermektedir. Baskılar neticesinde Sultan Abdülaziz'in Eylül 1868'de kolejin Rumelihisarı'nda bahsi geçen arazide inşa olunabileceği ve Birleşik Devletler koruması altında faaliyet gösterebileceği ile ilgili iradesi yayınlanmıştı. Yayınlanan irade de aşağıdaki ifadeler yer almaktaydı;

> *Düstur-i mükerrem müşir-i mufahham nizam-ül alem müdir-i umur-ul cumhur bil fikr-i sakıb mütemmimü mehammil enam bi reyyi saib mümehhidü bünyaniddevleti vel ikbal müşeyyidü erkanissaadet vel iclalel mahfuf bi sunufi avatıf-il melikil ala dersaadetim zabtiye müşiri*

[102] BOA, İ.MMS, Dosya 36, Gömlek 1488, Belge 7.; George Washburn, *Fifty Years in Constantinople and Recollections of Robert College*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 3. Basım, 2012, s. 13., RCA, Statements In Regard To Robert College Constantinople, İstanbul, 1872, s. 21.

[103] Kolejin isminin ne olacağına kolej henüz faaliyete geçtikten sonra karar verilmişti. Ayrıca Washburn bu ismin seçilmesinin son derece isabetli olduğunu hem birçok doğu dilinde bu ismin telaffuzunun rahat olduğunu hem de herhangi bir tarafa yakın olmadığını söyleyerek ifade etmektedir. Daha detaylı bilgi için Bkz. Cyrus Hamlin, a.g.e., s. 268., George Washburn, a.g.e., 3. Basım, 2012, s. 14.

[104] Edward Balacque Amerika'da Osmanlı Devleti adına 1867 ve 1873 yılları arasında görev yapmış İskoç ve Katolik kökenli bir elçidir.

olub birinci rütbe mecidiye nışan-ı ziyşanını haiz ve hamil olan vezirim Hüsnü Paşa edamallahu teala iclalehu ve akza kuzatel müslimin evla vulatil muvahhidiyn maden-il fezail vel yakin rafiil ilam iş şeriyye veddin varisil ulumil enbiya vel mürselin el muhtass-ı mil bi mezid-i inayetil melikil muin Mevlana Galata Kadısı zidefezailihu tevk-i ref-i hümayunum vasıl olacak malum odur ki Amerikalu Hamlin tarafından rumelihisarı'nda mübayaa olunmuş olan arsaya bir bab mekteb bina ve inşaası hususuna müsaade-i seniyyem erzan kılınması Amerika sefareti canibinden istida ve iltimas olunmuş ve keyfiyet taraf-ı eşref-i padişahaneye arz ile ledel istizan ol vechle icrası hususuna emr-u irade-i seniyye-i mülukanem müteallik ve şerefsudur olmuş ve arsa –i mezkure Sultan Bayazid-i Veli tabe serahu Evkaf-ı Şerifesi dahilinde olduğu halde Ermeni milletinden Serpuhi binti Manil uhdesinde olub arsa-i mezkureyi bedel-i malume ile Amerika tebaasından mumaileyh Hamlin'e mekteb inşaa olunmak üzere terk ve keff-i yed eylemiş olduğından mezkur arsa bazı emsaline tatbiykan sevevi üç yüz kuruş bedel ile mukataaya rabt kılınarak mumaileyh yedine Evkaf-ı Hümayunum canibinden ilmühaber verilmiş ve ledel keşf mekteb-i mezkurun üç kat nim kargir olarak tulen ve arzen kırk ikişer zıraa mürabba-ül şekl ve kadden dahi yirmi arşun olmak üzere bina ve inşaa olunacağı ebniye dairesinden ba müzakere beyan ve inba ve ol babda tersim kılınan harita dahi taktim ve isra olunmuş olmağın mucebince ruhsat-ı havi Divan-ı Hümayunumdan iş bu emr-i celil-i kadirim isdar ve ita olundu. Siz ki müşir-i müşar ve Mevlana-yı mumaileyhimsiniz keyfiyet malumunuz oldukda ber minval-i muharrer tul ve arz ve kaddi ziraalarını tecavüz etmemek üzere mekteb-i mezkurun ol vechle bina ve inşasına müdahale ve mümanaat olunmaması ve bundan dolayı kimesneye bir akçe ve bir habbe aldırılmaması hususuna dikkat eyliyesiniz.

Tahriren fil yevm-il hadi ve isneyn min şehr-i recebil fer dli sene-i site ve semanin ve mieteyn ve elf Fi- 21 Receb 286[105]

[105] BOA, ŞD, Dosya 2792, Gömlek 15, Belge 12.

İradenin Amerika'ya ulaşması 20 Aralık 1868'i bulmuştu.[106] Hamlin ise bu izinin verilmesini kolejin artık Amerikan bayrağı koruması altında olacağını ve hatta Osmanlı'nın uzun yıllar boyunca Boğazı böyle bir duruma karşı korumalarına rağmen bu imtiyazın ilk defa Amerika'ya verildiğini ifade etmiştir.[107]

Bebek semtinde eğitim-öğretime devam eden kolejin Rumelihisarı'na taşınması, işlemlerin tamamlanarak izin alınmasına müteakip hemen başlatılmış ve 4 Temmuz 1869'da bir temel atma töreni yapılmıştır. Bina temel atma töreninde birçok belgenin bina temel taşına yerleştirilmesi, Amerikan, Türk, Alman, İngiliz, Fransız ve İtalyan paralarının kolej binasının temeline atılması gibi ayini andıran bir takım davranışlar sergilenmişti. Ayrıca temel atma töreninde Yunan bir konuşmacının yapmış olduğu konuşmada sarf ettiği şu cümleler;[108]

> "*Bina o kulelerden daha yüksek bir yerde yapılıyor. Onlara hâkim olacak. Onun gücü ruhani ve ebedidir. Onların yok oluşunu görecek*."

kolejin Türk eğitim tarihinde önemli yere sahip olması ve ayrıca Türk eğitiminin ilerlemesine katkı sağladığı gerçekliği kadar, bu girişimin arkasında kolejde zararlı bir zihniyetin de bulunduğunu göstermektedir.

Bina inşası sırasında 1452-1453 yıllarında Rumelihisarı'nın inşasında kullanılan taşların kullanılmış olması da dikkate değerdir. Hamlin bunu, 425 yıl boyunca hisarın zarar görmediğini ve bu nedenle kullanılan malzemenin dayanaklı olduğunun düşünüldüğünü ifade ederek açıklamıştır.[109]

Kolej, İstanbul'da Bebek semtindeki binasında 1863 yılından itibaren eğitim-öğretime başlamış ve 1871 yılında yeni ise yerine taşınmıştır. Bu dönemden itibaren yeni binasına taşınana kadar yapılan eğitim-öğretim tamamıyla Cyrus Hamlin'in imzasını taşımaktaydı, hatta okulun Hamlin'den sonraki halefi George

---

[106] Orlin Sabev, *Sipirutus Roberti: Shaping New Minds and Robert College in Late Ottoman Society (1863-1923)*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 74.
[107] Keith M. Greenwood, a.g.e., s. 40., Ayrıca Bkz. Cyrus Hamlin, *My Life and Times*, The Pilgrim Press, Boston, 1893, s. 440.
[108] Hamlin, a.g.e., s. 272.
[109] Hamlin, a.g.e., s. 273.

Washburn, *"Cyrus Hamlin Robert Kolej idi"* diyerek kolejin kuruluşundaki ilk yıllarda Hamlin'in etkisinin ne denli yüksek olduğunu ifade etmiştir.[110]

1863 yılında eğitim-öğretime başlandığında Hamlin, önceki görevinden ve bağlı bulunduğu topluluktan ayrıydı. Eğitim-öğretim noktasında Hamlin, koleji hazırlık ve kolej eğitimi olmak üzere iki öğretim bölümüne bölmüştü. Hazırlığın esas amacı kolej eğitimine bir ön hazırlık olması ve yoğun bir yabancı dil öğretimi verilmesini sağlamasıydı. Hamlin, daha önceki tecrübelerinden yeteneğin tek başına önemli olmadığına inanmakta, ayrıca bu hazırlık eğitiminin öğrencileri kolej eğitim-öğretimine hazırlamada son derece elzem olduğuna inanmaktaydı. Kolej'de eğitim alan öğrenciler Osmanlı'da yaygın kullanılan dillerden birisini de öğrenecekler, fakat esas olarak İngilizce eğitim alacaklardı. Hamlin bunun hem öğrencileri birleştireceğini hem de onları daha iyi eğitmeye imkân vereceğini düşünmekteydi.[111] Hamlin sağlıklı bireylerin zihinlerinin daha iyi işleyeceği düşüncesi ile eğitim-öğretimi başlatır başlatmaz bir beden eğitimi programı da düzenlemiştir.[112]

Sultan Abdülaziz'in ilk on yıllık dönemine rast gelen bu yıllarda Osmanlı'ya eğitim konusunda en yoğun etki Fransızlar tarafından yapılmaktaydı.[113] Başka hiçbir Batılı ülkenin Fransızlar kadar etkin olmadığı bu dönemde Fransızlar, Osmanlı'ya Fransız modelini esas alacak bir eğitim-öğretim kurumu kurmasını önerdiler. Diplomatik bir takım baskılar ile okul Galatasaray Lisesi adı altında 1 Eylül 1868'de açıldı. Galatasaray Lisesi açılışı ile ilgili olarak Washburn, bu tavrın bir kıskançlık örneği ve Robert Kolej'e karşılık açılmış bir okul olduğundan bahsetmiştir.[114] Her ne sebeple olursa olsun, Robert Kolej'in Osmanlı eğitim dünyasında oluşturduğu bu rekabetçi ortamın Türk Eğitim sistemine sağladığı katkıyı açıkça göstermektedir.

---

[110] Washburn, a.g.e., s. 33.
[111] Greenwood, a.g.e., s. 72-73.
[112] May. N. Fincancı, *The Story of Robert College Old and New*, Revised Edition, İstanbul, 2001, s. 15.
[113] Emine Kocamanoğlu, *Yabancı Okullarda Din Eğitimi Robert Kolej-Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi) Örneği*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı Felsefe ve Din Bilimleri Bilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2003, s. 8-10.
[114] Sabev, a.g.e., s. 74.

Okulun Rumelihisarı'ndaki binasına taşınması birçok anlamda ilklere sahne olmuştur. Hamlin'in kolejden ayrılışı da bu döneme rast gelmektedir. 1870 Ekiminde Mr. Robert İstanbul'a gelmiş ve bir müddet İstanbul'da kalmıştır. Bu süre içerisinde Mr. Robert'e Osmanlı eğitim-öğretimine yapmış olduğu katkılardan dolayı bir nişan hediye edilmesi teklif edilmiştir. Mr. Robert bu nişanı kendisinin sade bir Amerikan vatandaşı olduğunu söyleyerek kabul etmemiştir.[115]

Hamlin'in kolejden ayrılışında büyük rolü olan ve ABCFM tarafından misyonerlik faaliyetleri için İstanbul'a gönderilen George Washburn'ün 1860 yılına kadar Hamlin ve kolej çalışmaları ile ilgili herhangi bir dahli olmamıştır.[116] Fakat takip eden yıllarda kolejde dersler de veren Washburn, Mr. Robert ile yazışmalarda bulunmuş ve Hamlin'in bir takım uygulamalarından şikâyetçi olmuştur. Mr. Robert'in İstanbul ziyareti sonrasında Rumelihisarı'ndaki yeni binaya taşınmasının ertesinde yeniden Hamlin ile ilgili sıkıntılardan yakındığı mektuplar yazmıştı. 10 Haziran 1871'de Amerika'ya giden Washburn, Mr. Robert ile kolejin geleceği konusunda anlaştı. Profesör unvanı alarak kolejin yöneticisi olması planlandı.[117] Bu olay Hamlin'in artık resmen olmasa da fiilen kolej yönetiminden uzaklaştırılması anlamına gelmekteydi ve bundan böyle artık George Washburn dönemi başlayacaktı.

Hamlin 1877 yılı yazında Mr. Robert ve kolejin mütevelli heyetine kolejin genel müdürlüğünden ayrılmak istediğini bildiren ve kolejin finans sorumlusu olarak bilinmesinin daha uygun olacağını ifade eden bir mektup yazdı. Hamlin'in bu isteği tereddütsüz kabul gördü.[118]

Hamlin artık daha geri planda ve genellikle finansal mevzular ile ilgilenmekte idi. Bu dönem içerisinde Mr. Robert sağlık sorunları ile gittiği Avrupa seyahatinde vefat etmesinin ardından George Washburn 6 Haziran 1878'de kolejin genel müdürlüğüne getirildi.[119] Hamlin Mr. Robert'in ölümünden sonra kolej ile bağlarını yeniden kurmak istese de bu Amerika'daki kolej ile ilgilenen kişiler

[115] Greenwood, a.g.e. s. 132.
[116] Washburn, a.g.e., s. 30.
[117] Greenwood, a.g.e., s. 143.
[118] Greenwood, a.g.e., s. 202-203.
[119] Fincancı, a.g.e., s. 30.

tarafından kabul görmemiştir. Bu dönemde Hamlin ile kolej arasındaki bağ tamamen kopmuş ve Hamlin Ağustos 1900'de hayatını kaybetmiştir.[120] Washburn artık resmen kolejin genel müdürü görevini üstlenmişti.

Kolej ile ilgili önemli çalışmalar yapmış olan May N. Fincancı, kolejin ilk 69 yılında görev yapan idarecilere göre gelişim dönemlerini incelemiş ve bu dönemleri;

a) 1863-1877 yılları arası Hamlin'in idarecilik yaptığı kolejin kuruluş yılları,
b) 1877-1903 yılları arası Washburn'ün idarecilik yaptığı kolejin gelişim yılları,
c) 1903-1932 yılları arası Dr. Caleb Gates'in idarecilik yaptığı ve kolejin Türkiye'nin eğitim-öğretim ihtiyaçlarına binaen daha gerçekçi bir adaptasyon sağladığı dönem

olarak üç bölüme ayırmıştır.[121]

Kolejin öğrenci sayısı Washburn döneminde sürekli olarak artmakla beraber bu dönemde özellikle Ermeni öğrenciler ve aileleri ile dini yaşayış kaynaklı bir takım problemler yaşanmıştır.[122] Bu tür olaylar ayrıca kolejin dini özgürlüklere önem verdiği düşüncesinin zedelenmesine de yol açmıştır.[123]

Yine bu dönem içerisinde gelişmiş olan önemli olaylardan bir tanesi de kolejin Bulgarlara verdiği destektir. Bu gerçeklik kolejin bir "*Bulgar Koleji*" olarak anılmasına dahi sebep olmuştur.[124]

Washburn'ün idareci olduğu dönemden itibaren kolejde Bulgar sayısı ve nüfuzu hissedilir derecede artmıştır.[125] Bu dönemde, kolejin Bulgarlar ile olan

[120] Greenwood, a.g.e., s. 217.
[121] Fincancı, a.g.e., s. 31.
[122] Dini yaşayış ve inanışlar ile ilgili kolejde yaşanan sıkıntılar hakkında daha ayrıntılı bilgi için Bkz. George Washburn, *Fifty Years in Constantinople and Recollections of Robert College*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 3. Basım, 2012, s. 60-78.
[123] Greenwood, a.g.e., s. 170.
[124] Necmettin Tozlu, *Kültür ve Tarihimizde Yabancı Okullar*, Kozan Ofset, Ankara, 1991, s. 227.
[125] Sabev, a.g.e., s. 174.

yakınlığında ve onlara olan yardımlarındaki artış Washburn ile birlikte kolejde görev yapan Albert L. Long[126] sayesinde olmuştur.[127] Ayrıca George Washburn'e Bulgarlar tarafından üstün hizmet madalyası ve liyakat nişanları verilmiştir.[128]

Kolejin kuruluşundan itibaren devam eden süreç içerisinde genel olarak bakıldığında kolejin öğrenci sayısında sürekli bir artış görülmektedir. 1863 yılında kolej 4 öğrenci ile eğitime başlamıştı. 1878 yılına kadar bu sayı 162'ye kadar yükselmiş ve Washburn'ün kolejdeki son dönemi olan 1902-1903 döneminde bu sayı 318'e kadar çıkmıştır. 1863 ila 1878 yılları arasında koleje toplam olarak 2160 öğrenci girmiştir. 1878 yılında yayımlanan kolej kataloğunda kolejin hiçbir şekilde ırk ve din ayrımı yapmadan her kesimden öğrenciye birinci sınıf bir Amerikan kolejinde olan bütün özellik ve olanaklar ile eğitim yapılacağını ve bu kolejlerdeki genel prensiplerin geçerli olacağı belirtilmiştir. Ayrıca koleje kabul için öğrencilerin en az 14 yaşında olmaları ve yine kayıt için aranacak öncelikli özelliğin iyi bir ahlaki karaktere sahip olması gerektiği belirtilmiştir.[129]

Washburn'ün 1902-1903 döneminden sonra emekli olmasından sonra kolejin genel müdürü Caleb Frank Gates olmuştur. Hamlin ve Washburn gibi Gates' de ABCFM tarafından Osmanlı'ya gönderilmiş bir misyonerdir. İlk olarak 1881 yılında Mardin'e ve 1894 yılında ise Harput'a gönderilmiştir. Kolej ile bağının kurulması ise Amerika'da iken kolej mütevelli heyeti başkanı olan John S. Kennedy ile tanışmasından sonra olmuştur.[130]

John S. Kennedy'nin mütevelli heyeti başkanlığında, kendisinin yaptığı büyük meblağlı bağışlar sayesinde kolejin fiziki ve mali durumunda gözle görülür derecede gelişme olmuştur.[131] 15 odalı ve misafirhane olarak kullanılmak üzere Kennedy Lodge'un, fakülteler için kullanılmak üzere 6 binanın, mühendislik

[126] Bulgaristan'da 12 yıl misyonerlik yapmış olan Albert L. Long, 1872-1873 akademik yılında kolej öğretim kadrosuna katılmış, 1890-1901 yılları arasında kolejde genel müdür yardımcısı olarak görev yapmıştır.
[127] Greenwood, a.g.e., s. 175.
[128] George Washburn'e verilen nişanları kendisi *Fifty Years in Constantinople and Recollections of Robert College* adlı eserinin giriş bölümünde kullanmıştır.
[129] May. N. Fincancı, *The Story of Robert College Old and New*, Revised Edition, İstanbul, 2001, s. 33.
[130] Fincancı, a.g.e., s. 36-37.
[131] Washburn, a.g.e., s. 227.

bölümü binasının, yurt ve sınıf binalarının inşası için para bağışlamış ve mali kaynak bulmuştur.[132]

Caleb Frank Gates'in idareciliği döneminde ayrıca kolejin gelişiminin hızlı ve başarılı olmasını hem iktisadi olarak rahatlaması hem de kendisinin dönemin eğitim-öğretim ihtiyaçlarına uygun planlamalar yapmış olması ile açıklanabilir.

Gates'in idareciliği döneminde koleje devam eden Türk öğrencilerin sayısında da gözle görülür bir artış olmuştur. Kolejin ilk Türk mezunu bir Bektaşi şeyhi olan Nafi Baba'nın torunu Hüseyin Hulusi Bey'dir. Hüseyin Hulusi Bey[133] 1903 yılında kolejden mezun olmuş ve daha sonraları kolejde profesör ve müdür yardımcılığı görevlerini üstlenmiştir.[134]

Gates, liberal düşünen bazı aydınların koleje olan bakış açılarının olumlu yönde değişmesinde, kolejde 1896 yılından 1915'te vefatına kadar öğretmenlik yapan Tevfik Fikret'in kolej ile ilgili söylediklerinin son derece etkili olduğunu ifade etmiştir. Tevfik Fikret Robert Kolej'deki dini hizmetler ile ilgili bir açıklama yapmış ve kolejdeki dini çalışmaların insanlara din ile ilgili camilerde dahi bulamayacakları derecede derin bir saygı ve hürmet verdiğini söylemiştir.[135]

Kolejin fiziki, mali ve öğrenci sayıları bakımından hissedilir şekilde ilerleme kaydettiği bu dönemde çıkan I. Dünya Savaşı, kolej için bir takım sorunlar doğurmuştur. Yiyecek ve yakıt azlığı baş göstermiş, aynı zamanda Amerika'nın da Almanya'ya karşı savaş ilan etmesi yüzünden kolejde endişeli bir hava oluşmuştur. Kolej coğrafi konumundan dolayı çok açık ve yüksek bir arazide bulunmakta ve bu durum da koleji herhangi bir saldırıya karşı açık ve savunmasız bir halde bırakmaktaydı. Bu dönemde öğrenci ve öğretmenlerin çoğu maddi ve manevi bir

---

[132] Fincancı, a.g.e., s. 35.

[133] Robert Koleji Türk mezunları arasında ilk ve en meşhur olanlarından Hüseyin Hulusi Pektaş, Lozan Barış konferansının her iki döneminde de Türk heyetine tercüman kâtip sıfatı ile eşlik etmiştir. Ayrıca Milli Mücadele esnasında Türkiye'de ki manda idaresi ve Ermeni meselesi mevzularını yerinde incelemek üzere Anadolu' ya gelen ve Sivas'ta Atatürk ile yaptığı görüşmede Amerikan Tümgeneral James G. Harbord'a eşlik etmiş ve tercümanlığını yapmıştır. Daha detaylı bilgi için Bkz. Fethi Tevetoğlu, "Mustafa Kemal Paşa – General Harbord Görüşmesi Tanık ve Tercümanı: Prof. Hulûsi Y. Hüseyin (Pektaş)" *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 4, S. 10, Kasım, 1987, s. 198,199.

[134] Sabev, a.g.e., s. 83.

[135] Caleb Frank Gates, *Not To Me Only*, Princeton University Press, Princeton, 1940, s. 196.

takım sebeplerden dolayı okuldan ayrılmışlardır. İlginçtir ki böyle bir durumda dahi kolej kapatılmamış ve eğitim-öğretim faaliyetlerine devam etmiştir.[136]

Bir Amerikan kolejinin Osmanlı topraklarında I. Dünya Savaşı yıllarında açık kalması da dikkate değer bir konudur. I. Dünya Savaşı esnasında Amerika'nın Almanya'ya savaş ilanı koleje karşı yapılabilecek herhangi bir saldırı olma ihtimalinden dolayı kolej çalışanları ve öğrencilerinde endişeye sebep olmuştur. Fakat Kolej yöneticilerinin hatıralarında ve kolejin yıllık raporlarında bu durum, kolejin yöneticilerinin Osmanlı Devleti'nin ileri gelenleri ile iyi ilişkiler geliştirmiş olmasına bağlamaktadır.[137] Amerikan elçilerinden Henry Morgenthau tarafından Talat, Enver ve Cemal Paşalar ile tanıştırılan Gates'in bu yöneticiler ile samimi ilişkiler geliştirmiştir.[138] Talat Paşa kabinesinde Maliye Nazırı olan ve daha önce kolejde Türkçe öğretmenliği yapan Cavid Bey'in yardım ve kollamalarının I. Dünya Savaşı yıllarında kolejin kapatılmamasında ve herhangi bir saldırıya karşı korunmasında etkili olduğu ifade edilmektedir.[139]

Şekil 2.1. I. Dünya Savaşında Robert Kolej'i koruyan Osmanlı Askerleri [140]

[136] Fincancı, a.g.e., s. 45.
[137] I. Dünya Savaşı yıllarında koleje karşı sergilenen tutum ve davranışlar ile ilgili daha detaylı bilgi için Bkz. RCA, Report of The President and Faculty of Robert College At Constantinople For The Fifty Second Year 1914-1915.; Cyrus Hamlin, *My Life and Times*, The Pilgrim Press, Boston, 1893.; George Washburn, *Fifty Years in Constantinople and Recollections of Robert College*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 3. Basım, 2012.
[138] John Freely, *A Bridge of Culture: Robert College-Boğaziçi University, How an American College Became A Turkish University*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 4. Basım, İstanbul, 2013, s. 201.
[139] Gates, a.g.e., s. 236-238.
[140] http://150.robcol.net/, Erişim tarihi: 05.08.2018.

I. Dünya Savaşı yıllarını takip eden süreçte, düşmanlıklar sona ermeye başlamış ve savaşın getirmiş olduğu hasarlardan kurtulmaya çalışılmıştır. Yine bu dönemde idareci olan Gates, kolejin eğitim-öğretim programları ve uygulamalarında dönemin şartlarına göre bir takım yenilik ve değişiklikler yapmıştır. 1922 yılında Amiral Bristol'ün danışmanı olarak Lozan konferansına katılmıştır. Diğer taraftan kolejin ilk Türk mezunu olan ve kolejde uzun yıllar görev yapan Hüseyin Pektaş ise İsmet Paşa'nın ekibi ile birlikte Lozan konferansına tercüman olarak katılmıştır.[141] Bu gelişme o dönemde Türk-Amerikan ilişkileri bakımından temsil ve özellikle yabancı dil bilgisi bakımından kolejin etkilerinin ne denli yüksek olduğunu çok açık bir şekilde göstermektedir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında da idarecilik yapan Gates, 1932 yılında emekli olmuştur. Gates, Kolejin eğitim-öğretim çalışmalarında Türk eğitim sahnesinde uzun soluklu olması adına, zamanın gereksinimlerini iyi takip edebilmiş bir idarecidir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla da kolejin açık bir şekilde yüklendiği misyonerlik fonksiyonunun daha titiz bir şekilde denetlendiği bir döneme girilmiştir. Dolayısıyla Gates'in kolejin son misyoner idarecisi olduğu söylenebilir.[142]

2.2. Robert Kolej'in Osmanlı Dönemi İdarecileri

2.2.1. Cyrus Hamlin

Misyoner ve eğitimci olarak tanımlanan Hamlin 5 Ocak 1811'de Waterford, Maine'de doğmuştur. Soyu 1685 yılında kaldırılan Nantes fermanının kaldırılması ile baskı ve zulme maruz kalarak İngiltere ve Almanya'ya kaçan Fransız Protestan bir grup olan Huguenot'lara dayanmaktadır. [143]

Kendi anılarında çocukluğunda çelimsiz ve gelecek vadetmeyen birisi olduğundan bahseder. Altı yaşında okula başlayan Hamlin esas olarak almış olduğu eğitimin ailesi içerisinde olduğunu ve bu eğitimin de okulda aldığı eğitimden daha yararlı olduğunu ifade etmektedir. Bir çiftlikte yaşayan Hamlin 16 yaşına geldiğinde aile

[141] Fincancı, a.g.e., s. 46-47.
[142] Keith M. Greenwood, *Robert College: The American Founders*, Boğaziçi University Press, İstanbul, 2003, s. 228.
[143] Cyrus Hamlin, *Robert Kolej Uğrunda Bir Ömür*, (Çev. Ayşe Aksu), Dergâh Yay., 2. Baskı, İstanbul, 2017, s. 29.

hekiminin Hamlin için çiftlik hayatını kaldıramayacağını söylemesinden sonra onun öğrenim hayatına devam etmesine karar verilmiştir. [144]

Ailesinin maddi durumu çok iyi olmadığı için bir kuyumcunun yanında çırak olarak çalışan Hamlin, Bridgton Akademisinde hazırlık eğitimi aldıktan sonra Bowdoin Kolej'e devam etmiştir. Dine olan ilgisinin de bu yıllarda başladığı görülen Hamlin Kolej eğitimini tamamlamış ve daha sonra İlahiyat okumak üzere Bangor İlahiyat okuluna gitmiştir. Bu okuldaki eğitimine devam ederken 1836 yılında misyoner olmak için ABCFM ye başvurmuştur. İlk tercihlerinin Afrika ve Çin olmasına rağmen İstanbul'a gönderilmiştir.[145] ABCFM ye başvurusundan üç yıl sonra uzun ve meşakkatli bir gemi yolculuğundan sonra 17 Ocak 1839'da İzmir'e gelmiştir.[146]

Yirmi sekiz yaşında geldiği İstanbul'da öncelikle 1840 yılında "*Bebek Seminary*" adında bir İlahiyat okulu kurmuştur. Burada yaptığı çalışmalar ve eğitim anlayışı bir bakıma Robert Kolej'in kuruluşunda ve eğitim anlayışında nasıl bir yol takip edilmesi gerektiği ile ilgili kendisine fikir vermesi açısından son derece önemli olmuştur. Hamlin Bebek'teki bu ilahiyat okulunda o dönemin misyonerlik anlayışına ters düşen fakat öğrenci merkezli olan önemli değişiklikler yapmıştır. Örneğin okuldaki öğrencilerin günlük geçimlerini sağlamak ve bir takım masraflarını gidermesi adına açılan atölyelerde üretim yapılıp bu ürünlerin satışından öğrencilere gelir sağlanmıştır.[147] Bu tür uygulamalara ABCFM nin tepkisi olumlu olmamış ve teşkilat okulda yapılan uygulamaların öğrencileri dini yaşantıdan uzaklaştıracağı gerekçesi ile karşı çıkılmıştır.[148]

ABCFM ile ters düşen Hamlin 1860 yılında görevinden istifa etmiş ve kendisini seküler tarzda eğitim verecek ve tüm milletlerden öğrencilere açık olacak bir okul

---

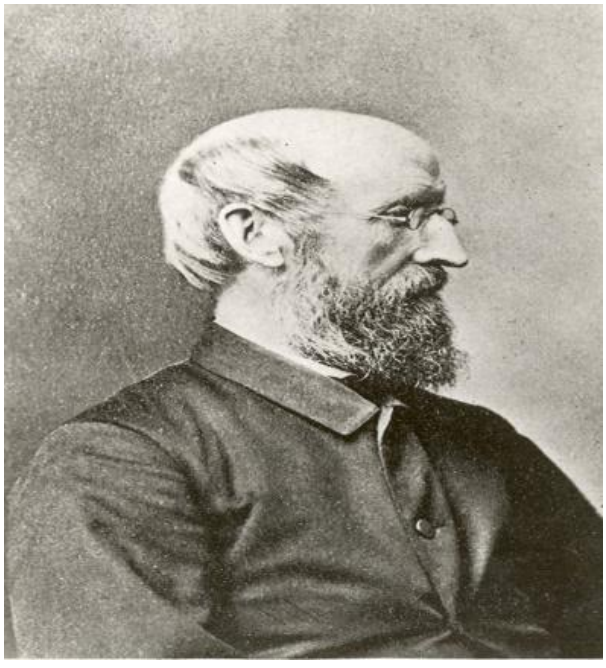
[144] Cyrus Hamlin, *My Life and Times*, The Pilgrim Press, Boston, 1893, s. 41,47,48.
[145] Cyrus Hamlin, *Robert Kolej Uğrunda Bir Ömür*, (Çev. Ayşe Aksu), Dergâh Yay., 2. Baskı, İstanbul, 2017, s. 152.
[146] Hamlin, a.g.e. 170.; Cyrus Hamlin, *My Life and Times*, The Pilgrim Press, Boston, 1893, s. 173.; Uygur Kocabaşoğlu, "Cyrus Hamlin: Misyoner, Eğitimci, Müteşebbis", *Kebikeç*, S. 36, 2013, Ankara, s. 85. Kocabaşoğlu farklı bir kaynakta bu tarihin Hamlin'in İstanbul'a varışı olarak verildiğinden bahsetmektedir.
[147] F. Andrew Stone, *Academies for Anatolia: A Study of the Rationale, Program and Impact of the Educational Institutions Sponsored by the American Board in Turkey 1830-2005*, New and Expanded Edition, Caddo Gap Press, California, 2006, s. 65.
[148] Uygur Kocabaşoğlu, *Anadolu'daki Amerika*, İmge Kitabevi, Ankara, 2000, s. 62.

kurma girişimine adamıştır. 1873 yılında kuruluşundan itibaren on yıl süre ile kurucu, yönetici ve öğretmenlik yaptığı kolej için yardım toplamak üzere Amerika'da olduğu sırada görevden alınmıştır. Hamlin anılarında görevden alınması ile ilgili Kolej kurucularından Mr. Robert'in artık kendisi ile farklı düşündüğü üzerine bir inanış içinde olsa dahi böyle bir düşüncenin doğru olmadığını anladığını belirtmiştir. [149]

Hamlin kolej ile bağları kesildikten sonraki dönemde 1900 senesinde hayatını kaybedene kadar geçen dönem içerisinde genel olarak geçim sıkıntısı çekmiştir.[150]

Hamlin, Robert Kolej'in kuruluşu ve sonraki yıllarındaki çalışmalarıyla kolej tarihinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Ayrıca kolejin eğitim anlayışı ve ne tarz bir eğitim-öğretim uygulanacağı hususunda yenilikçi, çağın ihtiyaçlarının ötesinde ve geleceğe dönük uygulamalar yapmış olması da bir eğitimci olarak hayatı boyunca Hamlin'in şahsı görülen önemli özelliklerindendir.

Şekil 2.2. Cyrus Hamlin kolejin kurucusu ve ilk yöneticisi [151]

[149] Cyrus Hamlin, *Robert Kolej Uğrunda Bir Ömür*, (Çev. Ayşe Aksu), Dergâh Yay., 2. Baskı, İstanbul, 2017, s.434-435.; Kocabaşoğlu, a.g.e., s. 102.; Cyrus Hamlin, *My Life and Times*, The Pilgrim Press, Boston, 1893, s. 504.
[150] Cyrus Hamlin, *Robert Kolej Uğrunda Bir Ömür*, (Çev. Ayşe Aksu), Dergâh Yay., 2. Baskı, İstanbul, 2017, s.465-467.
[151] http://150.robcol.net/, Erişim tarihi: 11.09.2018.

2.2.2. George Washburn

1833 yılında Massachusetts, Middleboro'da doğan George Washburn, birçok konuda ülkesine üst düzey hizmetleri olan bir aileden gelmektedir. Akrabaları diplomat, eğitimci ve devlet adamı olan Washburn'ün babası, Philander Washburn, demir çelik fabrikası sahibiydi. Washburn küçük yaşlarda önce Middleboro'da *Pierce Academy*'ye ve daha sonra Andover'de *Phllips Academy*'ye giderek en iyi eğitimleri almıştı. Daha sonra ise 1851 de *Amhertst Kolej*'e gitmiş ve 1855 yılında buradan mezun olduktan sonra Avrupa ve Ortadoğu'da bir takım seyahatler yapmıştır. Avrupa'dan çok etkilenmiş olmasına rağmen aynı hissi İstanbul adına duymamış hatta tren biletini daha erken bir tarihe alarak İstanbul'dan planladığından daha erken ayrılmıştır.[152]

Washburn Amerika'ya döndükten sonra ticaret ile uğraşmak istememiş ve bunun yerine Andover İlahiyat okuluna gitmiştir. Bu okulda ilahiyat eğitimi aldığı sırada ABCFM ile tanışmış ve bu dönem onun misyonerlik için ilk adımlarının başlangıcı olmuştur. Daha önce İstanbul'da bulunduğu süre içerisinde Amerikan ve İngiliz diplomatlar ile tanışıp güçlü bir bağ kurmuş olan Washburn aynı zamanda Robert Kolej Kurucu ve ilk yöneticisi olan Cyrus Hamlin'in kızı Hanrietta Hamlin ile evlenmişti. Bu bağlar kendisini kolejin binalarının inşası ile ilgili hususlarda Amerikan elçiliği ile Osmanlı hükümeti arasında görüşmeleri yürüten kişi konumuna getirmişti.[153]

Cyrus Hamlin ile George Washburn'ün birlikteliği bir takım sorunlara yol açmıştı. Bu sorunların kaynağının her ikisinin de başarılı idareci ve yöneticiler olduğundan kaynaklanmıştır. Bu süreçte Hamlin'in İstanbul'da kızlar için bir okula açma fikri Kolej kurucusu Mr. Robert tarafından kabul görmemiş ve Hamlin kolej binalarının inşası için para temin etmek üzere Amerika'da uzun vakitler geçirmiştir. Kolejden uzak geçen bu süre zarfında Hamlin'in kolej üzerindeki hâkimiyeti de giderek zayıflamıştır.[154] Bunun üzerine Mr. Robert Hamlin'den kolej yöneticiliğine devam

---

[152] John David Hymes, *The Contribution The Dr. George Washburn To World Opininon And Relations Toward The Ottoman Empire 1859-1903*, The Ohio State University Modern Tarih Bölümü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ohio, 1975, s. 7.
[153] Hymes, a.g.t., s. 9.
[154] Keith M. Greenwood, *Robert College: The American Founders*, Boğaziçi University Press, İstanbul, 2003, s. 24-28.; Hymes, a.g.e., s. 14.

etmesinin uygun olmayacağını söylemiş ve Mr. Robert ve kolej mütevelli heyeti tarafından çalışmaları beğeni ile karşılanan Washburn'ün idarecilik dönemi başlamıştı.[155]

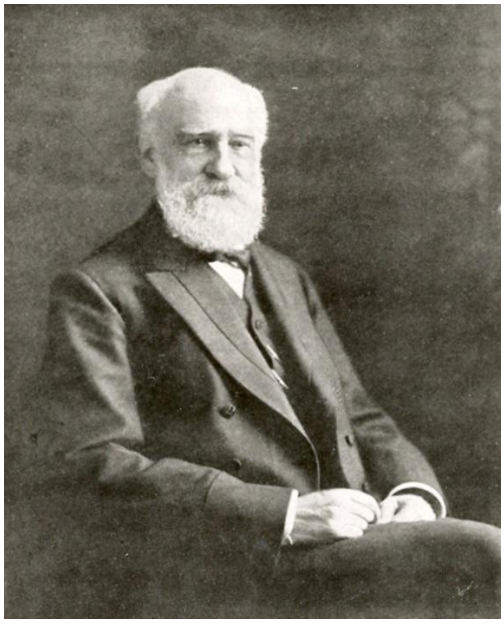
Kolej Washburn'ün idareciliği döneminde fiziki şartlar ve eğitim-öğretim olarak ilerlemiştir. Fakat diğer taraftan Türk-Rus savaşı ve bir takım salgın hastalıklar koleje gelen yeni öğrencilerin oranlarında değişikliğe sebep olmuştur. Washburn'ün idareciliği döneminde koleje daha çok Bulgarlar kayıt olmuş ve bu dönem kolejin Bulgar dönemi olarak dahi adlandırılmıştır.[156]

Washburn kolej idareciliği döneminde özellikle diplomatik çalışmaları ile ön plana çıkmıştı. Amerikan basınına gönderdiği yazılar ve yaptığı diplomatik görüşmeler neticesinde hem Robert Kolej'in hem de kendisinin tanınmasında önemli rol oynamıştır. Türk-Amerikan ilişkileri ile ilgili görüşme ve müzakere için Amerika Devlet'i Başkanı Roosevelt kendisini Amerika'ya davet etmiş ve kendisinden bu konu ile ilgili fikir almış olması da ayrıca Washburn'ün diplomatik tanınırlığına örnek olarak gösterilebilir.[157]

1903 yılında kolej idareciliği görevinden ayrıldıktan sonra yoğun olarak çalışmalarına devam etmiş, 1909 yılında kolej ve kendisi ile ilgili anıları ve bilgileri içeren "*Fifty Years In Constantinople*" adlı eserini yayınlamıştır. Bu dönemden sonra hayatının sonuna kadar misafir öğretim elemanı olarak okullarda dersler vermiştir.

[155] Greenwood, a.g.e., s. 210.; Hymes, a.g.t., s. 15.; George Washburn, *Fifty Years in Constantinople and Recollections of Robert College*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 3. Basım, 2012, s. 145.
[156] Orlin Sabev, *Sipirutus Roberti: Shaping New Minds and Robert College in Late Ottoman Society (1863-1923)*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 74.; Washburn, a.g.e., 307.
[157] Hymes, a.g.t., s. 22.

Şekil 2.3. George Washburn (Cyrus Hamlin'den sonra kolejin ikinci yöneticisi)[158]

Şekil 2.4. 1890 dönemi öğrencileri George Washburn ile birlikte[159]

[158] http://150.robcol.net/, Erişim tarihi: 11.09.2018.
[159] http://150.robcol.net/, Erişim tarihi: 11.09.2018.

2.2.3. Caleb Gates

Robert Kolej'in George Washburn'den sonra üçüncü idarecisi olan Caleb Frank Gates 18 Ekim 1857'de Chicago'da doğmuştu. 1866 yılında *Beloit College*'e gitmiş ve burada atletik yapısı ile tanınmış bir öğrenci olmuştu. Beloit College'dan sonra *Chicago Theology Seminary* adlı ilahiyat okuluna devam etmişti. Bu okulda ise onu misyoner olarak Mardin'e gönderen ABCFM ile tanışmıştı.[160]

İlk görev yeri olan Mardin'e 1881 yılında gelen Gates burada ABCFM ye hizmet ettikten sonra Harput'taki Amerikan Koleji yöneticisi Crosby H. Wheeler'ın ayrılması ile 1894 yılında yönetici olarak koleje atanmıştı. Burada birçok sıkıntılı günler geçirdiği ifade edilen Gates gösterdiği üstün performans ile 1903 yılında Robert Kolej yöneticiliğine atanmıştı.[161]

Gates yöneticilik görevini devralacağı selefi Washburn'e İstanbul'da bir yıl daha fazladan kalmasını istemiş ve Washburn de Gates'in bu isteğini kabul ederek bir yıl daha fazladan İstanbul'da kalmıştı. Gates'in bu isteğini koleji ve işleyişini daha hızlı ve yakından tanımak için yapmıştı. Washburn bir yıl daha kolejdeki öğretmenlik görevine memnuniyetle devam edeceğini ifade etmiş ve American Board Heyetine Caleb F. Gates'i kolej yöneticisi olarak atamalarının son derece isabetli olduğunu belirtmişti.[162]

Gates American Board heyetine sunduğu raporda yöneticiliğinin ilk yılında kolej gelirlerinin ve koleje kayıt yaptıran öğrencilerin sayılarının arttığından bahsetmiş ve son derece verimli bir yıl geçirildiğini ifade etmişti.[163]

Gates'in kolej yöneticiliği yaptığı dönemde çok zorlu günler de geçirmiş ve bu dönemde koleji olabilecek en iyi şekilde idare etmeye çalışmıştı. I. Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı topraklarında yaşanan sıkıntılar koleji de etkilemiş ve yiyecek ve temel ihtiyaçların temini noktasında bir takım sıkıntılar yaşanmıştı. Bunlara ek olarak Amerika'nın da Almanya'ya karşı savaş ilan etmesi ise kolej üzerinde bir

[160] Caleb Frank Gates, *An Appreciation*, Published By Robert College Herald Board of 1931-1932, İstanbul, 1932, s. 7-18.
[161] Gates, a.g.e., s.18.
[162] RCA, Report Of The President Of The Robert College 1902-1903, İstanbul, 1903, s. 19.
[163] RCA, Report Of The President Of The Robert College 1903-1904, İstanbul, 1904, s. 17.

baskı ve endişe oluşmasına neden olmuştu. Ayrıca savaş döneminde kolej öğrencileri ve öğretmenlerinin birçoğu kolejden ayrılmışlardı.[164]

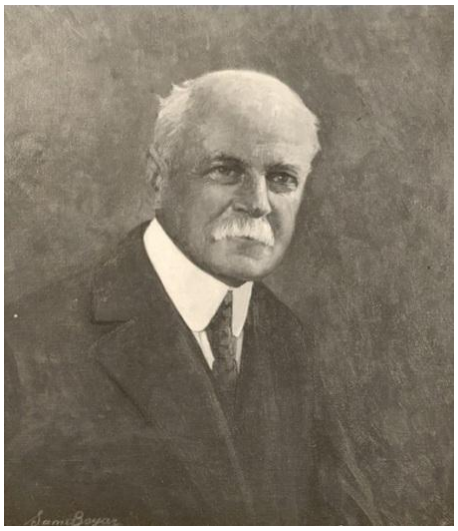
Gates I. Dünya Savaşı esnasında kolejin açık kalmasını Osmanlı Devleti yöneticileri ile iyi ilişkiler geliştirmiş olmasına bağlamıştır. Talat, Enver ve Cemal Paşalar ile olan yakınlığının da kolejin savaş yıllarında tehlikeden uzak kalmasında etkisi olmuştur.[165]

Robert Kolej'deki Türk öğrencilerin sayısında belirgin derecede artış yine Gates'in döneminde olmuştur. Ayrıca Hüseyin Hulusi Bey'in de kolejin ilk Türk mezunu olması yine Gates'in yöneticiliği dönemine rastlamıştır.[166]

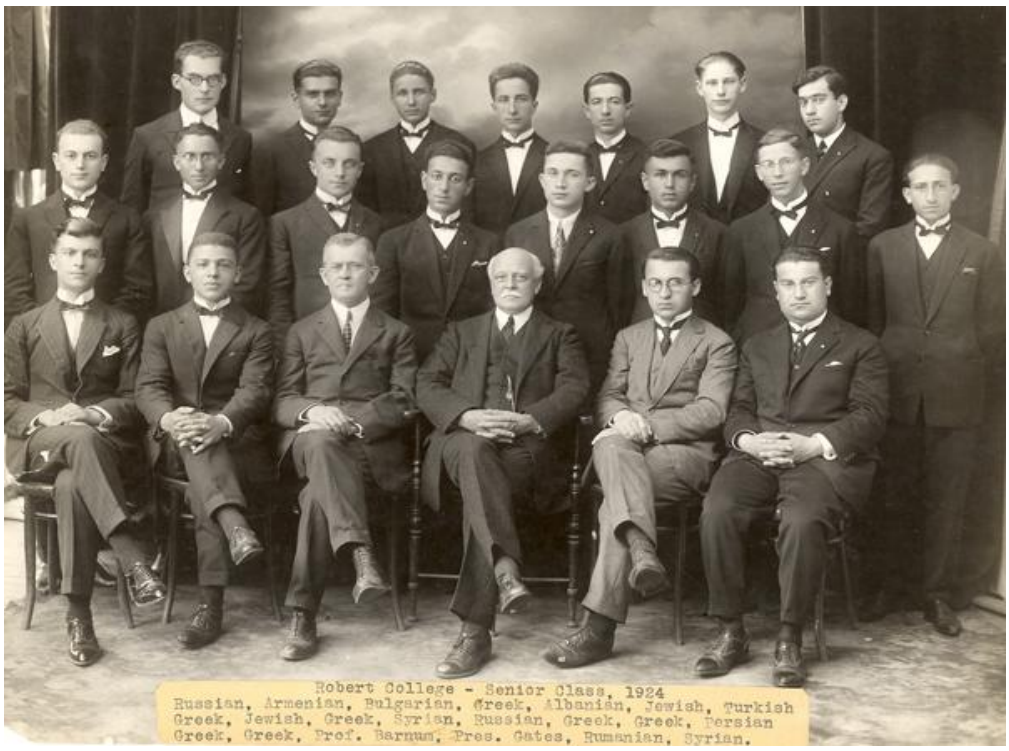
1932 yılında görevinden ayrılana kadar yaptığı çalışmalar ile kolej tarihinde önemli bir yer teşkil eden Gates içinde bulunduğu dönemin şartlarını başarılı bir şekilde tahlil etmiş ve kolejin geleceğe dönük ihtiyaçlarının belirlenmesi hususunda da son derece yerinde kararlar almıştır.[167]

[164] Fincancı, a.g.e., s. 45.
[165] John Freely, *A Bridge of Culture: Robert College-Boğaziçi University, How an American College Became A Turkish University*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 4. Basım, İstanbul, 2013, s. 201.
[166] Sabev, a.g.e., s. 83.
[167] Keith M. Greenwood, *Robert College: The American Founders*, Boğaziçi University Press, İstanbul, 2003, s. 228.

Şekil 2.5. Caleb F. Gates, Kolejin Washburn'den sonra üçüncü yöneticisi[168]

Şekil 2.6. Kolejin Washburn'den sonra üçüncü yönetici Caleb F. Gates farklı etnik gruptan öğrenciler ile[169]

[168] http://150.robcol.net/, Erişim tarihi: 11.09.2018.
[169] http://150.robcol.net/, Erişim tarihi: 11.09.2018.

BÖLÜM 3

ROBERT KOLEJ'DE YABANCI DİLÖĞRETİMİ

3.1. Robert Kolej'de Genel Olarak Eğitim ve Öğretim

Kolejin ilk yıllarındaki eğitim-öğretim anlayışında, kurucu müdür olan Cyrus Hamlin'in ve Osmanlı topraklarında bir kolej açma fikrine ve kuruluşuna maddi ve manevi olarak her türlü yardımı sağlayan Christopher Rhinelander Robert'in şahsi görüş ve hassasiyetleri hakkında malumat sahibi olmak son derece önemlidir. Kolej kurucusu Hamlin ve Robert'in misyoner bağlantıları olduğu çok açıktır. Fakat kolejin kuruluşu sırasında, çalışmanın önceki bölümlerinde de bahsi geçtiği üzere Hamlin'in ABCFM' den ayrıldığı ve kolejin bütünüyle bir misyoner okulu olması fikrinden uzak olduğu bilinmektedir. Kısaca kolejde ne tam olarak seküler bir eğitim-öğretim anlayışı ne de aşırı tutucu prensipler hâkim olmuştur. Genel olarak bakıldığında, dini bir anlayışın kolej eğitim-öğretiminde iyi ve güzel ahlak sahibi öğrenciler yetiştirilmesinde daha işe yarar olacağı düşüncesi ile dini öğretimin bütünüyle terk edilmediği söylenebilir. Tarihi olarak bakıldığında kolejin her zaman istediği düşünce ve idealleri uygulayamadığı görülmektedir. Dönem içerisindeki şartlar, yönetimler vb. değiştikçe kolejde bu gelişme ve değişikliklere ayak uydurmak durumunda kalmıştır. O halde şunu söyleyebiliriz ki; kolej eğitim-öğretim anlayışı ve programlarının oluşturulmasında kolej yönetici ve destekleyicilerinin şahsi görüşleri kadar tarihi süreç içerisinde içinde bulunulan şartlar da son derece önemlidir.

Kolejin ilk idarecilerinden Washburn'ün kendi teorilerinin yeni olmadığını, aslında Plato ve Aristoteles kadar eski olduğunu söylemiştir. İlk ve en önemli olanın karakter gelişimi olduğundan bahsetmiş ve kolejin eğitim felsefesini bu düşünce temelinde oluşturmuştur.[170] Kolej uyguladığı eğitim-öğretim ile sadece Osmanlı'da değil doğuda da genel olarak başarılı bir kurum olarak bilinmektedir. Kolejin uyguladığı eğitim-öğretim metotları, müfredatı, yetenekli öğretici ve idari kadrosunun bulunması, öğrenci seçiminde titizlikle davranmaları kolej yönetiminin

[170] Washburn, a.g.e., s. 250.

öğretmen ve öğrencilere olan yaklaşımı ve yönetim felsefesi gibi faktörler Robert Kolej'in başarılı olarak kabul edilmesinde etkili olmuşlardır.[171]

Kolej ders araçları bakımından da dönemin şartlarına göre gayet zengin bir içeriğe sahipti. Amerika basımı kitapların kolejde kullanılmak üzere çevirileri yapılmıştı. Hatta bunların arasından bir aritmetik kitabı Türkçe çevirisi ile 10.000 adet basılmış ve o dönemin Maarif Nazırı Ahmet Vefik Paşa tarafından devlet okullarında kullanılmak üzere ilgili yöneticilere dağıtılmıştı.[172]

Kolejin 1863 yılında Bebek semtindeki eski seminer okulu binasında eğitim-öğretime başladığı zamana ait çok fazla düzenli evrak veya arşiv belgesi bulunmamaktadır. Ancak 1871 yılında Rumelihisarı'ndaki yeni binasına taşındıktan sonraki döneme ait çok daha düzenli olarak evrakların tanzim edilip saklandığını görmekteyiz. Bu belgeler arasında kolejde eğitim-öğretim gören öğrencilere ait kayıt, kabul belgeleri, kolejin sürdürdüğü tedrisata yönelik hazırlanmış eğitim öğretim programlarına dair evraklar ve bu programları uygulama konusunda okul idaresinin son derece titiz yaklaşımlar sergilediğini gösteren yazılı metinler önemli yer tutmaktadır.[173]

Kolejin eğitim-öğretim tarzının nasıl olacağı hususunda da fikirler belirtilirken bir lise dengi okul değil de kolej olmasında mutabık kalınmıştır.[174] Kolej öğrencilerinin bir ön eğitim-öğretimden geçmiş, zihinsel ve davranışsal olarak daha ileri seviyeye gelmiş olmaları planlanmak istenmiştir. Bu nedenle öğrenciler kolej seviyesine gelmeden önce bir hazırlık eğitiminden geçirilmişlerdir.[175] Öğrencilerin, kolejin hazırlık bölümüne kabul edilebilmeleri için 12 yaşını bitirmiş olmaları,

---

[171] Fatma Acun, Evrim Şencan Gürtunca, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Robert Kolej'de Eğitim", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 31/1, 2016, s. 3.

[172] F. Andrew Stone, *Academies for Anatolia: A Study of the Rationale, Program and Impact of the Educational Institutions Sponsored by the American Board in Turkey 1830-2005*, New and Expanded Edition, Caddo Gap Press, California, 2006, s. 64.

[173] *Rules and Regulations of Robert College*, CU-RBML, Robert College Records, kutu 32, dosya 28, belge no 1-39.

[174] Bir eğitim öğretim kurumu olarak kolej, öğretim programlarında yabancı dil öğretimine ve özellikle belirli bir uzmanlığın geliştirilmesine ağırlık verilen bir okul türüdür. Yükseköğretime yakın ve belirli bir meslek veya uzmanlık alanı için öğrenci yetiştirmek üzere kurulmuş okullardır. (Örneğin; Sağlık Koleji, Polis Koleji) Diğer taraftan Lise ise ilköğretimden sonra öğrencileri üniversiteye hazırlayan bir ortaöğretim kurumudur. Bkz. Türk Dil Kurumu, http://sozluk.gov.tr/, Erişim Tarihi: 07.02.2017,; Cambridge Dictionary, https://dictionary.cambridge.org/, Erişim Tarihi: 07.02.2017.

[175] John Freely, *A History of Robert College*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2000, s. 62.

kendi dillerine yeterli derecede hâkim olmaları ve basit matematik problemlerini çözmeleri gibi bir takım ön şartlar istenmekteydi.[176] Bu şekilde seçici olmalarında, öğrencileri kolej bölümünde verilecek olan eğitim-öğretime hazır hale getirmek, belirli bir zekâ düzeyi ve yeteneğe sahip öğrenciler ile daha başarılı olma düşüncesi etkili olmuştur. Ayrıca, daha önce 4 yıl olan hazırlık bölümü 1920-1921 eğitim-öğretim döneminden itibaren 6 yıla çıkarılmış ve adı *"Robert Akademi"* olarak değiştirilmiştir.[177]

Kolejin eğitim-öğretiminde bilimsel ve edebi tarzda bir yaklaşım benimsenmiş olsa da kolej yönetiminin misyonerlik düşüncesinden tamamen sıyrıldığını ve sadece eğitim-öğretim düşüncesine sahip olduğunu söylemek doğru olmaz. Bu durumun en belirgin kanıtı kolejde İncil'den dersler okutulmasıdır. Bu uygulamayla birlikte bu derslere istisnasız bütün öğrencilerin katılımının zorunlu olması ise zaman zaman tepki çekmiş ve pek çok sıkıntı yol açmasına sebep olmuştur.[178]

Kolej, öğrencilerine salt akademik bir eğitim-öğretim uygulamak ile kalmamış, bunun yanında onlara kişilik olarak son derece bilinçli ve güzel tavırlar sergileyeceği kaliteli bir değerler eğitimi de vermeye çalışmıştır. Bunun ile ilgili birçok kural ve düzenleme yapılmakla beraber öğrencilere sergiledikleri tavır, tutum ve davranışlar ölçüsünde de karnelerinde not verilmiş ve resmi olarak bir değerlendirmeye de tabi tutulmuştur.[179] Böyle bir uygulama yapılmış olması, verilmeye çalışılan değerler eğitiminin ne kadar ciddiye alındığını göstermektedir.

Öğrencilerin hazırlık eğitimi sonrasında devam edecekleri bölüm *"kolej bölümü"* (Freshman) olarak adlandırılmıştı. Fakat bu bölümden önce hazırlık sonrası öğrencileri daha ileri düzeyde bir eğitim-öğretim tarzına uyum sağlamaları adına hazırlık eğitimi aldıktan sonra iki yıllık bir "*sub-freshman"* (kolej öncesi) sınıfına devam etmeleri gerekmekteydi. 1878-1879 öğretim yılında yayımlanan ilk kolej kataloğuna bakıldığında kayıtlı olan 151 öğrencinin hazırlık sınıfında (Preparatory) 76 kişi, birinci sınıf öncesi (Sub-freshman) 22 kişi, birinci sınıf (Freshman) 14 kişi, ikinci sınıf (Sophomore) 19 kişi, üçüncü sınıf (Junior) 9 kişi ve dördüncü sınıf

[176] *Rules and Regulations of Robert College*, CU-RBML, Robert College Records, kutu 32, dosya 28, belge no 1-39.
[177] Kocamanoğlu, a.g.t., s. 78.
[178] Greenwood, a.g.e., s. 26-27.
[179] Acun, Gürtunca, a.g.m., s. 7.

(Senior) 11 kişi olduğu görülmektedir.[180] 1901-1902 öğretim yılına kadar kolej müfredatında herhangi bir değişiklik olmamıştır. Fakat 1901-1902 yılında kolejin hazırlık ve kolej bölümleri yeniden düzenlenmiştir. Bu değişiklikler ile hazırlık bölümüne bir yıl daha eklenmiş ve ikinci sınıftan itibaren olmak üzere B.A. (Bachelor of Arts) olarak adlandırılan Edebiyat Okulu ve B.S. (Bachelor of Sciences) olarak adlandırılan Fen Okulu bölümlerine ayrılmıştır. Bu bölümlerin diplomasını ayrı ayrı vererek daha önceden uyguladığı eğitim-öğretim tarzı ve verdiği diploma türünü değiştirerek tekdüzelikten çıkartmıştır.[181] Bu değişikliklerin Caleb Frank Gates'in idareciliği dönemine tekabül etmesi kendisinin bir bakıma kolejin eğitim-öğretim programlarını düzenlemede içinde bulunduğu dönemin ihtiyaçlarını ve geleceğe yönelik gereksinimleri tespit etmede ne kadar mahir olduğunu göstermektedir. Yine o dönemin ve gelecek gereksinimlerin getirdiği düşünce ve ortamın neticesinde eğitim-öğretim anlayışında da bir takım düzenlemeler yapılması ihtiyacı doğmuş[182] ve bunun neticesinde yine Gates'in döneminde kolej bünyesinde bir Mühendislik Okulu açılmıştır.[183] Caleb Frank Gates bu okulun açılması için çok istekliydi. Gates ayrıca, Osmanlı'nın kendi mühendislerini yetiştirmesi gerektiğini düşünmekte ve demiryolu, fabrika, otoyol ve iletişim alanında yabancı mühendislere değil, kendi yetiştirdiği mühendislere ihtiyacı olduğunu ifade etmiş ve bu yeni okulun malzeme, öğretim elemanı vb. gibi ihtiyaçlarını gidermek üzere yoğun bir şekilde çalışmalarda bulunmuştur.[184]

Kolej, eğitim ve öğretiminde 1923 yılına gelindiğinde, kuruluşu ve yapısından bahsettiğimiz Hazırlık Bölümü (Robert Academy), Kolej Bölümü (Collegiate) ve Mühendislik okulundan (Engineering School) müteşekkil idi.

Çalışmanın önceki bölümlerinde, kolejin Cumhuriyet'e kadar olan dönemi ile ilgili genel olarak eğitim-öğretim prensipleri, fiziki gelişimi ve öğretim yaklaşımlarından bahsedilmiştir. Bunlara ek olarak, kolej yabancı dil öğretiminden bahsetmeden önce kolejin müfredatı ve kolejde okutulan dersler ile ilgili ön bilgiye sahip olmak kolej yabancı dil öğretimini anlamayı daha kolay kılacaktır.

---

[180] Sabev, a.g.e., s. 145.
[181] Washburn, a.g.e., s. 241.
[182] Freely, a.g.e., s. 172.
[183] Greenwood, a.g.e., s. 224.
[184] Fincancı, a.g.e., s. 42.

3.2. Kolej Müfredatı ve Dersler

Kolejin Rumelihisarı'ndaki yeni inşaatının başlatıldığı dönem olan 1868 yılı içinde Osmanlı Devleti Maarif Nezareti tarafından Hamlin'den kolejin ders müfredat ve programını istenmiş ve aksi bir durum olmadıkça kolejin eğitim-öğretimde 1868 yılında kurulan Mekteb-i Sultaninin (Galatasaray Lisesi) programını uygulayacağına dair teminat istenmiştir. Bu teminatın tam metni aşağıdaki gibidir.[185]

"Maarif Nezareti Celilelesine

Devletlü Efendim Hazretleri

Rumelihisarı'nda Amerikalı Mösyö Hamlin tarafından ba irade-i seniyye inşaa olunacak mektebe nezareti celileleri tarafından mukaddemce şeraiti lazıme derciyle bir kıta ruhsatname ita olunduğu gibi mumaileyh Hamlin tarafından dahi taahhüd senedi ahs olunacağı bu maddeye müteferri evrak meallerinden müsteban olduğundan ve mektebin inşasına ruhsat-ı havi icab iden emri ali derdest-i ıstaar olunacağından salifül beyan ruhsatnamenin itası ve taahhüdü havi senedin alınıp alınmadığı keyfiyatının ve ruhsatnamede münderiç şeraitin emr-i ali ye dahi derci lazım gelip gelmeyeceğinin taraf-ı devletlerinden istifsarı lazım gelmiş olmakla ve mumaileyh Hamlin'in mukaddema ita itmiş olduğu layihanın tercümesi savb-ı valalarına leffen irsal kılınmağla bil mütaala suret-i halin seriyyen işar ve ifadesi tercümesi mezkurenin iadesi hususuna hemen buyruldu siyakında tezkire-i senaveri terkim kılındı efendim.

Fi 26 Zilkaide Sene 286 / Fi 25 Haziran Sene 285

[185] BOA, İ. MMS., Dosya 36, Gömlek 1488, Dosya 5.

Maruz-ı çakeri kemineleridir ki

Müfad-ı emr-u ferman sami-i cenab-ı vekalet penahileri ve mezkûr layiha ve tercüme müeddası malum-u âcizi olduktan sonra keyfiyet meclis-i maarife ledel havale layiha-i mezburenin birinci bendinin fıkra-i evvelinde mekteb-i mezburun usul-i idaresi Amerika mekteblerine tatbik olunacağı münderic olub halbuki Amerika mekteblerinin usul-i idaresi buraca meçhul idüğünden mekteb-i mezburun tesviye-i mesarıfı ciheti müessislerine ait olmak üzere süret-i idare ve usul-ü dahiliyesinde Mekteb-i Sultaniye tevfiki muvafık-ı maslahat görülerek fıkrayı mezkure o mealde tashih olunduğu gibi bend-i mezburun muallimlerin esamisine dair olan fıkrat-ı ahiresinin dahi kezalik müessislerine ait mevaddan olarak ruhsatnameye derci icab itmeyeceğinden fıkrat-ı mezkure tayy olunmuş ve mumaileyhin makam-ı aciziye varid olan mektubunda mekteb-i mezburun gerek müessisi ve gerek muallimleri intişar-ı mezheb davasından olmıyacakları taahhüd olunmuş olduğundan ve sair havi olduğu ifadat ve teminat dahi yolunda ve matluba muvafık bulunduğundan buna teferru iden kütüb-ü mukaddes kıraati dahi caiz olmamaklığı fıkrası birleştirilerek bu cihetle ruhsatname-i mezbura bir bend daha ilave olunmuş olmakla nezd-i alide karin-i tasvib buyurulur ise mumaileyh mübadeleten ol vechle icab eden rusatnamenin itasıyla kendüsüne ita buyrulacak ferman-ı aliye ruhsatname-i mezburenin de derci tezekkür ve ifade olunmuş ve mezkûr layiha tercümesinin iadesiyle beraber zikr olunan ruhsatname müsveddesi leffen takdim-i huzur-ı sami-i cenab-ı vekaletr penahileri kılınmış olmasıyla ifa-yı muktezası babında ve herhalde emru ferman hazret-i veliyyül emrindir.

Fi 3 Cemaziyelevvel Sene 286 ve Fi 30 Temmuz sene 285

Devletlü efendim hazretleri

Müfad-ı cevab-ı valalarına malum-u senaveri olmuş ve mezkûr müsvedde dahi görülerek savb-ı samilerine iade kılınmış olmağla terkim-i hamişe ibtidar kılındı efendim.

Fi 15 Cemaziyelevvel Sene 1286 / Fi 11 Ağustos Sene 1285

Maruz-ı çakeri kemineleridir ki

Suret-i emr ve irade-i âliyeyi hidiv-i fahimaneleri malum-ı çakeri olmuş ve müsvedde-i mezkure meali mumaileyhe tefhim olundukda Mekteb-i Sultani'nin usul-i idaresi Fransa mekteblerine müşabe olub Amerikan mekteblerinin usul-i idaresi ise başka yolda olduğunu beyan ile bu maddenin tayy olunmasını rica itmiş ve kütüb-ü mukaddemesi kıraat olunmaması fıkrası dahi inzarda pek ağır görüneceğinden ve hâlbuki kütüb-i mukaddes sair kütüb-i fünuniyye gibi tedris olmayacağından bunun dahi kaldırılması lüzumunu ifade eylemiş olduğuna ve vakıa kütüb mukaddes kıraati caiz olmamaklığı fıkrasının mukavelenameye sarahaten derci hasbel meslek kendüsünce uyamayacağından bu madde de dahi zikr olunan taahhüdün derciyle iktifa olunması münasip görünerek bil imza tebdilen ita eylediği mukavelename hıfz ittirilmesiyle buna tatbiken ruhsatnamenin şeraiti derciyle iktiza eden ferman-ı alinin tasvir ve ihsan buyurulması herhalde rey ve irade-i aliyeyi cenab-ı velkalet penahilerine mütevakkıf olmağın emrü ferman hazret-i veliyyül emrindir.

Fi 19 Receb Sene 286 ve Fi 13 Teşrinievvel Sene 285

Safvet" [186]

Hamlin'den istenen bu teminatın içeriğinde daha önce bahsedildiği üzere Amerika okullarının eğitim-öğretim programlarının takip edilmemesi istenmiştir. Amerika okullarının programlarının Osmanlı maarifince tam manası ile bilinmediği ise bu talebe gerekçe olarak gösterilmiştir. Buna ek olarak talep yazısında kolej kurucularının, idarecilerinin veya öğretim elemanlarının her ne sebeple olursa olsun belirli bir mezhebi (dini inancı) yaymayacağına ve kutsal kitaplarının eğitim-öğretimde kullanılmayacağına dair teminat istenmiştir.

Hamlin bu dönemde ayrıntılı şekilde bir ders programı hazırlamıştır. Fakat bu programın uzunca bir müddet uygulanamadığı ve ilgili derslerin ise sadece isim olarak kaldığı ifade edilmiştir.[187]

[186] Maarif Nezareti'nin Cyrus Hamlin'den istediği teminatın aslı için Bkz. Ek. 28.

Kolej öğretim programları hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlayan en eski kayıtlar 1867-1868 öğretim yılına aittir. Ne kadar öğrencinin hazırlık ne kadarının da kolej bölümünde olduğu belirtilmemekle beraber bu öğretim yılında koleje 102 öğrenci kayıt yaptırmıştır. Bu öğrencilerin ise bir kısmının dönem içerisinde ayrıldığı ve sene sonunda 75 öğrencinin hâlihazırda kayıtlı bulunduğu belirtilmektedir.[188]

Kolej öğretim programında yer alan derslerin isimleri ve bu derslerin içeriklerine dair en eski bilgilere Cyrus Hamlin tarafından yayımlanan Robert Kolej Yıllık Sınavları 27 Temmuz-21 Ağustos 1868 (Annual Examinations of Robert College from July 27 to August 21, 1868) isimli belgeden ulaşılmaktadır.

Hamlin tarafından yayımlanan bu belge kolejde okutulan derslerin içeriği ve bu derslerden yapılacak olan sınavların biçim ve düzeninin ne şekilde olacağına dair bilgi vermektedir. İngilizcenin yanı sıra diğer dillerde, özellikle öğrencilerin ana dilleri (yerel) olan dillerde de öğretim yapıldığı görülmektedir. Böyle bir tarzın benimsenmiş olması ise öğrencilerin kendi dillerindeki becerilerinin de artırılması olarak ele alınabilir.

[187] Kocamanoğlu, a.g.t., s. 82-86. Ayrıca Bkz.; James Baker, Turkey, 1877, s. 432-433.
[188] Greenwood, a.g.e., s. 91.

Tablo 3.1. Robert Kolej yıllık sınavları 27 Temmuz-21 Ağustos 1868[189]

Annual examinations of Robert College July 27-August 21 1868

Pazartesi	Gramer, Aritmetik, Coğrafya, İngilizce Çeviriler, Yunanca, Fransızca, Bulgarca, Ermenice ve Türkçe gibi çeşitli dillerde hazırlık dersleri.
Salı	Ermenice ve Türkçe dilleri ve dersler. Ermenice ve Türkçe hitabet ve yazılar. Bir B.A.(Bachelor of Arts) Edebiyat Okulu derecesi adayının Ermenice söylevi.
Çarşamba	Daha çok Yunanca olmak üzere, Yunanca ve Fransızca sınavlar. Yunanca belagat ve yazı.
Perşembe	Fransızca, Bulgarca ve Latince sınavlar. Bulgarca ve Fransızca belagat. Bir B.A.(Bachelor of Arts) Edebiyat Okulu derecesi adayının Bulgarca söylevi.
Cuma	Matematik, zihni felsefe, ahlak felsefesi ve tabiat felsefesi (bilimi), siyasi iktisat, İngilizce kimya.
Cuma (Akşam)	Fransızca ve İngilizce ödül belagatler.
Cumartesi	B.A.(Bachelor of Arts) Edebiyat Okulu derecesi adaylarının sınavları. Diplomaların verilişi. İngilizce, Fransızca, Yunanca, Bulgarca, Ermenice ve Türkçe nutuklar.
N.B.[190]	Sınavlar her gün sabah saat 9'da başlayacak ve bir kez yemek ve dinlenme arası verilerek öğlenden sonra 5'e kadar devam edecektir.

Yine yıllık sınavların yer aldığı belgeler[190] ve kolej idarecilerinden George Washburn'ün anılarında da bahsettiği üzere kolejin 1875 yılı ders programı ve müfredatına bakıldığında okutulan derslerin aşağıdaki gibi olduğu görülmektedir;[191]

[189] CU-RBML, Robert College Records, kutu 48, dosya 2, belge no 1., Ayrıca Bkz.; Keith M. Greenwood, *Robert College: The American Founders*, Boğaziçi University Press, İstanbul, 2003, s. 92., Orlin Sabev, *Sipirutus Roberti: Shaping New Minds and Robert College in Late Ottoman Society (1863-1923)*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 140.
[190] CU-RBML, Robert College Records, kutu 48, dosya 2, belge no 1-5.
[191] CU-RBML, Robert College Records, kutu 32, dosya 9, belge no 3., Ayrıca Bkz. Washburn, a.g.e., s. 85.; Sabev, a.g.e, s. 142.

Tablo 3.2. Robert Kolej'de 1875 yılında okutulan dersler [192]

Chart of studies at Robert College in 1875

Matematik	• Cebir • Muhasebe (seçmeli) • Geometri • Trigonometri	• Analitik geometri (seçmeli) • Hesap (seçmeli) • Harita ve arazi bilimi • Uzay bilimi matematiği (seçmeli)
Fen	• Tabiat tarihi (bilimi) • Zooloji • Psikoloji ve temizlik • Botanik (seçmeli) • Fizik • Kimya	• Uzay bilimi • Analitik kimya (seçmeli) • Yerbilim • Madenbilim (seçmeli) • Nicel analiz (seçmeli)
Beşeri Bilimler	• Dünya fiziki ve siyasi coğrafyası • Tarih • Uygarlık tarihi • Siyasal iktisat • Ticaret hukuku • Parlamenter hukuk • Uluslararası hukuk • Akli felsefe (psikoloji) • Felsefe tarihi • Ahlak felsefesi (etik) • Paley'in delilleri[194] • Belagat	• Münazara • Mantık • İngilizce • Fransızca • Almanca (seçmeli) • Ermenice • Bulgarca • Yunanca • Latince ve Türkçe dilleri • Resim • Boyama ve müzik (seçmeli)

Kolej müfredatı ile ilgili yöneticilerinin hatıraları incelendiğinde, çağdaşlarından önde veya en azından onlar ile müsavi olduğunu ifade etmişlerdir.[193] Ayrıca Robert Kolej ile ilgili birçok önemli çalışma yapan Orlin Sabev'e göre Robert Kolej Osmanlı Devleti'ndeki diğer okullar ile karşılaştırıldığında, hiçbir Osmanlı okulunun parlamenter hukuk dersini müfredatlarında bulundurmadığını

[192] CU-RBML, Robert College Records, kutu 32, dosya 9.
[193] Kolej yöneticilerinin anıları ile ilgili daha detaylı bilgi için Bkz. George Washburn, *Fifty Years in Constantinople and Recollections of Robert College*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 3. Basım, 2012.; Cyrus Hamlin, *Robert Kolej Uğrunda Bir Ömür*, (Çev. Ayşe Aksu), Dergâh Yay., 2. Baskı, İstanbul, 2017.; Cyrus Hamlin, *My Life and Times*, The Pilgrim Press, Boston, 1893.

söylemiştir.[194] Ayrıca Sabev, henüz bir parlamentosu olmayan Osmanlı Devleti'nde parlamenter hukuk dersinin eğitim-öğretim müfredatında bulunmasının ise son derece dikkate değer olduğunu ifade etmektedir.[195]

1893-1894 öğretim yılında hazırlık sınıflarının süresinde yapılan değişiklik haricinde 1893, 1896, 1899 ve 1901 yılı kolej katalogları incelendiğinde, o döneme ait müfredat programlarında büyük çapta bir değişiklik olmadığı görülmektedir.[196] Bu dönemlerin ders müfredatları ve öğretim programlarına örnek teşkil etmesi bakımından takip eden sayfadaki tablolar verilmiştir.

[194] Parlamenter hukuk dersi karşılaştırması için Bkz. Adnan Şişman, *Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nin Kuruluşu ve İlköğretim Yılları (1868-1871)*, İstanbul, 1989.; Kocamanoğlu, a.g.t.; Ekmeleddin İhsanoğlu, *Darülfünun: Osmanlı'da Kültürel Modernleşmenin Odağı*, IRCICA Yay., C. 1, İstanbul, 2010.; Selçuk Akşin Somel, *The Modernization of Public Education in the Ottoman Empire, 1839-1908*: *Islamization, Autocracy and Discipline*, Brill, Leiden, Boston, Köln, 2001.; Cevat İzgi, *Osmanlı Medreselerinde İlim*, C. 1-2, İz Yay,, İstanbul, 1997.
[195] Sabev, a.g.e., s. 142.
[196] Sabev, a.g.e., s. 145.

Tablo 3.3. Robert Kolej 1896 senesi hazırlık bölümü ders programı[197]

	Birinci Sene	İkinci Sene	Üçüncü Sene
1. Dönem	. İngilizce . Anadil . Hattatlık . Çizim . Aritmetik (Anadilde) . Coğrafya (Anadilde)	. İngilizce . Anadil . Tercüme . Fransızca . Hattatlık . Çizim . Aritmetik (İngilizce) . Coğrafya (Anadilde) . Eskiçağ Tarihi (Anadilde)	. İngilizce . Anadil . Fransızca . Tercüme . Çizim . Aritmetik (İngilizce) . Coğrafya (İngilizce) . Yunan Tarihi (İngilizce) . Temel Bilim (İngilizce)
2. Dönem	. İngilizce . Anadil . Fransızca . Hattatlık . Çizim . Aritmetik (Anadilde) . Coğrafya (Anadilde)	. İngilizce . Anadil . Tercüme . Fransızca . Hattatlık . Çizim . Aritmetik (İngilizce) . Coğrafya (Anadilde)	. İngilizce . Anadil . Fransızca . Tercüme . Çizim . Aritmetik (İngilizce) . Coğrafya (İngilizce) . Yunan Tarihi (İngilizce) . Temel Bilim (İngilizce)
3. Dönem	. İngilizce . Anadil . Fransızca . Hattatlık . Çizim . Aritmetik (Anadilde) . Coğrafya (Anadilde)	. İngilizce . Anadil . Tercüme . Fransızca . Hattatlık . Çizim . Aritmetik (İngilizce) . Coğrafya (Anadilde)	. İngilizce . Anadil . Fransızca . Tercüme . Çizim . Aritmetik (İngilizce) . Coğrafya (İngilizce) . Roma Tarihi (İngilizce) . Temel Bilim (İngilizce)

[197] *Robert College Constantinople Catalogue*, 1896, s. 23'ten nakleden; Fatma Acun, Evrim Şencan Gürtunca.

Tablo 3.4. Robert Kolej 1896 senesi kolej bölümü 1. ve 2. sınıf ders programı[198]

	Hazırlık Bölümü Sonrası Birinci Sınıf Öncesi (Sub-Freshman)	Birinci Sınıf (Freshman)	İkinci Sınıf (Sophomore)
1. Dönem	. İngilizce Gramer . Anadil . Fransızca . Tercüme . Hattatlık . Çizim . Temel Cebir . Fiziki Coğrafya . Avrupa Tarihi	. İngilizce-Kompozisyon . Anadil . Fransızca . Tercüme . Çizim . Latince . Geometri . Eskiçağ ve Yunan Tarihi . İnsan Fizyolojisi	. İngilizce-Belagat . Anadil . Fransızca . Müzik Teorisi . Latince . Trigonometri . Ortaçağ ve Yakınçağ Tarihi . Fizik
2. Dönem	. İngilizce . Anadil . Fransızca . Tercüme . Çizim . Latince . Geometri . Avrupa Tarihi . Zooloji	. İngilizce-Kompozisyon . Anadil . Fransızca . Tercüme . Çizim . Latince . Yüksek Cebir . Yunan ve Roma Tarihi . Fizyoloji	. İngilizce-Yazarlar . Anadil . Fransızca . Latince . Analitik Geometri . Yakınçağ Tarihi . İnorganik Kimya . Fizik
3. Dönem	. İngilizce . Anadil . Fransızca . Tercüme . Çizim . Latince . Geometri . Avrupa Tarihi . Zooloji	. İngilizce-Kompozisyon . Anadil . Fransızca . Tercüme . Çizim . Latince . Yüksek Cebir . Roma Tarihi . Bitki Fizyolojisi	. Parlamenter Hukuk . Anadil . Fransızca . Müzik Teorisi . Latince . Analitik Geometri . Yakınçağ Tarihi . İnorganik Kimya . Fizik

[198] *Robert College Constantinople Catalogue*, 1896, s. 24'ten nakleden; Fatma Acun, Evrim Şencan Gürtunca.

Tablo 3.5. Robert Kolej 1896 senesi kolej bölümü 3. ve 4. sınıf ders programı[199]

	Üçüncü Sınıf (Juniors)	Dördüncü Sınıf (Seniors)
1. Dönem	. İngiliz Edebiyatı . Anadil . Sivil Hükümet (Fransızca) . Latince . Bizans Tarihi . Analitik Kimya . Kalkülüs / Ticari Aritmetik (Seçmeli)	. Psikoloji . Anadil . Hıristiyanlığın Delilleri . Uygarlık Tarihi (Fransızca) . Jeoloji . Biyoloji / Analitik Kimya (Seçmeli) . Sosyoloji . Antropoloji . Genel Edebiyat Dersleri . Okunması Önerilen Kitaplar Üzerine Çalışmalar
2. Dönem	. İngiliz Edebiyatı . Anadil . Fransız Edebiyatı . Ahlak . Siyasal Ekonomi . Avrupa Tarihinin Kritik Dönemleri . Organik Kimya . Mineraloji . Latince / Fizik (Seçmeli)	. Felsefe Tarihi . Anadil . Uluslararası Hukuk . Uygarlık Tarihi (Fransızca) . Astronomi . Genel Edebiyat Dersleri . Okunması Önerilen Kitaplar Üzerine Çalışmalar
3. Dönem	. Anadil . Fransız Edebiyatı . Mantık . Avrupa Tarihi . Mineraloji . (Seçmeli Dersler) Sahaflık / Latince / Analitik / Kimya / Fizik / Botanik	. Pedagoji Üzerine Dersler . Sanat Tarihi Üzerine Dersler . Eleştiriler . Derece Sınavları . Diploma Törenine Hazırlık

Tablolar incelendiğinde hazırlık eğitimi olarak özellikle yabancı dil ağırlıklı bir eğitim verildiği görülmektedir. Hazırlık sonrası dönemde yabancı dil öğretimi ile birlikte derslerin çeşitliliği artmakta ve daha çok içinde bulunulan dönemin ihtiyaçlarına göre fen bilimleri ve sosyal bilimler ağırlıklı bir ders programının takip edildiği anlaşılmaktadır. Bunlara ek olarak öğrencilerin son sınıfa gelindiğinde daha eleştirel düşünmelerini ve onların toplum içerisinde ayırt

[199] *Robert College Constantinople Catalogue*, 1896, s. 25'ten nakleden; Fatma Acun, Evrim Şencan Gürtunca.

edilebilir özelliklere sahip olmalarını sağlayacak dersler programda bulunmaktadır.

Kolej yöneticilerinden Washburn, öğrencilere sadece akademik eğitimin verilmediğinden, bu eğitime ek olarak onlara bazı beceri ve yetenek kazandıracak çalışmalar yapıldığından da bahsetmektedir.[200]

George Washburn'ün yerini Caleb Frank Gates'e bırakmadan hemen önceki öğretim dönemi olan 1901-1902 yılı boyunca okulun hem hazırlık hem de kolej kısmında değişiklikler yapılmıştı. Bu değişiklikler ise yine daha çok sınıfların yılları ve kolej bölümünde birinci sınıftan sonra olmak üzere B.A.(Bachelor of Arts) Edebiyat Okulu ve B.S. (Bachelor of Sciences) Fen Okulu olarak iki ayrı alana bölmek üzere olmuştur. Ayrıca yine bu dönemde kolejin öğretim elemanı kadrosu da güncellenmiştir.[201]

1903 yılında Caleb Frank Gates kolejin müdürü olduğunda program ve müfredat değişikliğini elzem olarak görmüştür. Bu değişikliğin temelini ise o dönem içerisinde değişen koşullar ve ihtiyaçlar olarak ifade etmiştir. Öğrencilerin kolejden mezun olduklarında daha rahat iş bulmaları gerekliliğinin farkına vararak dönemin ihtiyaçlarına göre dersler okutulması gerektiğini düşünmüş ve bu düşüncesini uygulamaya çalışmıştır. Bu düşünceler ile kolej öğretim müfredatını sağlık, iktisat ve mühendislik alanlarını da kapsayacak şekilde yeniden düzenlemiştir.[202]

Kolej idaresince yayınlanmış olan ve kolejin öğrenci kayıt, kabul ve eğitim-öğretimi ile ilgili en kapsamlı ve düzenli bilgi, müfredat ve açıklamaları içeren programlardan en erken döneme dair ulaşılabilen belgeler 1911[203] ve 1914[204] yılları için düzenlenmiş olanlarıdır. Düzenlenmiş olan müfredatları karşılaştırıldığında birçok uygulama, kural ve müfredatın değiştirilmediği görülmektedir.

---

[200] Washburn, a.g.e., s. 230.
[201] Washburn, a.g.e., s. 235- 241.
[202] Caleb Frank Gates, *Not To Me Only*, Princeton University Press, Princeton, 1940, s. 176-177.
[203] *Robert Kolej Kayıt, Kabul ve Tedrisata Mahsus Program, 1911*, s. 23-26'dan nakleden Emine Kocamanoğlu.
[204] *Rules and Regulations for the Students of Robert College 1914*, CU-RBML, Robert College Records, kutu 32, dosya 28, belge no 1-29.

1911 senesi kolej ders programına bakıldığında, derslerin dikkatli bir şekilde seçildiği, dönemin şartları ve ihtiyaçlarının müfredat belirlemede programlara ne denli etki ettiği de açıkça görülmektedir.

Tablo 3.6. Robert Kolej 1911 senesi hazırlık bölümü ders programı [205]

(Ahmet Cafer isimli öğrenciye ait karneden alınmıştır)

Birinci Sene	İkinci Sene
. Tavr-u Hareket . Devam Katılım . Aritmetik . İngilizce (Direkt Metot) . İngilizce (Endirekt Metot) . İngilizce (Konuşma) . Temel Fen Bilimleri . Fransızca . Anadil . Coğrafya . Hattatlık . Müzik	. Tavr-u Hareket . Devam Katılım . Aritmetik . İngilizce . İngilizce (Konuşma) . Temel Fen Bilimleri . Fransızca . Anadil . Coğrafya . Hattatlık . Müzik

1920 senesi sonrasında kolej müfredatında yeniden düzenlemeler yapılmıştı. Kolej bölümü bazı dersleri *"Robert Academy"* adını alan hazırlık bölümünde okutulmak üzere yeniden düzenlenmişti.[206]

[205] Fatma Acun, Evrim Şencan Gürtunca, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Robert Kolej'de Eğitim", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 31/1, 2016.
[206] Caleb Frank Gates, An Appreciation, Published By Robert College Herald Board of 1931-1932, İstanbul, 1932, s. 37. Karşılaştırma için Bkz. Tablo 3.6. ve 3.7.

Tablo 3.7. Robert Kolej 1920 senesi kolej bölümü ders programı [207]

(Vedat Nazif isimli öğrenciye ait karne)

Birinci Sınıf	İkinci Sınıf	Üçüncü Sınıf
. Tavr-u Hareket . Devam Katılım . Aritmetik . İngilizce (Direkt Metot) . İngilizce (Endirekt Metot) . İngilizce (Konuşma) . Fransızca . Anadil . Uygulamalı Ders . Müzik	. Tavr-u Hareket . Devam Katılım . Aritmetik . İngilizce . Tercüme . Fransızca . Coğrafya . Anadil . Coğrafya (Türkçe) . Müzik . Türkçe (Endirekt) . Hattatlık	. Tavr-u Hareket . Devam Katılım . Aritmetik, Cebir . İngilizce . Fransızca . Coğrafya . Resim . Anadil . İncil . Müzik . Hattatlık . Genel Fen Bilimleri . Tercüme

3.3. Kolej Öğretim Kadrosu ve Öğrencilerinin Özellikleri

3.3.1 Kolej Öğretim Kadrosu

İlk açıldığı yıllarda kolejde misyonerler görev yapmaktaydı.[208] Ancak Hamlin'in kolej eğitim-öğretimi ile ilgili düşünceleri misyonerler ile uyuşmadığından, Hamlin meslektaşları olan misyonerler ile bir takım sıkıntılar yaşamış ve kolejde ders veren öğretim elemanları ile yollarını ayırmıştı. Yaşanan bu sıkıntıları Hamlin'in tamamen dini taassubun kolej eğitim-öğretimine hâkim olmasını istemeyişinden kaynaklandığı söylenebilir. Bu dönemden sonra Hamlin öğretim elemanı ihtiyacını bir müddet yerel eğitmenler ile gidermiştir.[209] Fakat kolej öğretim kadrosuna dâhil olmanın o dönem için öğretim elemanlarında aranan şartlara bakıldığında son derece zor olduğu görülmektedir. Öğretim elemanında aranan şartlara ise aşağıdaki gibidir.

---

[207] Fatma Acun, Evrim Şencan Gürtunca, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Robert Kolej'de Eğitim", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 31/1, 2016.

[208] Greenwood, a.g.e., s. 73. 1863 yılında kolejde ders veren öğretim elemanları *George Perkins,. H. A. Schauffler, Mr. Dalem, Mr. Kzakos, Mr. Marchesi ve Hagopos Gigizian*'dan oluşmaktaydı. Bkz. Süleyman Büyükkarcı, *Türkiye'de Amerikan Okulları*, Ankara 2002.

[209] Greenwood, a.g.e., s. 75.

- Öğretim elemanı olmak için bir adayın 22 ile 26 yaşları arasında olması gerekmekteydi. İşini çok seven, gayretli çalışkan, işine misyonerlik ruhuyla birlikte gönülden bağlı, çok çalışmaya istekli diğer iş arkadaşları ve kişiler ile uyumlu, iyi geçinen, kolejin ilerlemesi için en basitten en zora kadar her şeyi yapabilecek ve bir bakıma itaatkâr birisi olması gerektiği gibi bir takım özellikler aranıyordu.

Kolej ile ilgili derinlemesine çalışma yapmış olan Greenwood'a göre bu belgedeki bu maddeyi okuyan birisi bütün şartların bu ilk maddede sıralandığını düşünebilirdi, fakat dahası da vardı.

- İyi bir vücuda ve zekâya sahip olmalı, geniş bir sağduyuya sahip, kararlı fakat ağırbaşlı, kendisin eğitimi altında olan kişilere karşı son derece duyarlı sempati ile ve sıcakkanlılıkla muamele eden, önyargıdan arınmış, kendisini ve başkalarını zorla değil sevgi ile yönetebilen ve centilmence alışkanlık ve hissiyatlarını sürdürebilen biri olmalıydı.
- Hem özgür hem de kurallara bağlı olarak eğitim görüşlerinden faydalanabilecek derecede geniş bir zihin dünyasına sahip, hiçbir sisteme bağlı kalmayan, eğitimin amacını kavramış ve öğretmesi gerekenden çok daha fazlasını bilmesi gerekirdi.
- Öğrenciliğinde de başarılı olmuş, öğrenme arzusu ile dolu, elde ettikleri ile yetinmeyen ve her daim daha fazlasını öğrenmede ısrarcı olmalıydı.
- İnce bir zarafet ile bildiklerini aktarabilen öğretmede hünerli, işinde iştiyaklı bir şekilde çalışan, başkalarının yetiştirdiğinden daha kaliteli öğrenciler yetiştirme isteğinde, öğrencilere öğrenmeyi sevdirebilecek ve pes etmeyecek birisi olmalıydı.
- Öğrencilere sadece sözleri ile değil dakiklik, tertipli ve temiz olma gibi alışkanlıkları davranışları ile de örnek olacak biri olmalıydı.

- Paragöz ve koleji para biriktirecek bir yer olarak görmemeliydi.[210]

Burada bahsedilen özelliklerde de görüldüğü üzere, kolej eğitim-öğretimi adına atılan birçok adımda olduğu gibi kolejde görev yapacak öğretim elemanlarının

[210] Greenwood, a.g.e., s. 85-86.

seçiminde de son derece titiz davranılmış ve görev yapacak kişiler için beklentiler o dönem ve şartlarına göre son derece yüksek tutulmuştur. Bu durum, kolejde çalışacak olan öğretim elemanlarının sadece bilimsel olarak donanımlı değil kültürel, zihinsel vb. olarak hemen bütün alanlarda da kabiliyetli, fedakâr ve kişisel çıkarlarını ön planda tutmayan kişiler arasından seçildiğini göstermektedir.

3.3.2. Kolej Öğrencilerinin Özellikleri

Kolejin ilk kırk yıllık dönemine bakıldığında 2500'den fazla öğrenci kolejin bazı bölümlerinin eğitim programlarından geçmiş ve bu öğrencilerden yalnız 425'i mezun olabilmişti. Bu mezunların arasından ise sadece bir tanesi Türk'tü. Gates döneminde Türk milli mücadelesinin getirdiği yeni bir uyanış ve Osmanlı'nın çöküşünün etkisi ile okula kayıt olan Türk öğrencilerin sayısı muazzam derecede artmıştır. 1903 yılında Gates'in idareciliği döneminde 14 farklı milletten 320 öğrenci kayıtlıydı ve bu öğrencilerin sadece altı tanesi Türk'tü. Yine Gates'in idareciliği döneminde bu sayı 750 ye çıkmıştı. Türk öğrencilerin oranı ise yüzde ellinin üzerine çıkmıştı.[211]

Böyle bir gelişmenin nedeni; Milli Mücadelenin ve ardından başlayan Türk inkılabının Türk halkının ve aydınlarının zihinlerinde oluşturduğu değişim ile açıklanabilir. Yine yabancı okullar ile ilgili, daha önceki dönemlerdeki katı ön yargı ve taassubun kırılmaya başlaması ile de Türk ailelerinin ve öğrencilerin bu okullara teveccühünün arttığı söylenebilir.

Kolejin eğitim-öğretim anlayışı ve bu anlayışla birlikte kolejin nasıl bir eğitim-öğretim müfredatı takip edeceği üzerinde ciddiyetle durulmuştur. Bu tür bilgilerin ve görüşlerin açıklandığı birçok rapor tutulmuş ve yayınlanmıştır.[212] Bu raporlar arasında ulaşılabilen en erken döneme ait olanlarda dahi kolejin eğitim-öğretim olarak çağdaşlarının arasından kolayca sıyrılabilecek kalite ve düzeyde bir sistem

[211] Greenwood, a.g.e., s. 223.

[212] Kolej idaresince yayınlanan bu raporlar incelendiğinde öncelikle kolejin o yıllardaki yöneticisinin yazmış olduğu önsöz ve giriş bölümü ile kolejin gelirleri, giderleri, gelecek yıl için beklentileri, öğrenci sayıları, yapılan sınavlar, kolej bina ve inşaatları ile ilgili bilgilerin titizlikle kayıt altına alındığı ve Robert Kolej mütevelli heyetine sunulduğu anlaşılmaktadır. Kolej yıllık raporları *Robert Kolej Arşivi*nden veya *Boğaziçi Üniversitesi Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi* aracılığıyla, *Columbia University Columbia University, Rare Books and Manuscript Library, Robert College Records* bölümünden temin edilebilir.

takip ettiği vurgulanmıştır. Örneğin kolejin dönem içerisinde diğer okulların aksine öğrencilerinin ağırlıklı bir dil öğretimine tabi tutulduğu ve öğrencilerin ana dilleri ve Latince de dâhil olmak üzere en az beş dile hâkim olarak mezun edildiği ifade edilmektedir. Ayrıca öğrencilerin akademik başarılarının geliştirilmesinin yanı sıra esas olarak öğrencilerin karakter gelişimi üzerinde ciddiyetle durulduğu da ifade edilmektedir.[213] Öyle ki kolejde disiplini sağlamak için çok dikkatli ve titiz davranılmıştır. Ayrıca o dönem içerisinde öğrencilerin kolejden atılması yoluna akademik başarısızlık gibi durumlar ile değil, aksine ahlaksızlık veya davranış bozukluğu nedeni ile başvurulduğu ifade edilmektedir.[214]

Hem karakteristik hem de akademik bakımdan başarı bekleyen okul yönetimi kolej eğitim sürecinde öğrencilerin uyması gereken bir takım kurallar belirlemişti ve öğrencilerin kolej eğitimleri boyunca takip edecekleri bu kurallar ve yapması gerekenler her yıl bir kitapçık olarak öğrenci işleri ofisi tarafından yayımlanmış ve öğrencilere dağıtılmıştır. Bu kitapçıklar içerisinde öğrencilerin koleje kayıt, ödeme şartları, uyması gereken kurallar vb. gibi bilgiler son derece ayrıntılı bir şekilde ifade edilmiş ve her öğrencinin bu kurallara sıkı bir şekilde bağlı kalması istenmiştir.[215]

[213] RCA, Report of the President of Robert College of Constantinople for the 34th Year 1896-1897, s. 10-11.
[214] Freely, a.g.e., s. 91.
[215] Kolej öğrencilerinin uyması gereken kural ve düzenlemeler ile ilgili daha ayrıntılı bilgi sahibi olmak için Bkz. *Rules and Regulations for the Students of Robert College 1914*, CU-RBML, Robert College Records, kutu 32, dosya 28, belge no 1-32.

Tablo 3.8. Öğrenci kataloglarına göre milletler bazında Robert Koleje kayıtlar[216]

Akademik Yıl	Milletler					
	Ermeni	Bulgar	Yunan	Türk	Yahudi	Toplam
1-1863/64			2			20
2-1864/65	2	2	2			[28]
3-1865/66	20	9	6			51
4-1866/67	28	16	19	3		96
5-1867/68	[14]	[16]	[33]			[102]
6-1868/69	[11]	[41]	[17]			[102]
7-1869/70	[35]	[38]	[22]			[96]
8-1870/71	[35]	[41]	[33]			[143]
9-1871/72	[80]	[40]	[34]			[218]
10-1872/73	97	38	44	5	7	257
11-1873/74	88	43	43	7	9	237
12-1874/75	54	45	44	6	6	208
13-1875/76	55	33	39	3	3	191
14-1876/77	44	42	14	1		135
15-1877/78	37	50	9	1		128
16-1878/79	49	54	28	1		162
17-1879/80	75	77	28	5	2	209
18-1880/81	87	88	23	10	1	232
19-1881/82	92	111	24	9	2	259
20-1882/83	86	110	25	6	1	243
21-1883/84	82	91	29	4	1	215
22-1884/85	64	72	28	1	1	173
23-1885/86	64	71	37			182
24-1886/87	53	70	37			182
25-1887/88	55	60	33			170
26-1888/89	44	52	33	3		158
27-1889/90	54	44	38	3		163
28-1890/91	60	41	39	2		159
29-1891/92	70	52	47	3		194
30-1893/93	73	60	46		3	203
31-1893/94	68	46	65	1	5	200
32-1894/95	63	38	80		1	205
33-1895/96	69	37	92	4	4	221
34-1896/97	61	38	77	8	1	200
35-1897/98	87	49	88	10	2	250

[216] Orlin Sabev, a.g.e., s. 289. Parantez içerisinde verilen sayılar George Washburn'ün *Fifty Years In Constantinople* adlı eserinden alınmıştır.

Tablo 3.8 (devam).

Akademik Yıl	Milletler					
	Ermeni	Bulgar	Yunan	Türk	Yahudi	Toplam
36-1898/99	105	46	108	14	4	292
37-1899/1900	108	41	112	14	2	297
38-1900/01	108	39	127	14	6	311
39-1901/02	98	30	131	15	6	308
40-1902/03	101	28	145	16	7	318
41-1903/04	96	25	170	8	6	328
42-1904/05	93	33	172	13	9	349
43-1905/06	93	35	182	17	9	373
44-1906/07	83	40	221	24	15	409
45-1907/08	74	55	253	31	14	448
46-1908/09	64	64	256	38	15	454
47-1909/10	54	69	193	61	15	408
48-1910/11	65	69	200	64	11	431
49-1911/12	66	55	179	65	12	413
50-1912/13	64	64	199	76	11	476
51-1913/14	94	62	210	88	24	550
52-1914/15	79	64	172	54	20	441
53-1915/16	128	54	182	59	13	479
54-1916/17	153	47	199	66	13	550
55-1917/18	125	12	160	42	14	396
56-1918/19	176	18	217	51	13	521
57-1919/20	174	34	258	105	31	663
58-1920/21	168	34	246	73	62	678
59-1921/22	175	21	209	76	30	605
60-1922/23	157	35	203	82	29	590

Öğrenci kataloglarına göre koleje kayıt olan öğrenciler ile ilgili verilen tablo milletler bazında incelendiğinde; kolejde eğitim-öğretim hayatı boyunca farklı milletlerden birçok öğrenci eğitim gördüğü anlaşılmıştır. Kolejde öğrenim gören öğrencilerin milletleri bakımından nitel ve nicel olarak ağırlıkları da dönem içerisinde değişiklik göstermiştir.[217] Örneğin 1871-1877 yılları arası *"Ermeni dönemi"*, 1877-1890 yılları arası *"Bulgar dönemi"*, 1894-1923 yılları arası *"Yunan*

[217] İlk yıllardaki milletlere göre öğrenci dağılımları ve sayıları için Bkz. George Washburn, *Fifty Years in Constantinople and Recollections of Robert College*, Boğaziçi Üniversitesi Yay., 3. Basım, 2012, s. 13.

dönemi" ve 1923 yılı ve sonrası da Türk öğrencilerin yoğunlukta olduğu *"Türk dönemi"* olarak tasnif edilmiştir.[218]

Okulun ilk mezunları, Hagop Cecizian adında bir Ermeni ve Petco Gorbanoff adında bir Bulgar'dı. Mezuniyet merasimlerinde eğitim aldıkları yılları kapsayan ve yeteneklerini ölçen bir sınavlar silsilesi de yapılmıştır.[219] Her iki mezunda mezuniyetlerini takip eden yıllarda kolejde öğretmenlik yapmıştır. Hagop Cecizian kolejde uzun yıllar boyunca profesörlük yapmış ve Petco Gorbanoff ise Bulgaristan'da çok önemli görevler üstlenmişti.[220]

3.3.2.1. Robert Kolej'de Türk Öğrenciler

Koleje Türkler ilk olarak 1866 yılında kayıt olmuştur. Kolejden mezun olamamakla beraber, kayıtlı olan bu öğrencilerden ikisi sonradan Protestan olan bir kişinin 9 ve 11 yaşlarındaki çocukları ve diğeri 14 yaşındaki Kamil Efendi isimli bir Türk'tü.[221]

Kolej idarecilerinden George Washburn kolej kurucularından Mr. Robert'e yazdığı bir mektubunda Türklerin kolej dini eğitiminden çekindiklerini ve kolejin dini eğitimden vaz geçmesi durumunda koleje Türkler'in teveccühünün artacağını ifade etmiştir.[222] Bunun yanında Washburn koleje Türk öğrencilerin ilgisinin az olmasını II. Abdülhamit'in yabancı okullar ile ilgili olumsuz görüşlerinden kaynaklandığını ifade etmiştir.[223] Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi tarandığında ise, Müslüman öğrencilerin bundan sonra koleje kayıt olmamaları yönünde padişah tarafından

[218] Sabev, a.g.e., s. 170, 174, 178, 182.
[219] Sınav günleri ve yapılan sınavlar ile ilgili daha geniş bilgi için Bkz. John Freely, *A Bridge of Culture: Robert College-Boğaziçi University, How an American College Became A Turkish University*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 4. Basım, İstanbul, 2013, s. 67.
[220] Washburn, a.g.e., 2012, s. 22.
[221] Freely, a.g.e., s. 68.
[222] Orlin Sabev, *Sipirutus Roberti: Shaping New Minds and Robert College in Late Ottoman Society (1863-1923)*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 233. Mektup için Bkz. CU-RBML, Robert College Records, kutu 6, dosya 89.
[223] Washburn, a.g.e., s. 146. Washburn hatırasında bu baskının sadece Robert Kolej ile ilgili özel bir düşmanlık olmadığını ifade etmektedir. Bunun esas nedeninin İngiltere'nin Mısır'ı işgal etmesinden dolayı İngiliz diline ve İngilizlere ait her şeyden hoşlanılmamasından kaynaklandığını söylemektedir.

yayınlanan bir emire de rastlanılmaktadır.[224] Bu emire rağmen bazı Müslüman Türk öğrencilerin okula devam ettiği ile ilgili Maarif Nezaretince yapılan bir soruşturma neticesinde tespit edilmiştir. Kolejde öğrenim gördüğü tespit edilen bu öğrenciler arasında maarif eski nazırı Münif Paşa'nın oğlu ve adliye eski nazırı Rıza Paşa'nın torunu gibi üst düzey devlet görevlerinde bulunan kişilerin aile mensuplarının da oluğu görülmektedir.[225]

Türk öğrencilerin sayısının gözle görülür derecede artması 1909-1910 öğretim yılından sonra olmuştur. 1908 yılında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin devlet yönetiminde söz sahibi olduğu II. Meşrutiyet'in ilanı ve sonrasında oluşan özgürlük havası, kolejdeki Türk öğrencilerin sayısının giderek artmaya başlamasında önemli bir yer teşkil etmiştir. Fakat kolejdeki Türk öğrencilerinin sayısındaki en hızlı artış Cumhuriyet'in ilanından sonra olmuştur.[226] Kolejden mezun olan ilk Türk öğrenci Hüseyin Hulusi (Pektaş) Bey'dir. 1903 yılında eğitimini tamamlayıp mezun olduktan sonra kolejde çalışmaya başlamış, kolejde profesörlük ve müdür yardımcılığı yapmış, Milli Mücadele esnasında Türkiye'deki manda idaresi ve Ermeni meselesi mevzularını yerinde incelemek üzere Anadolu' ya gelen ve Sivas'ta Atatürk ile yaptığı görüşmede Amerikan Tümgeneral James G. Harbord'a eşlik etmiş ve tercümanlığını yapmıştır.[227] Ayrıca Lozan Konferansına ve Mudanya Antlaşmasına da katılmıştır.[228]

Kolejden Cumhuriyet dönemi öncesi mezun olan Türk öğrenciler mezuniyet sırasına göre 1912 yılında mezun olan Cevat Eyüp Taşman, 1916 yılında mezun olan Hassan Halet Işıkpınar 1918 yılında mezun olan Muzaffer Yeşim ve 1920 yılında mezun olan Cemal Afif Esen adlı öğrencilerdir. Bu öğrencilerden Cevat Eyüp Taşman, Robert Kolej'den mezun olan Cevat Eyüp Taşman kolej öğrencileri arasında Amerika'ya yükseköğrenim görmek için giden ilk Türk öğrencidir.[229] 20

[224] BOA, MF. MKT., Dosya 711, Gömlek 9., Belge 1.
[225] BOA, MF. MKT., Dosya 711, Gömlek 9., Belge 2.
[226] Sezer, a.g.e., s. 65-66.
[227] Fethi Tevetoğlu, "Mustafa Kemal Paşa – General Harbord Görüşmesi Tanık ve Tercümanı: Prof. Hulûsi Y. Hüseyin (Pektaş)" *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. IV, S. 10, Kasım, 1987, s. 198,199.
[228] Sabev, a.g.e., s. 83. Ayrıca Bkz. Freely, a.g.e., s. 159.
[229] Elif Evrim Şencan Gürtunca, *Robert Kolej'de Öğrenim Gören Türk Öğrenciler Üzerine Prospografik Bir Çalışma (1863-1971)*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2017, s. 388.

Mayıs 1933 tarihli ve 2189 Sayılı *Altın ve Petrol Arama ve İşletme İdareleri Teşkiline Dair Kanun* ile ülkede petrol arama işini devlet kendisi üstlenmişti. İlgili kanun çıkarıldıktan sonra Columbia Üniversitesinde maden mühendisliği okuyan Taşman Türkiye'ye davet edilmiş ve 29 Mayıs 1933 tarihli ve 14479 Sayılı Kararname ile *Petrol Arama ve İşletme İdaresi Müdürlüğü'*ne atamıştır.[230] Bir diğer Osmanlı Dönemi mezunlarından olan Hasan Halet Işıkpınar ise Robert Kolej mühendislik bölümünden mezun olan ilk Türk öğrencidir.[231] Işıkpınar mezuniyetinden sonra bir dönem Robert Kolej'de mekanik mühendislik alanında da uzmanlık eğitimi tahsil ederek 1922 yılında bir derece de bu bölümden almıştır. 1934 yılına kadar ise kolej mühendislik bölümünde öğretim elemanı olarak çalışmalarına devam etmiştir. Sonraki dönemde ise birçok önemli çalışma yapmış uzmanlık alanı ile ilgili makale ve kitap gibi yayınları ile mühendislik alanının tanınmış isimlerinden olmuştur.[232] Kolej Osmanlı dönemi Türk Mezunlarından Muzaffer Yeşim ise Robert Kolej'de idarecilik yapmış ve yurt dışına giden ilk ticaret ataşesi olmuştur.[233] Türkiye ve Fransa ilişkilerinde kültürel katkılarından dolayı ödüle layık görülmüş ve ünlü bir işadamı olarak tanınmıştır.[234] Son olarak Birleşmiş Milletler'de Türkiye'nin ilk ve daimi delegesi olan ve Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı da yapan Selim Sarper 1919 yılında Osmanlı döneminde kolejden mezun olan bir diğer Türk öğrencidir.[235]

3.4. Kolej Yabancı Dil Öğretimi

Kolejin eğitim öğretim adına belirlediği prensiplerin esas olarak İncil ve Hristiyanlık adına olacağı kolej rapor ve kataloglarında belirtilmiştir.[236] Fakat Robert Kolej, benzerlerinin aksine sadece teolojik bir eğitim sistemi benimsemek

[230] Nadir Yurtoğlu, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Petrol Arama Politikaları (1923-1950)", *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, C. 10, S. 20, Ankara, 2017, s. 150.
[231] Gürtunca, a.g.t., s. 389.
[232] Hasan Halet Işıkpınar yayın ve eserlerine örnek olarak Bkz. Hassan Halet, *L'industrie Electrique et Les Ressources Motrices de la Turquie*, Tsitouris Freres, İstanbul, 1932., Hasan Halet Işıkpınar, "İstanbul'un Su Meselesi Amerikalı Profesör Vuds'un İstanbul'a Uludağ'ından Su Akıtma Projesi", *Vakit Gazetesi*, 31.12.1944.
[233] Fatma Acun, "Robert Kolej Mezunları ve Meşhurları", *Turkish History Education Journal*, C. 4, S. 2, 2015, s. 152.
[234] Gürtunca, a.g.t., s. 394.
[235] Gürtunca, a.g.t., s. 391.
[236] Greenwood, a.g.e., s. 24.

yerine öğrencilerinin çağın gerisinde kalmamasını ve her yönleriyle gelişmiş olmalarını da amaçlamaktaydı.[237] Bu nedenle kolej eğitim-öğretim prensipleri bakımından kolej kurucularından Cyrus Hamlin'in American Board ile bağlarının kopmasına sebebiyet vermesi pahasına da olsa[238] Amerika'daki New England okullarının sistemini benimsemiş ve bu prensiplerinden asla vazgeçilmemiştir. Bu okullardaki eğitim yine dini temelleri tamamıyla atmadan aynı zamanda seküler bir eğitim tarzını da benimsemiş bulunuyordu. New England okulları için köklerini Harvard ve Yale'den aldıkları ve bu okullarında Cambridge ve Oxford modellerinden türemiş olduğu söylenmektedir.[239]

Dolayısıyla kolej model olarak tamamen dini temellere bağlı içe kapanık bir eğitim-öğretim metodu benimsemek yerine, öğrencilerini daha liberal ve düşünen bireyler olarak yetiştirmeyi amaçlamıştır. Bu düşünce ile kolej mütevelli heyeti ve yönetimi yabancı dil öğrenimini sadece desteklemekle kalmamış, kolej eğitim-öğretiminin bir bakıma temeline oturtmuştur. [240]

Kolejin eğitim ve öğretimde kullandığı dil İngilizcedir. Bunun yanında öğrencilerin Fransızca olarak ikinci bir yabancı dil, edebi metinler, eski eser ve yayınlar ile ilgili çalışma yapabilmek ve özellikle Avrupa'da yükseköğrenime devam etmek için o dönemde gerekli görülen Latince ve kendi ana dilleri olarak birçok dilde yetkin olmaları sağlanmaya çalışılmaktaydı. İngilizcenin öğretim dili olarak seçilmesinin en önemli nedenleri arasında kitap vb. öğretim materyalinin sayısının çokluğu ve farklı milletlerden olan öğrencileri ortak paydada buluşturma düşüncesinden kaynaklanmaktaydı. Fakat bunun yanında İngilizcenin hızlı bir şekilde dünya geneline yayılmaya başlayacağı düşüncesi ve iletişim için etkili bir dil olması da kolej yönetimi ve mütevelli heyetinin öğretim dili olarak İngilizceyi tercih etmelerinde etkili olmuştur.[241]

---

[237] Washburn, a.g.e., s. 14-15.
[238] Cyrus Hamlin, *Türkler Arasında Türkiye'deki Misyonerlik Faaliyetleri ve Robert Koleji*, (Çev. Arzu Taşcan), Kahverengi Kitap Yay., İstanbul, 2015, s. 263.
[239] F. Andrew Stone, *Academies for Anatolia: A Study of the Rationale, Program and Impact of the Educational Institutions Sponsored by the American Board in Turkey 1830-2005*, New and Expanded Edition, Caddo Gap Press, California, 2006, s. 3.
[240] Report of the President of Robert College of Constantinople for the 34th Year 1896-1897, s. 10-11.
[241] Washburn, a.g.e., s. 15, 85.; Ayrıca Bkz. Stone, a.g.e., s. 64.

Kolej bölümünde öğretimin İngilizce yapılması nedeniyle öğrenciler hazırlık bölümünde yoğun bir dil öğretimi almıştır. Hazırlık bölümü dil yetkinliği ve dil kullanım alışkanlıkları bakımından öğrencileri kolej bölümüne hazırlamakta son derece önemli bir yer teşkil etmiştir.[242] Ayrıca hazırlık bölümü ders programına bakıldığında İngilizcenin yanı sıra Fransızca ve anadil dersleri de görülmektedir. Hazırlık öğretiminin üç yıl olduğu dönemde Coğrafya ve Eskiçağ Tarihi derslerinin ilk iki yıl anadilde son sene ise İngilizce olarak verildiği görülmektedir. Bu bilgi öğrencilerin hazırlık eğitiminin ilk iki yılında bir dersi İngilizce olarak alabileceği düzeye geldiğini göstermektedir.

[242] Fincancı, a.g.e., s. 15.

Tablo 3.9. Robert Kolej 1896 senesi hazırlık bölümü ders programı [243]

	Birinci Sene	İkinci Sene	Üçüncü Sene
1. Dönem	. İngilizce . Anadil . Hattatlık . Çizim . Aritmetik (Anadilde) . Coğrafya (Anadilde)	. İngilizce . Anadil . Tercüme . Fransızca . Hattatlık . Çizim . Aritmetik (İngilizce) . Coğrafya (Anadilde) . Eskiçağ Tarihi (Anadilde)	. İngilizce . Anadil . Fransızca . Tercüme . Çizim . Aritmetik (İngilizce) . Coğrafya (İngilizce) . Yunan Tarihi (İngilizce) . Temel Bilim (İngilizce)
2. Dönem	. İngilizce . Anadil . Fransızca . Hattatlık . Çizim . Aritmetik (Anadilde) . Coğrafya (Anadilde)	. İngilizce . Anadil . Tercüme . Fransızca . Hattatlık . Çizim . Aritmetik (İngilizce) . Coğrafya (Anadilde)	. İngilizce . Anadil . Fransızca . Tercüme . Çizim . Aritmetik (İngilizce) . Coğrafya (İngilizce) . Yunan Tarihi (İngilizce) . Temel Bilim (İngilizce)
3. Dönem	. İngilizce . Anadil . Fransızca . Hattatlık . Çizim . Aritmetik (Anadilde) . Coğrafya (Anadilde)	. İngilizce . Anadil . Tercüme . Fransızca . Hattatlık . Çizim . Aritmetik (İngilizce) . Coğrafya (Anadilde)	. İngilizce . Anadil . Fransızca . Tercüme . Çizim . Aritmetik (İngilizce) . Coğrafya (İngilizce) . Roma Tarihi (İngilizce) . Temel Bilim (İngilizce)

Hazırlık bölümü ve kolej bölümü ders programları incelendiğinde İngilizce öğretim yöntemleri bakımından, dönem içerisinde çağdaş ve yeni metotların da takip edildiği ve uygulandığı görülmektedir.

[243] *Robert College Constantinople Catalogue*, 1896, s. 23'ten nakleden; Fatma Acun, Evrim Şencan Gürtunca.

Tablo 3.10. Robert Kolej 1911 senesi hazırlık bölümü ders programı[244]

Birinci Sene	İkinci Sene
. Tavr-u Hareket . Devam Katılım . Aritmetik . İngilizce (Direkt Metot) . İngilizce (Endirekt Metot) . İngilizce (Konuşma) . Temel Fen Bilimleri . Fransızca . Anadil . Coğrafya . Hattatlık . Müzik	. Tavr-u Hareket . Devam Katılım . Aritmetik . İngilizce . İngilizce (Konuşma) . Temel Fen Bilimleri . Fransızca . Anadil . Coğrafya . Hattatlık . Müzik

Endirekt ve direkt metot olarak hazırlık bölümü ve kolej bölümü öğrenci karnelerinde belirtilmiş olan metotların yanı sıra yabancı dil öğretiminde esas teşkil eden yabancı dil becerilerinin geliştirmesi bakımından konuşma, yazma, dinleme ve okuma çalışmalarının da önemli yer tuttuğu görülmektedir. Öğrenci karnelerinde açık bir şekilde belirtilmesi bakımından Endirekt Metot ve Direkt Metot resmi olarak uygulanan bir dil öğretim modeli olması bakımından dikkate değerdir.

3.4.1. Kolejde Kullanılan Yabancı Dil Öğretim Metotları

Hemen her alanda olduğu gibi yabancı dil öğretiminde zaman içerisinde takip edilmesi gereken birtakım metot ve yaklaşımlar ortaya çıkmıştır.[245] Hedef dilin daha verimli öğretilmesi için izlenen bu yollar zaman içerisinde gelişmiş, araştırmacı ve bilim insanları tarafından birçok yaklaşım geliştirmiştir. Kolej de

[244] Fatma Acun, Evrim Şencan Gürtunca, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Robert Kolej'de Eğitim", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXXI/1, 2016.

[245] *Direkt Yöntem/Dolaysız Yöntem* (Direct Method), *Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi* (Grammar-Translation Method), *Doğal Yöntem* (Natural Method), *Tüm Fiziksel Tepki Yöntemi* (Total Physical Response), *İçerik Merkezli Yöntem* (Content-Based Method) vb. Daha detaylı Bilgi için Bkz. Muhammet Raşit Memiş, Mehmet Dursun Erdem, "Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler, Kullanım Özellikleri ve Eleştiriler." *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/9, 2013,s. 299.

kendi dönemi içerisinde yabancı dil öğretimini daha başarılı bir şekilde uygulamak adına bu metotları takip etmiştir.

3.4.1.1. Endirekt Metot (Grammar Translation Method)

Endirekt metot veya genel olarak dilbilgisi ve çeviri metodu olarak da bilinen, dilbilgisi kuralları ve çeviri çalışmalarının ön planda tutulduğu bir ikinci dil öğretme yaklaşımıdır. Bu metodun ilk ortaya çıkışı Latince ve Grekçe gibi klasik dillerin öğretimi zamanında olmuştur. Bu metodun asıl amacı öğrencilerin dili akıcı bir şekilde konuşmaları değil, aksine hedef dilin yazılı metinlerini okuyup anlayabilmek veya ana dillerine çevirebilmek üzerinedir. Dolayısıyla bu metot, öğrencilere yoğun bir dilbilgisi ve kelime bilgisi verilmesi amacı taşımaktadır.[246] Bu metot kullanarak bir yabancı dil öğrenen öğrencilerin hedef yabancı dilde konuşma becerilerinin geliştirilmesi yerine öğrenilmesi amaçlanan hedef dili kullanarak doğru çeviriyi yapabilmesi esas alınmaktadır.

Kolej yabancı dil (İngilizce) öğretiminde kullanılmıştır. Bu metodun hedefinde konuşma dinleme gibi becerilerin olmayışı dil öğretiminde temel becerilerin kazanılmasında eksik kaldığını göstermektedir. Fakat dilbilgisi kuralları ve kelime öğrenme çalışmalarını temel alan bir yabancı dil öğretme yaklaşımı benimsendiği durumlarda seçenek olarak göz önünde bulundurabilir.

[246] Patsy M. Lightbown and Nina Spada, *How Languages Are Learned*, Oxford University Press, Third Edition, 2006, s. 138.

Tablo 3.11. Robert Kolej 1920 senesi kolej bölümü ders programı[247]

Birinci Sınıf	İkinci Sınıf	Üçüncü Sınıf
. Tavr-u Hareket . Devam Katılım . Aritmetik . İngilizce (Direkt Metot) . İngilizce (Endirekt Metot) . İngilizce (Konuşma) . Fransızca . Anadil . Uygulamalı Ders . Müzik	. Tavr-u Hareket . Devam Katılım . Aritmetik . İngilizce . Tercüme . Fransızca . Coğrafya . Anadil . Coğrafya (Türkçe) . Müzik . Türkçe (Endirekt) . Hattatlık	. Tavr-u Hareket . Devam Katılım . Aritmetik, Cebir . İngilizce . Fransızca . Coğrafya . Resim . Anadil . İncil . Müzik . Hattatlık . Genel Fen Bilimleri . Tercüme

3.4.1.2. Direkt Metot (Direct Method)

Modern dil öğretme yöntemlerinde 1880 senesi ve takip eden on yıl içerisinde bir reform hareketi ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu tarihten önce öğretilecek yabancı dil için daha çok katı dilbilgisi çalışmaları, filolojik çalışmalar ve edebi metinler üzerinden ve genellikle çeviri üzerine yapılan bir çalışma sistemi takip edilmekteydi. Dönem içerisinde yabancı dil öğretiminde yaklaşımlardaki reform hareketleri neticesinde ortaya çıkan metotlardan birisi de Direkt Metottur.[248] Direkt Metot, dilbilgisi ve çeviri metoduna karşı ortaya çıkmış bir yabancı dil öğrenme metodudur. Dilbilgisi çeviri metodunun aksine bu yaklaşım hedef dili ilk andan itibaren kullanmayı hedeflemiş ve hedef dilde iletişim kurmayı programın temeline oturtmuştur.[249] 1860'ların sonlarında dilbilimci ve yazar L. Sauveur'un Amerika, Boston'da açtığı okulda hedef dili kullanarak yabancı dil öğretimi üzerine

[247] Fatma Acun, Evrim Şencan Gürtunca, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Robert Kolej'de Eğitim", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXXI/1, 2016.
[248] Susan N. Bailey, "The Direct Method and Modern Language Teaching in England 1880-1918", *History of Education*, C. 27, S. 1, 1998, s. 39-40.
[249] Liu Qing-xue ve Shı Jin-fang, "An Analysis of Language Teaching Approaches and Methods - Effectiveness and Weakness", *US-China Education Review*, C. 4, S. 1, Haziran, 2007, s. 70.

çalışmalar yapmış ve zaman içerisinde bu yaklaşım doğal metot veya direkt metot olarak anılmaya başlanmıştır.[250]

Robert Kolej'de kullanılan bu yabancı dil öğretim metodunun o dönem için modern bir yabancı dil öğretim yaklaşımı olması kolejin yabancı dil öğretiminde çağdaş yabancı dil öğretim yöntem ve tekniklerinin de takip edip uyguladığını göstermektedir. Bu metodun kolej yabancı dil (İngilizce) öğretiminde kullanıldığı mevcut belgelerde görülmektedir. 1920 yılı ders programına bakıldığında İngilizce öğretiminde endirekt ve direkt metotlarının yanı sıra İngilizce konuşma dersinin de olduğu görülmektedir. Bu dersin ayrı olarak müfredatta bulunması kolej yabancı dil öğretiminde öğrencilerin dilbilgisi becerilerinin geliştirilmesi çalışmalarının yanı sıra sosyal, kültürel vb. birçok alanda ihtiyaçlarını karşılayıp günlük hayatlarında da iletişim kurabilecekleri bir beceri edinmeleri amaçlandığı görülmektedir. Ayrıca kolejin Boston ile bağının bulunması, yabancı dil öğretimindeki bu gelişmelerden hızlı bir şekilde haberdar olmasında da etkisinin olduğu söylenebilir.

Kolej müfredatları ve öğrenci programları incelendiğinde hazırlık bölümleri ve sonraki sınıflarda da ikinci bir yabancı dil dersi ve anadil dersinin her yıl olduğu görülmektedir. Böyle bir çalışma ile öğrencilerin kendi anadillerinde ve İngilizceye ek olarak ikinci bir yabancı dilde de yetkin oldukları söylenebilir.

3.4.1.3. İçerik Temelli Öğretim (Contend Based Instruction)

Yabancı dil öğretiminde kullanılan bu modelin bilimsel olarak ilk tanımlanması 1960 senesinde Kanada'da olmuştur. 1970'lerde Amerika'ya yayılmış ve 1980 senesi ve takip eden on yıl içerisinde Amerika'da en az yirmi beş tane yabancı dil kursu bu modeli farklı dillerin öğretimini yapmak için kullanmıştır.[251] Bu yabancı dil öğretim modelinde, öğrenciler yabancı dili veya öğrenmek istedikleri ikinci dili kullanarak eğitim almaktadırlar ve böylelikle hem akademik konu içeriklerini hem

[250] D. Padmaja, "The Historical Perspectives of Language Teaching - A Brief Study" *International Journal of Innovative Technology and Research*, C. 1, S. 1, Aralık - Ocak, 2013, s. 112.
[251] Keith Johnson, "*Foreign Language Syllabus Design*", Karlfried Knapp & Barbara Seidlhofer with Henry Widdowson (Ed.), *Handbook of Foreign Language Communication and Learning*, Berlin, 2009, s. 329.

de hedef dili aynı anda öğrenmiş olmaktadırlar.[252] Bu öğretim modeli, yabancı dil öğrenen kişilerin hedef dili kullanarak herhangi bir konu ile ilgili bilgi edinmeye çalışmasının, dilin salt kendisinin öğrenilmeye çalışılmasından daha etkili olduğu düşüncesi üzerine temellendirilmiştir.[253] Krashen ve Snow gibi ünlü dil bilimciler dahi bu öğretim yönteminin, yabancı dilin kendisinin öğretilmesine odaklanan yaklaşımların aksine, öğrencilerin belirli bir akademik mevzuu üzerine çalışmalarının onlar için daha rahat ve daha anlaşılır bir öğretim ortamı sağladığını ifade etmişlerdir.[254]

Kolej kayıtları incelendiğinde araştırmanın sınırlı olduğu tarihler arasında bu öğretim yönteminin bilinçli bir şekilde uygulandığına dair bir ibare bulunmamaktadır. Fakat genel olarak kolej yabancı dil öğretimi ve akademik dersler için okutulan kitaplar incelendiğinde kolejde içerik temelli öğretim yönteminin bilinçli bir şekilde olmasa dahi kullanıldığı görülmektedir. Kolejde okutulan derslerin kitaplarının içeriğine bakıldığında içeriğin tamamen İngilizce olduğu görülmektedir.[255] Kolejde okutulan ders kitaplarına örnek olarak Ira Remsen'in yazdığı "*An Introduction To The Study of Chemistry"* adlı kimya kitabı, Joseph S. Ames'in yazdığı *"Theory of Physics"* adlı fizik kitabı ve H. A. Guerber'in yazdığı "*The Story of The Romans"* ve *"The Story of English"* adlı tarih kitapları örnek verilebilir.

[252] Henry G. Widdowson, *Teaching Language as Communication*, Oxford University Press, Twelfth Impression, 2001, s. 16.
[253] Jack C. Richards & Theodore S. Rodgers, *Approaches and Methods in Language Teaching*, Cambridge University Press, Second Edition, USA, 2001, s. 207.
[254] Beatrice C. Dupuy, "Content-Based Instruction: Can it Help Ease the Transition from Beginning to Advanced Foreign Language Classes?", *Foreign Language Annals*, C. 33, S. 2, Mart/Nisan, 2000, s. 206.
[255] Kolej ders kitapları ile ilgili daha geniş bilgi için Bkz. Fatma Acun, Evrim Şencan Gürtunca, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Robert Kolej'de Eğitim", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 31/1, 2016, s. 15-19.

SONUÇ

Türkiye Cumhuriyeti yeni kurulmuş bir devlet olmasına rağmen pek çok alanda Osmanlı'dan izler taşımaktadır. Bu etki hayatın her alanında olduğu gibi eğitim ve öğretim alanında da olmuştur. Dolayısı ile Osmanlı'daki eğitim ve öğretim kültürünü anlamak, Cumhuriyet dönemi eğitim ve öğretim kültürünün anlaşılmasını kolaylaştıracak, hatta dönemin eğitim ve öğretim politikalarının düzenlenmesinde ilgililere ve topluma ışık tutacaktır. Ayrıca geçmişin getirdiği birikim ve işleyişi görmek, içinde bulunulan dönemi ve izlenen politikaları da daha iyi açıklayacaktır.

Ayrıca eğitim içerisinde de yabancı dil öğretimi ve yabancı dil ile yapılan eğitim de yine hemen hemen her zaman önemli bir yer bulmuştur. Bu hem Osmanlı'da hem de Cumhuriyet Dönemi'nde o dönemin şartlarına ve gereksinimlerine göre şekillenmiştir. Örneğin; medrese döneminde Arapça ve Farsça, mektep döneminde Fransızca ve okul döneminde İngilizce'nin yoğunlukta olduğu bir ayrımı yapmak söz konusu olabilir. Bu şekilde yapılan bir ayrım her dönem içerisinde yabancı dil ile ilgili izlenen politika ve revaçta olan dil hangisi olursa olsun yabancı dil öğretimine önem verildiğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Fakat Osmanlı Dönemi'nde yabancı dil ve yabancı dil eğitimine verilen önemi anlamak adına medrese müfredatı ve okutulan dersler incelendiğinde o dönem içerisinde hangi yabancı dilin ön planda olduğunu anlamamız mümkündür. Cumhuriyet Dönemi'ndeki modern okulların müfredatına bakıldığında da o dönemde hangi yabancı dilin ön planda olduğunu görmek mümkündür. Fakat bütün bunların yanında yabancı dil öğretimine verilen önem devam etmekle birlikte dil, eğitim tarzı ve metotta zaman zaman değişiklikler olmuştur. Devlet olarak yabancı dil ve yabancı dil eğitimine verilen önem hiç bitmemiş hatta bitirilmek istense bile gereklilik ve ihtiyaçlar yüzünden, devlet eğitiminde her zaman önemli yerlerden birisini teşkil etmiştir.

Bu düşüncelerden yola çıkarak çalışmamızda Osmanlı Devleti'nde yabancı dil öğretiminin geçirdiği süreç ve bu süreç içerisinde de hem Osmanlı topraklarında hem de Türkiye Cumhuriyeti döneminde eğitim faaliyetlerine devam eden, en köklü ve yabancı dil öğretimi bakımından son derece başarılı okullardan biri olan

Robert Kolej'in yabancı dil öğretim faaliyetleri değerlendirilmiştir. Araştırma sırasında Osmanlı'nın son dönemlerinde Batı ile artan ilişkiler ve Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki kalkınma hamleleri için yabancı dil bilen kişilere ve teknik alanda yetkin personele ihtiyaç duyulmuştur. Böyle bir ihtiyacı karşılayabilmesi bakımından Robert Kolej, Türk eğitim dünyasında önemli bir rol oynamış, kolejden yetişen öğrenciler ve mezunları devlet ricalinde üst düzey görevler üstlenmişlerdir. Örneğin; Mudanya Konferansı'nda tercüman, Lozan Konferansı'nda ise İsmet Paşa başkanlığındaki heyette hem sekreter hem de tercüman olarak yer alan Hüseyin Hulusi Pektaş, bir dönem dışişleri bakanlığı da yapan Selim Sarper, Türkiye'de Cumhuriyet'in ilk yıllarında petrol arama faaliyetleri için önemli çalışmaları olan Cevat Eyüp Yalman, elektrik ve enerji alanlarında başarılı çalışmalara imza atan Hasan Halet Işıkpınar Robert Kolej'den Osmanlı Döneminde mezun olmuşlardır. Diğer taraftan kolej öğrencilerinden Cumhuriyet Dönemi'nde de önemli görevler üstlenenler olmuştur. Örneğin; Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlarından Fahri Korutürk, Başbakan Bülent Ecevit, Devlet Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı ve Bayındırlık Bakanlığı yapan Kasım Gülek, Kültür Bakanlığı yapan ve aynı zamanda önemli çevirileri bulunan Talat Halman, siyasetçi ve akademisyen Behice Boran, Metin Toker ve Aydın Menderes gibi önemli şahsiyetler Robert Kolej Cumhuriyet Dönemi mezunlarındandır.

Robert Kolej ile ilgili yapılan çalışmalara genel olarak bakıldığında kolej, Osmanlı topraklarında bir misyoner okulu olarak kurulmuş ve çalışmalarını bu yönde yapmıştır. Fakat kolej kurucularının ve yönetiminin hatıralarına, koleje kayıt kabul ve tedrisata mahsus programlarına bakıldığında kolej eğitim anlayışının sadece misyonerlik üzerine olmayacağı vurgulanmıştır. Örneğin kendisi de bir misyoner olan ve aynı zamanda kolej kurucu ve yöneticilerinden Cyrus Hamlin'in kolejde daha seküler bir eğitim tarzının benimsenmesi adına ABCFM ile fikir ayrılığına düşüp misyonerlik görevinden istifa ettiğini hatıralarında ve ABCFM heyeti raporlarında belirtmiştir. Buna ek olarak Kolejde okutulan dersler incelendiğinde öğrenciler bilim, kültür ve sanat gibi alanlarda ve özellikle yabancı dil öğretimi noktasında yoğun bir eğitim almışlardır. Böyle bir anlayışın olduğu savunulmasına karşın diğer taraftan kolejin raporlarında ve kolej yöneticilerinin ifadelerinde

kolejin her ne olursa olsun dini eğitimi her zaman en önemli yere koyduğu ifade edilmiştir. Ayrıca süreç içerisinde kolejde meydana gelen hadise ve olaylara bakıldığında kolejin Osmanlı Devleti için zararlı olacak faaliyetlerden tamamıyla vaz geçmediği anlaşılmaktadır. Özellikle kolej Bulgar isyanlarında ve Ermineler arasında onları Osmanlı'ya karşı kışkırtıcı bir tavır almaları yönünde etkili olmuştur. Şu halde Robert Kolej Amerikan misyoner teşkilatlarından resmi olarak bağımsız bir eğitim kurumu gibi görünse dahi anlayış ve uygulama olarak bir misyoner yabancı okul gibi çalışmıştır. Ayrıca bu anlayış kolejin özellikle Osmanlı Dönemi'ne ve Cumhuriyet'in ilk yıllarına rast gelen ilk üç idarecisi döneminde daha yoğun olmuştur.

Kolej müfredatı ve ders programları incelendiğinde, ders planlamaları yapılırken içinde bulunulan dönemin şartları ve gereksinimleri göz önünde bulundurulduğu kadar gelecekte ortaya çıkacak ihtiyaçlar için dahi planlamalar yapılmıştır. Örneğin Meşrutiyetin ilanından bir yıl önceki 1875 senesi ders programlarına bakıldığında parlamenter hukuk ve uluslararası hukuk gibi derslerin kolej müfredatında olması kolejin ders planlaması yaparken gelecekte doğacak ihtiyaçları göz önünde bulundurduğuna dair dikkate değer bir örnektir. Osmanlı döneminde zaman zaman teftiş edilip bir takım baskılar uygulansa dahi kolej genel olarak kendilerinin belirlediği bir eğitim ve öğretim tarzını takip etmiştir. Okutulan dersler, yapılan sınavlar ve ders kitapları seçiminde bu serbestlik açıkça görülmektedir. Diğer taraftan Cumhuriyet döneminde ve özellikle Tevhid-i Tedrisat Kanununun çıkarılması ile girilen dönem içerisinde kolej eğitimi Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin istediği ölçüde şekillenmeye başlamıştır. Fakat süreç içerisinde kolej yönetiminin değişen şartlar ve oluşan ihtiyaçlara yönelik sağladıkları uyum, kolej eğitim ve öğretiminde başarıyı artıran bir diğer etken olmuştur. Özellikle Cumhuriyet Dönemine gelindiğinde mühendislik gibi alanlar için uzman personel yetiştirilmesi adına meclisin kolej ile işbirliği yapması kolejin bu alanda Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından başarılı kabul edildiği hususuna dair örnek olarak verilebilir.

Robert Kolej eğitim-öğretim anlayışında yabancı dil öğretimini merkeze koymuş ve büyük önem vermiştir. Yabancı dil öğretiminde başarılı olmak için ise bir takım metot ve yaklaşımlar uygulanmıştır. Yabancı dil öğretimi için kullanılan bu teknik,

metot ve prensiplerde çağdaş yabancı dil öğretme yaklaşımları takip edilmiştir. Örneğin, 1880 senesi ve takip eden yıllarda, *"Grammar Translation Method"* olarak da bilinen dilbilgisi çeviri metoduna karşılık ortaya çıkan ve o dönemin çağdaş bir yabancı dil öğretme metodu olan direkt metodu ilk olarak ortaya çıktığı dönemden itibaren kolejde uygulanmıştır. Böyle bir uygulama ile kolej yabancı dil öğretiminde içinde bulunan çağın değişiklik ve yeniliklerine hızla uyum sağlamıştır. Diğer taraftan kolej ders programları, ders kitapları ve müfredatı incelendiğinde bilinçli bir şekilde olmasa da çağının çok ilerisinde sayılabilecek yabancı dil öğretim metotlarını da takip etmiştir. "*Contend Based Instruction"* olarak da bilinen içerik temelli yabancı dil öğretimi yaklaşımının kolejde uygulanmış olması buna örnek olarak gösterilebilir.

İçerik temelli yabancı dil öğretim metodu ile kolej, yabancı dil öğretiminde sadece hedef dili öğretmeye odaklanmak ile kalmayıp bununla birlikte hemen tüm akademik alanlar ile ilgili son derece bilgili bir dünya vatandaşı yetiştirmiştir. Ayrıca kolejin hem yabancı dil öğretiminde hem de akademik anlamdaki başarısında böyle bir öğretim yaklaşımının uygulanmasının etkili olduğu söylenebilir.

Yabancı dil öğretiminde, günümüz eğitim ve öğretimine de bakıldığında yabancı dil ile eğitim-öğretim yapan liseler ve yabancı okullar bu alanda başarılı olmuşlardır. Yabancı dil bilgisi ve kullanımı bakımından öğrencilerin durumuna ve verilen eğitime bakıldığında yabancı okullar bu alanda kendisini çok daha fazla geliştirmişlerdir. Fakat maksadını aşmaması bakımından izlenecek eğitim ve öğretim politikaları ile denetim ve kontrol tek elde tutulmalı ve bu tarz okullara ve uyguladıkları müfredata dikkat edilmelidir. Tarih içerisinde, özellikle Milli Mücadele Döneminde yaşanılmış olan bazı kötü hadiseler de bunun bu şekilde yapılması gerektiğini göstermektedir.

Robert Kolej'in Türk eğitim sistemine olduğu kadar, Türk siyasi, iktisadi hayatına, sanat ve kültür alanlarına da önemli katkıları olmuştur. 1863 yılında eğitim ve öğretim faaliyetlerine başlayan kurum 156 yıldır bu faaliyetlerini sürdürmektedir. Günümüzde dahi Türk milli eğitim sisteminin en önemli kurumları arasındadır. Bu

nedenle kolejin geçmiş tecrübe ve birikimlerinin dikkatle incelenip başarılı olduğu noktaların göz önünde bulundurulması Türk milli eğitimine fayda sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

1- ARŞİV KAYNAKLARI

A- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi [BCA], Dosya: 1421, Fon Kodu: 30.10.0.0, Yer No: 143.21.1.

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi [BCA], Dosya: 243-77, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 89.122.8.

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi [BCA], Dosya: 27-105, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 112.65.13.

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi [BCA], Dosya: 73-84, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 115.74.17.

B- Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi [BOA], HR. TO, Dosya 438, Gömlek 49, Belge 1.

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi [BOA], HR. TO, Dosya 438, Gömlek 49, Belge 2, Sayfa 1.

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi [BOA], HR. TO, Dosya 438, Gömlek 49, Belge 2, Sayfa 2.

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi [BOA], HR. TO, Dosya 438, Gömlek 49, Belge 2, Sayfa 3.

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi [BOA], HR. TO, Dosya 438, Gömlek 49, Dosya2.

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi [BOA], İ. MMS, Dosya 36, Gömlek 1488, Belge 5.

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi [BOA], İ.MMS, Dosya 36, Gömlek 1488, Belge 7.

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi [BOA], ŞD, Dosya 2792, Gömlek 15, Belge 12.

C- Columbia University, Rare Books and Manuscript Library

CU-RBML, Columbia University, Rare Books and Manuscript Library, Robert College Records, kutu 17, dosya 26, belge no 36.

CU-RBML, Columbia University, Rare Books and Manuscript Library, Robert College Records, kutu 17, dosya 32, belge no 25.

CU-RBML, Columbia University, Rare Books and Manuscript Library, Robert College Records, kutu 25, dosya 01, belge no 8.

CU-RBML, Columbia University, Rare Books and Manuscript Library, Robert College Records, kutu 25, dosya 15, belge no 1.

CU-RBML, Columbia University, Rare Books and Manuscript Library, Robert College Records, kutu 25, dosya 15, belge no 23.

CU-RBML, Columbia University, Rare Books and Manuscript Library, Robert College Records, kutu 32, dosya 22, belge no 2.

CU-RBML, Columbia University, Rare Books and Manuscript Library, Robert College Records, kutu 32, dosya 37, belge no 13.

CU-RBML, Columbia University, Rare Books and Manuscript Library, Robert College Records, kutu 32, dosya 9, belge no 3.

CU-RBML, Columbia University, Rare Books and Manuscript Library, Robert College Records, kutu 32, dosya 9, belge no 6.

CU-RBML, Columbia University, Rare Books and Manuscript Library, Robert College Records, kutu 48, dosya 2, belge no 1.

CU-RBML, Columbia University, Rare Books and Manuscript Library, Robert College Records, kutu 48, dosya 2, belge no 1-5.

CU-RBML, Columbia University, Rare Books and Manuscript Library, Robert College Records, *Rules and Regulations for the Students of Robert College 1914*, kutu 32, dosya 28, belge no 1-29.

D- Robert Kolej Arşivi

RCA, Report of The President and Faculty of Robert College At Constantinople For The Fifty Second Year 1914-1915.

RCA, Report Of The President Of The Robert College 1902-1903, İstanbul, 1903.

RCA, Report Of The President Of The Robert College 1903-1904, İstanbul, 1904.

RCA, Statements In Regard To Robert College Constantinople, İstanbul, 1872.

2- ARAŞTIRMA ESERLERİ

A. Kitaplar

ADIVAR Halide Edip, *Türkiye'de Şark-Garp ve Amerikan Tesirleri*, Can Yay. [Elektronik Sürüm], İstanbul, 2014.

AFYONCU Erhan, *Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*, Yeditepe Yay., İstanbul, 2007.

Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet I*, İstanbul, 1302.

AKSU Ayşe, *Robert Kolej'in İzinde Türkiye'de Amerikan Misyonerliğinin Eğitim Stratejisi*, Dergâh Yay., İstanbul, 2007.

AKŞİN Sina, *Kısa Türkiye Tarihi* [Elektronik Sürüm], Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007.

AKYÜZ Yahya, *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2012*, Pegem Akademi Yay., 23. Baskı, Ankara, 2012.

AKYÜZ Yahya, *Türk Eğitim Tarihi*, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1997.

AMES Joseph S., *Theory of Physics*, Harper&Brothers Publishers, New York and London, 1897.

BAKER James, Turkey, 1877.

BALCI Sezai, *Babıâli Tercüme Odası*, Libra Yayıncılık, İstanbul, Aralık, 2013

BAYRAKDAR Mehmet, *Davud el Kayseri* [Elektronik Sürüm], Kurtuba Yay., 2010.

BERKES Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul, 1973.

BİLGE Mustafa, *İlk Osmanlı Medreseleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 3101, İstanbul, 1984.

DOĞAN İsmail, *Türk Eğitim Tarihinin Ana Evreleri*, Nobel Yayınları, Ankara, 2010.

Düstur, 3. Tertip, Cilt 5, Necmi İstiklal Matbaası, İstanbul, 1931.

ERGİN Osman Nuri, *İstanbul Şehreminleri*, (Hazırlayan Ahmet Nezihi Galtekin), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yay., İstanbul, 1996.

ERGİN Osman Nuri, *Türk Maarif Tarihi*, İstanbul, 1977.

FINDLEY Carter V., *Bureaucratic Reform in the Ottoman Empire The Sublime Porte 1789-1922*, Princeton University Press, Princeton, 1980.

FİNCANCI May. N., *The Story of Robert College Old and New*, Revised Edition., İstanbul, 2001.

FREELY John, *A Bridge of Culture: Robert College-Boğaziçi University, How an American College Became A Turkish University*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 4. Basım, İstanbul, 2013.

FREELY John, *A History of Robert College*, İstanbul, 2000.

GATES Caleb Frank, *An Appreciation*, Tsitouris Brothers, İstanbul, 1932.

GATES Caleb Frank, *Not To Me Only*, Princeton University Press, Princeton, 1940.

GREENWOOD Keith M., *Robert College: The American Founders*, Boğaziçi University Press, İstanbul, 2003.

GUERBER H. A., *The Story of The Romans,* American Book Company, New York, 1896.

HAMLIN Cyrus, *My Life and Times*, The Pilgrim Press, Boston, 1893.

HAMLIN Cyrus, *Türkler Arasında Türkiye'deki Misyonerlik Faaliyetleri ve Robert Koleji*, çev. Arzu Taşcan, Kahverengi Kitap Yay., İstanbul, 2015.

İNALCIK Halil, SEYİTDANLIOĞLU Mehmet, *Tanzimat / Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2006.

İZGİ Cevat, *Osmanlı Medreselerinde İlim*, C. 1-2, İz Yay,, İstanbul, 1997.

JOHNSON Keith, "*Foreign Language Syllabus Design*", Karlfried Knapp & Barbara Seidlhofer with Henry Widdowson (Ed.), *Handbook of Foreign Language Communication and Learning,* (s.329), Berlin, 2009.

KARAL Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi V. Cilt Nizam-ı Cedid ve Tanzimat Devirleri (1789-1856)*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1988.

KIRPIK Cevdet*, Osmanlı'da Şehzade Eğitimi*, Ötüken yay., İstanbul, 2006.

KOCABAŞOĞLU Uygur, *Anadolu'daki Amerika*, İmge Kitabevi, Ankara, 2000.

KODAMANOĞLU Nuri, *Türkiye'de Eğitim (1923 - 1960)*, 2. Basım, Ankara, 1964.

LEVEND Agâh Sırrı, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1972.

LEWIS Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Çev. Metin Kıratlı, Ankara, 1970.

LIGHTBOWN Patsy M., SPADA Nina, *How Languages Are Learned*, Oxford University Press, Third Edition, 2006.

PALEY William, *View of the Evidences of Christianity*, 1794.

POLATÇI Türkan, *Osmanlı Diplomasisinde Oryantalist Memurlar*, Ankara, 2013.

REMSEN Ira, *An Introduction To The Study of Chemistry*, Henry Holt & Co., New York, 1887.

RICHARDS Jack C., RODGERS Theodore S., *Approaches and Methods in Language Teaching*, Cambridge University Press, Second Edition, USA, 2001.

SABEV Orlin, *İbrahim Müteferrika ya da İlk Osmanlı Matbaa Serüveni (1726-1746),* Yeditepe Yay., İstanbul, 2006.

SABEV Orlin, *Sipirutus Roberti: Shaping New Minds and Robert College in Late Ottoman Society (1863-1923)*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2014.

SADOĞLU Hüseyin, *Türkiye'de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul, 2003.

SEZER Ayten, *Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)*, Türk Tarih Kurumu Yayınevi, Ankara, 1999.

SOMEL Selçuk Akşin, *The Modernization of Public Education in the Ottoman Empire, 1839-1908*: *Islamization, Autocracy and Discipline*, Brill, Leiden, Boston, Köln, 2001.

STONE F. Andrew, *Academies for Anatolia: A Study of the Rationale, Program and Impact of the Educational Institutions Sponsored by the American Board in Turkey 1830-2005*, New and Expanded Edition, Caddo Gap Press, California, 2006.

STRONG E. William, *The Story of the American Board: An Account of the First Hundred Years of the American Board of Commissioners for Foreign Affairs,* The Pilgrim Press, Boston, 1910.

ŞİMŞİR Bilâl N., *Türk Yazı Devrimi*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1992.

ŞİŞMAN Adnan, *Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nin Kuruluşu ve İlköğretim Yılları (1868-1871)*, İstanbul, 1989.

ŞİŞMAN Adnan, *XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti'nde Yabancı Devletlerin Kültürel ve Sosyal Müesseseleri*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2006.

TOZLU Necmettin, *Kültür ve Tarihimizde Yabancı Okullar*, Kozan Ofset, Ankara, 1991.

UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı*, TTKY, Ankara, 1998.

VAHAPOĞLU Hidayet, *Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*, M.E.B. Yay., İstanbul, 2005.

WASHBURN George, *Fifty Years in Constantinople and Recollections of Robert College*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 3. Basım, 2012.

WIDDOWSON Henry G., *Teaching Language as Communication*, Oxford University Press, Twelfth Impression, 2001.

İHSANOĞLU Ekmeleddin, *Darülfünun: Osmanlı'da Kültürel Modernleşmenin Odağı*, IRCICA, C. 1, İstanbul, 2010.

B. Makaleler

ACUN Fatma, GÜRTUNCA Evrim Şencan, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Robert Kolej'de Eğitim", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt: 31 Sayı:1, 2016.

AŞKIN Deniz, "Osmanlı Devleti'nin Son Dönemlerinde Medrese Eğitim Sistemi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Yıllarında Eğitimin Konjonktürel Boyutu", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2, 2017.

BAILEY Susan N., "The Direct Method and Modern Language Teaching in England 1880-1918", *History of Education*, Cilt 27, Sayı 1, 1998.

BİLİM Cahit, "Tercüme Odası", *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Yıl 1, Sayı 1 Ankara, 1990.

ÇAĞLAR Behçet Kemal, "Atatürk'ten Türk Harf Devrimi Hakkında Konuşma (İstanbul'da Sarayburnu Parkındaki Gazinoda)" *Türk Dili*, Kasım, 1968, Cilt 19, Sayı 206.

DEMİRCAN Ömer, ERÖZDEN Aybars, "Yazı Devrimi Kaynakçası", *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, Sayı 3, 1992.

DUENAS María, "The Whats, Whys, Hows and Whos of Content-Based Instruction in Second/Foreign Language Education", *International Journal of English Studies*, vol. 4, no. 1, Haziran, 2004.

DUPUY Beatrice C., "Content-Based Instruction: Can it Help Ease the Transition from Beginning to Advanced Foreign Language Classes?", *Foreign Language Annals,* Cilt: 33, Sayı: 2, Mart/Nisan, 2000.

ERTEM Adnan, "Osmanlıdan Günümüze Vakıflar", *Vakıflar Dergi*si 36. Sayı, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2011.

GİRİTLİ İsmet, "Harf İnkılâbı ve Atatürk", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 13, Kasım, 1988.

Karaca Nesrin T., "Yahya Kemal'in Şiir Evrenindeki İzdüşümlerden", *Çukurova Üniversitesi Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011),* Adana, 2012

Kayadibi Fahri, "Fatih Sultan Mehmet Döneminde Eğitim ve Bilim", *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 8, Yıl: 2003.

KILIÇ Sezen, "Cumhuriyet Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* Cilt 21, Sayı 61, Mart, 2005.

KOCABAŞOĞLU Uygur, "Cyrus Hamlin: Misyoner, Eğitimci, Müteşebbis", *Kebikeç*, Sayı 36, 2013, Ankara

MEMİŞ Muhammet Raşit, ERDEM Mehmet Dursun, "Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler, Kullanım Özellikleri ve Eleştiriler." *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/9, 2013.

ÖZKAN Selim Hilmi, "Osmanlı Devleti'nde Yabancı Dil Eğitimi", *Turkish Studies*, Cilt: 5, Sayı: 3, 2010.

PADMAJA D., "The Historical Perspectives of Language Teaching - A Brief Study" *International Journal of Innovative Technology and Research*, Cilt: 1, Sayı: 1, Aralık - Ocak, 2013.

QING-XUE Liu, JIN-FANG Shı, "An Analysis of Language Teaching Approaches and Methods - Effectiveness and Weakness", *US-China Education Review*, Cilt: 4, Sayı: 1, Haziran, 2007.

TANIR Engin Deniz, "Lozan Barış Antlaşması Sonrasında Türk Basınında Fransız Okulları Sorunu (1923-1924)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 56, Ankara, 2015.

TEVETOĞLU Fethi, "Mustafa Kemal Paşa – General Harbord Görüşmesi Tanık ve Tercümanı: Prof. Hulûsi Y. Hüseyin (Pektaş)" *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt IV, Sayı 10, Kasım, 1987.

YURTOĞLU Nadir, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Petrol Arama Politikaları (1923-1950)", *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, Cilt 10, Sayı 20, Ankara, 2017.

C. Tezler

AY Mehtap, *Paris Mekteb-i Osmanisi 'nin Kuruluş, Amaç ve İşlevi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakın Çağ Tarihi Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

ENGİN Emel, *Galatasaray Lisesi (1923 - 1950 Dönemi)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.

ESENKAL Ebru, *Yabancı Ülkeler Tarafından Osmanlı Coğrafyasında Açılan Yabancı Okullar*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2007.

HYMES John David, *The Contribution The Dr. George Washburn To World Opininon And Relations Toward The Ottoman Empire 1859-1903*, The Ohio State University Modern Tarih Bölümü, Yayımlanmamış doktora tezi, Ohio, 1975.

KEKLİK Ebubekir, *II. Meşrutiyet Döneminde Osmanlı Eğitimi: Problemler, Tartışmalar, Teklifler*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2018.

KEKLİK Ebubekir, *Osmanlı Devleti'nde Sultan Abdülaziz Devri Anadolu Islahatları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakın Çağ Tarihi Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009.

KOCAMANOĞLU Emine, *Yabancı Okullarda Din Eğitimi Robert Kolej-Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi) Örneği*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı Felsefe ve Din Bilimleri Bilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2003.

ÖZKUL Barış, *Tanzimat Döneminde Tercüme Odasından Yetişen Bir Çevirmen-Aydın: Ahmet Vefik Paşa*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.

ŞENCAN GÜRTUNCA Elif Evrim, *Robert Kolej'de Öğrenim Gören Türk Öğrenciler Üzerine Prospografik Bir Çalışma (1863-1971)*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2017.

TOPÇU Filiz, *Türk Eğitim Sisteminin Tarihsel Gelişimi İle Yabancı Okullarının Bu Sistem Üzerindeki Etkileri*, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.

D. Gazete ve Ansiklopedi Maddeleri

Hâkimiyet-i Milliye, "Ecnebi Mektepler için Mühim Bir Tamim", 5 Şubat 1924, s. 3.

Hâkimiyet-i Milliye, "Ecnebi Mektepler", 9 Şubat 1926, s. 2.

KÜÇÜK Cevdet, "Abdülmecid", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 1, İstanbul, 1988.

ÖZCAN Abdülkadir, Lale Devri, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 27, 2003.

SAVAŞ Ali İbrahim, "Genel Hatlarıyla Osmanlı Diplomasisi", *Türkler*, Cilt: 1, İstanbul, 2001.

E. Raporlar ve Tebliğler

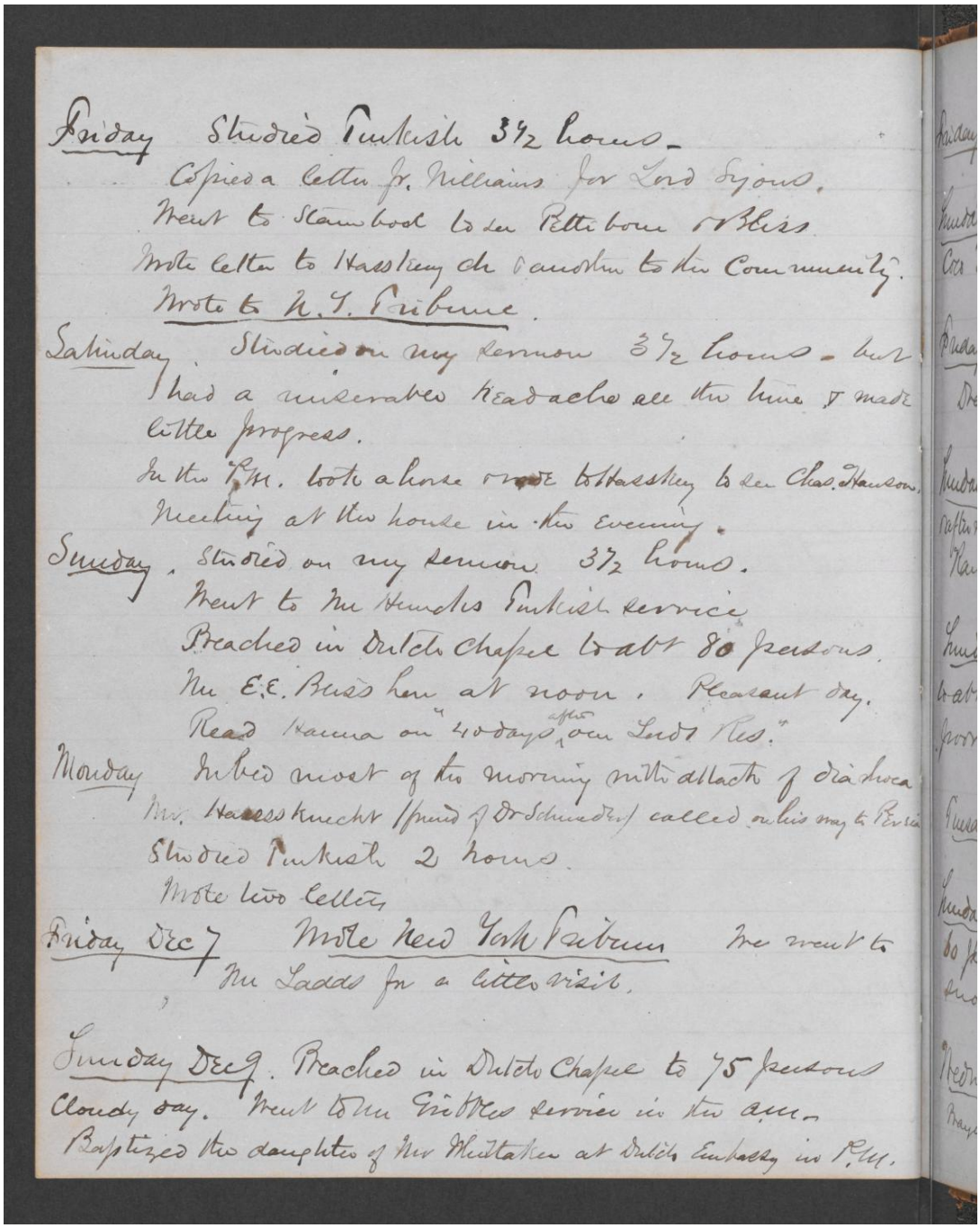
Report of the President of Robert College of Constantinople for the 34th Year 1896-1897, New York, 1897.

Yabancı Okullar Yönergesi, *Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi*, 22 Eylül 1941, Cilt 3, Sayı 138.

Controversy Between The Missionaries of The American Board and The Evangelical Armenian Churces In Turkey, Issued By Armenian YMCA, New York, 1882.

EKLER

Ek. 1. Washburn Lecture Notebook 1863 (George Washburn'ün Ders Notları 1863) [256]

Friday Studied Turkish 3½ hours.
Copied a letter for Mr. Williams for Lord Lyons.
Went to Steamboat to see Pettiborne & Bliss.
Wrote letter to Hassleey de Dandelin to the Community.
Wrote to N.Y. Tribune.

Saturday Studied on my sermon 3½ hours - but had a miserable headache all the time & made little progress.
In the P.M. took a horse ride to Hassleey to see Chas. Hanson.
Meeting at the house in the evening.

Sunday. Studied on my sermon 3½ hours.
Went to the Armenian Turkish service.
Preached in Dutch Chapel to about 80 persons.
Mr E.E. Bliss here at noon. Pleasant day.
Read Kanna on "40 days after our Lord's Res."

Monday Rubbed most of the morning with attacks of diarhoea
Mr. Haussknecht (friend of Dr Schneider) called on his way to Persia
Studied Turkish 2 hours.
Wrote two letters

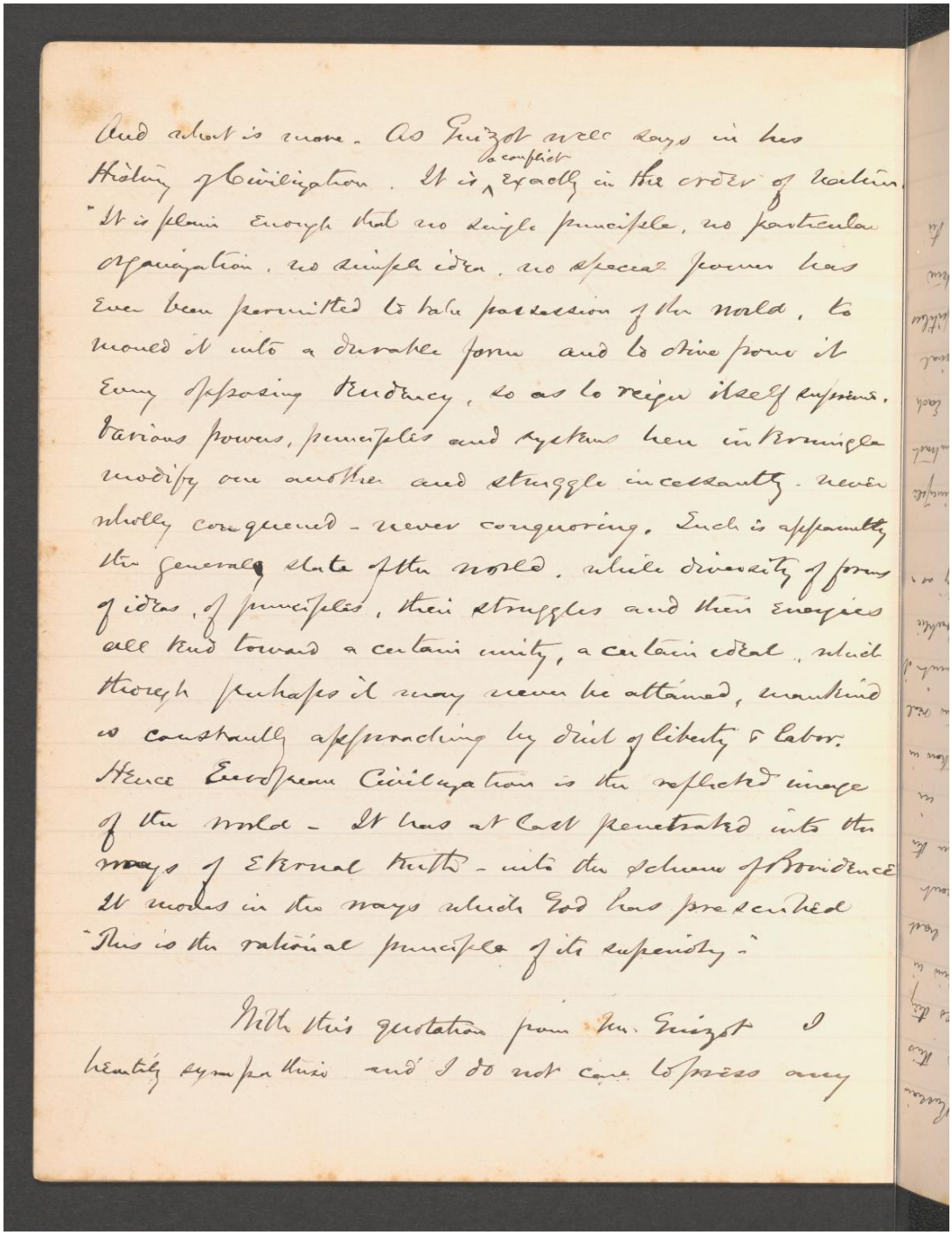
Friday Dec 7 Wrote New York Tribune Pm went to Mr Ladds for a little visit.

Sunday Dec 9. Preached in Dutch Chapel to 75 persons
Cloudy day. Went to the Greek service in the am.
Baptized the daughter of Mr Whittaker at Dutch Embassy in P.M.

[256] CU-RBML, Robert College Records, kutu 17, dosya 26, belge no 36.

Ek. 2. Washburn Lecture "Eastern and Western Civilization" 1866

(George Washburn'ün Doğu ve Batı Medeniyetleri Konulu Ders Notları 1886)[257]

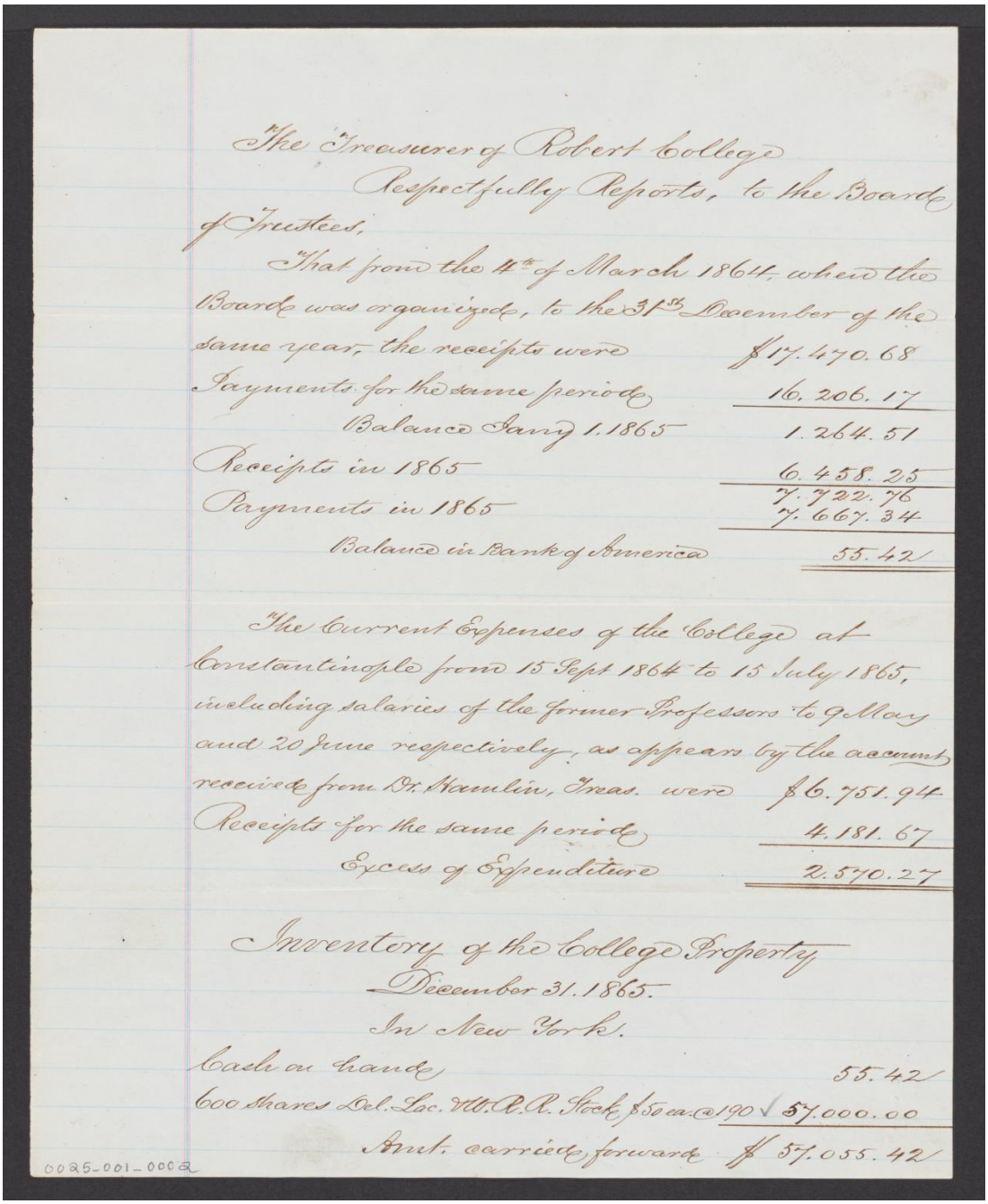

And what is more. As Guizot well says in his History of Civilization. It is, exactly in the order of nature. "It is plain enough that no single principle, no particular organization, no simple idea, no special power has ever been permitted to take possession of the world, to mould it into a durable form and to drive from it every opposing tendency, so as to reign itself supreme. Various powers, principles and systems here in Europe modify one another and struggle incessantly. never wholly conquered - never conquering. Such is apparently the general state of the world. while diversity of forms of ideas, of principles, their struggles and their energies all tend toward a certain unity, a certain ideal, which though perhaps it may never be attained, mankind is constantly approaching by dint of liberty & labor. Hence European Civilization is the reflected image of the world - It has at last penetrated into the ways of Eternal Truth - into the scheme of Providence It moves in the ways which God has prescribed "This is the rational principle of its superiority."

With this quotation from M. Guizot I heartily sympathize and I do not care to express any

[257] CU-RBML, Robert College Records, kutu 17, dosya 32, belge no 25.

Ek. 3. Robert College Annual Report 1866 (Robert Kolej Yıllık Rapor 1866)[258]

The Treasurer of Robert College
Respectfully Reports, to the Board of Trustees,

That from the 4th of March 1864, when the Board was organized, to the 31st December of the same year, the receipts were $17.470.68
Payments for the same period 16.206.17
Balance Jany 1. 1865 1.264.51
Receipts in 1865 6.458.25
7.722.76
Payments in 1865 7.667.34
Balance in Bank of America 55.42

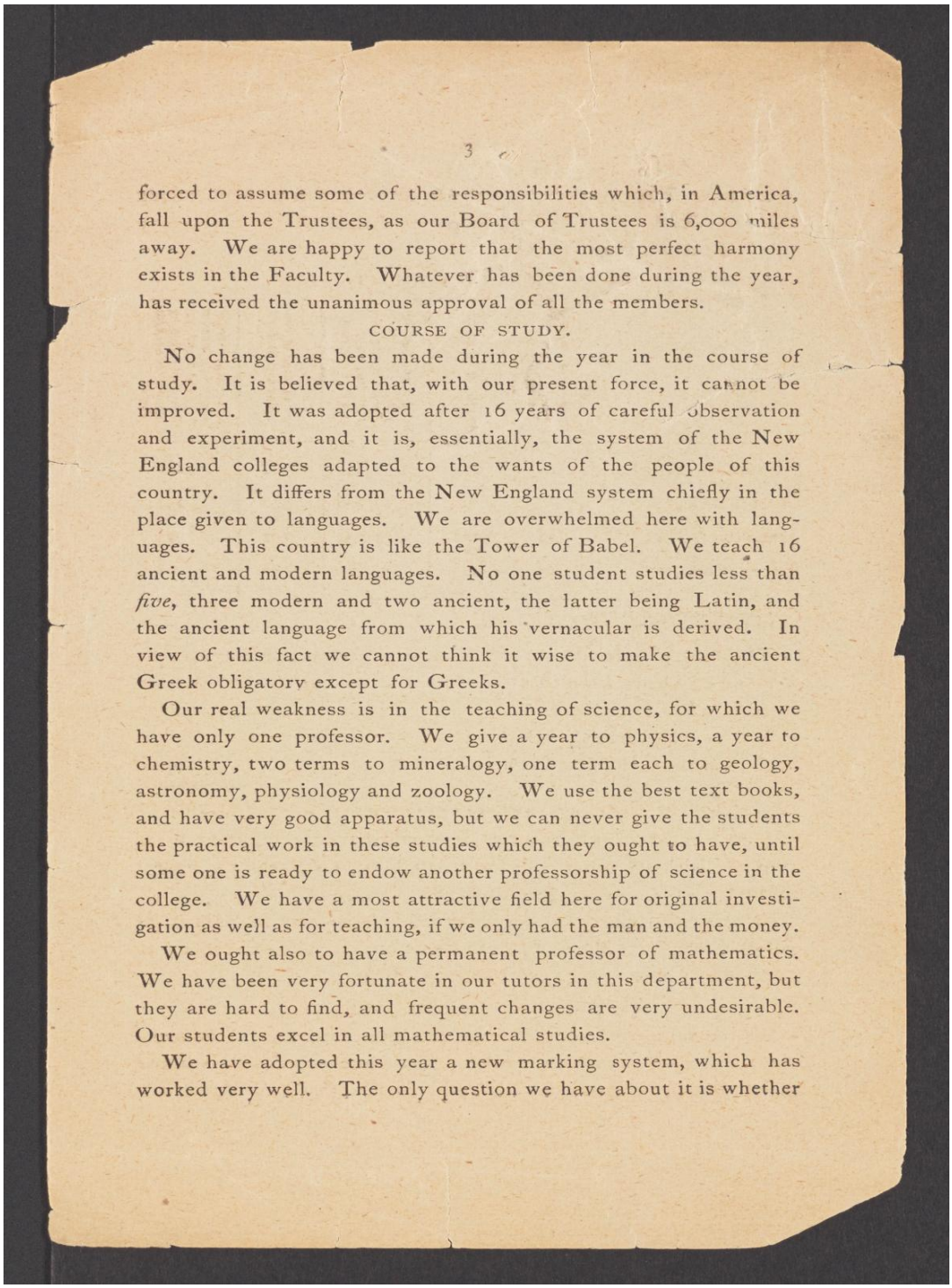
The Current Expenses of the College at Constantinople from 15 Sept 1864 to 15 July 1865, including salaries of the former Professors to 9 May and 20 June respectively, as appears by the account received from Dr. Hamlin, Treas. were $6.751.94
Receipts for the same period 4.181.67
Excess of Expenditure 2.570.27

Inventory of the College Property
December 31. 1865.
In New York.
Cash on hand 55.42
600 shares Del. Lac. Wn. R.R. Stock $50 ea. @190 ✓ 57.000.00
Amt. carried forward $ 57.055.42

0025-001-0008

[258] CU-RBML, Robert College Records, kutu 25, dosya 01, belge no 8.

Ek. 4. Robert College Annual Report 1883 (Robert Kolej Yıllık Rapor 1883)[259]

forced to assume some of the responsibilities which, in America, fall upon the Trustees, as our Board of Trustees is 6,000 miles away. We are happy to report that the most perfect harmony exists in the Faculty. Whatever has been done during the year, has received the unanimous approval of all the members.

COURSE OF STUDY.

No change has been made during the year in the course of study. It is believed that, with our present force, it cannot be improved. It was adopted after 16 years of careful observation and experiment, and it is, essentially, the system of the New England colleges adapted to the wants of the people of this country. It differs from the New England system chiefly in the place given to languages. We are overwhelmed here with languages. This country is like the Tower of Babel. We teach 16 ancient and modern languages. No one student studies less than *five*, three modern and two ancient, the latter being Latin, and the ancient language from which his vernacular is derived. In view of this fact we cannot think it wise to make the ancient Greek obligatory except for Greeks.

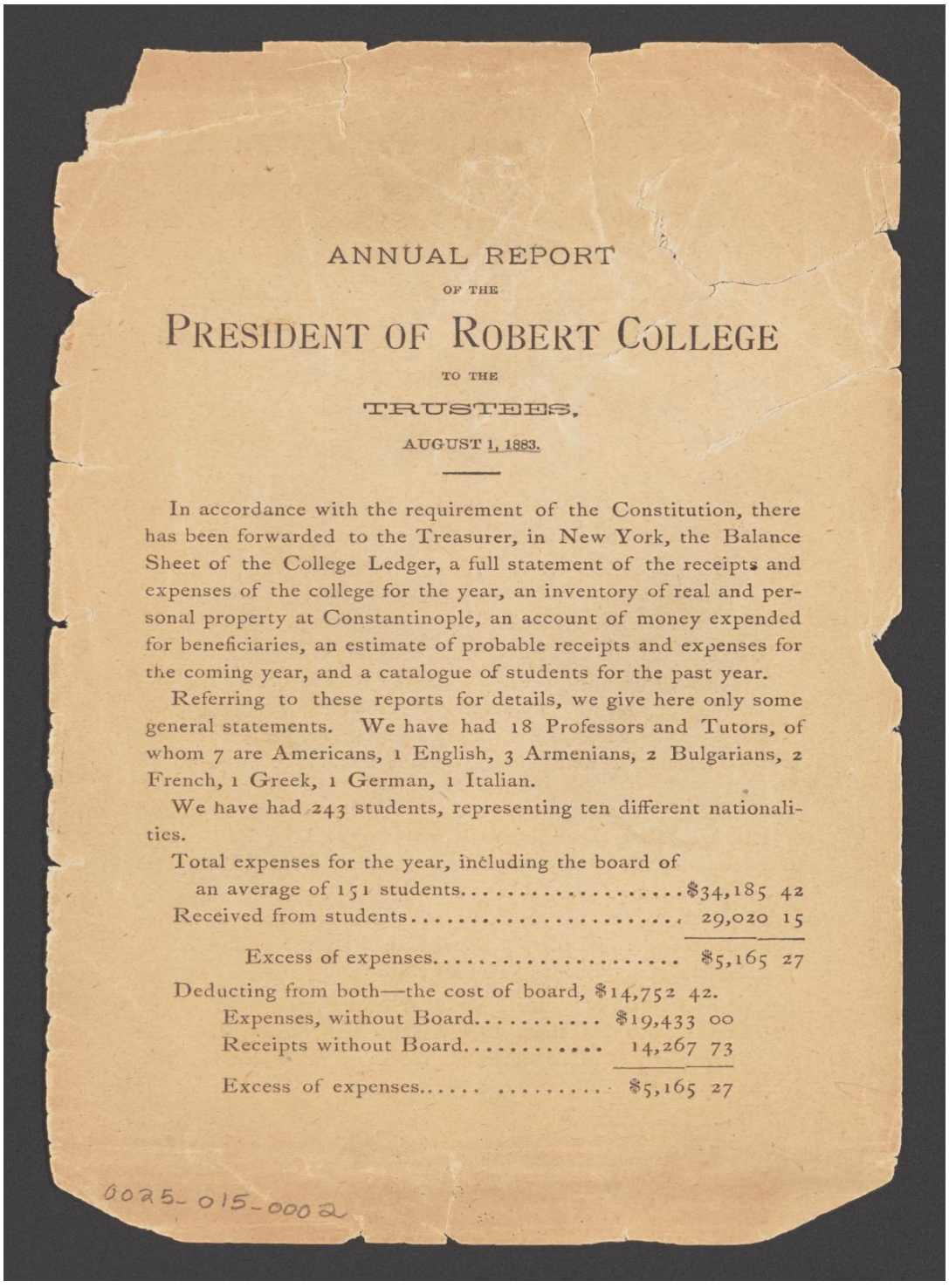
Our real weakness is in the teaching of science, for which we have only one professor. We give a year to physics, a year to chemistry, two terms to mineralogy, one term each to geology, astronomy, physiology and zoology. We use the best text books, and have very good apparatus, but we can never give the students the practical work in these studies which they ought to have, until some one is ready to endow another professorship of science in the college. We have a most attractive field here for original investigation as well as for teaching, if we only had the man and the money.

We ought also to have a permanent professor of mathematics. We have been very fortunate in our tutors in this department, but they are hard to find, and frequent changes are very undesirable. Our students excel in all mathematical studies.

We have adopted this year a new marking system, which has worked very well. The only question we have about it is whether

[259] CU-RBML, Robert College Records, kutu 25, dosya 15, belge no 23.

Ek. 5. Robert College Annual Report 1883 (Robert Kolej Yıllık Rapor 1883)[260]

ANNUAL REPORT

OF THE

PRESIDENT OF ROBERT COLLEGE

TO THE

TRUSTEES,

AUGUST 1, 1883.

In accordance with the requirement of the Constitution, there has been forwarded to the Treasurer, in New York, the Balance Sheet of the College Ledger, a full statement of the receipts and expenses of the college for the year, an inventory of real and personal property at Constantinople, an account of money expended for beneficiaries, an estimate of probable receipts and expenses for the coming year, and a catalogue of students for the past year.

Referring to these reports for details, we give here only some general statements. We have had 18 Professors and Tutors, of whom 7 are Americans, 1 English, 3 Armenians, 2 Bulgarians, 2 French, 1 Greek, 1 German, 1 Italian.

We have had 243 students, representing ten different nationalities.

Total expenses for the year, including the board of an average of 151 students	$34,185 42
Received from students	29,020 15
Excess of expenses	$5,165 27

Deducting from both—the cost of board, $14,752 42.

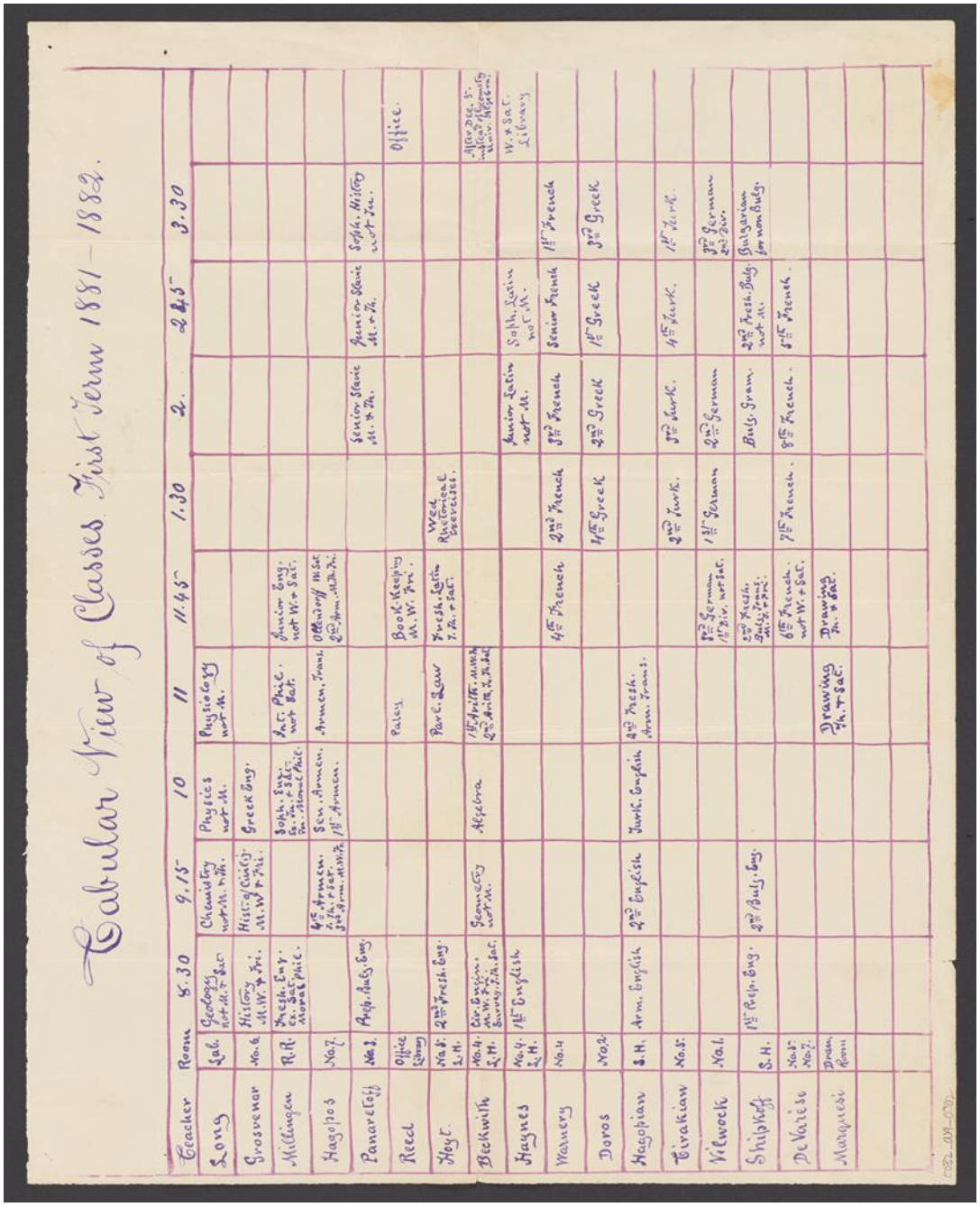
Expenses, without Board	$19,433 00
Receipts without Board	14,267 73
Excess of expenses	$5,165 27

0025-015-0002

[260] CU-RBML, Robert College Records, kutu 25, dosya 15, belge no 1.

Ek. 6. Tabular View of Classes First Term 1881-1882

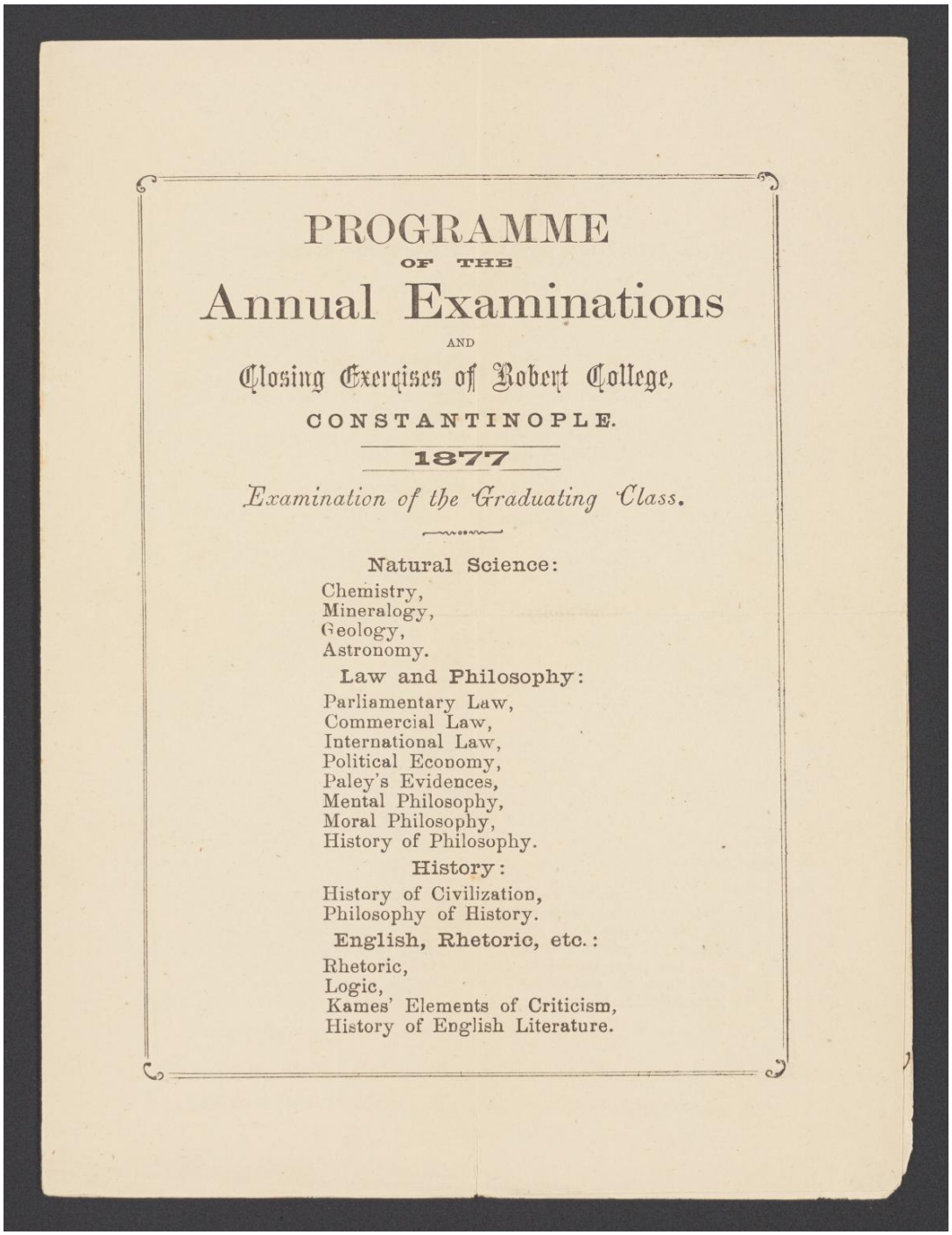
(1881-1882 Öğretim Yılı Birinci Dönem Ders Çizelgesi Tablo Görünümü) [261]

[261] CU-RBML, Robert College Records, kutu 32, dosya 9, belge no 6.

Ek. 7. Programme of the Annual Examinations 1877

(1877 Senesi Yıllık Sınav Programı) [262]

PROGRAMME
OF THE
Annual Examinations
AND
Closing Exercises of Robert College,
CONSTANTINOPLE.
1877

Examination of the Graduating Class.

Natural Science:

Chemistry,
Mineralogy,
Geology,
Astronomy.

Law and Philosophy:

Parliamentary Law,
Commercial Law,
International Law,
Political Economy,
Paley's Evidences,
Mental Philosophy,
Moral Philosophy,
History of Philosophy.

History:

History of Civilization,
Philosophy of History.

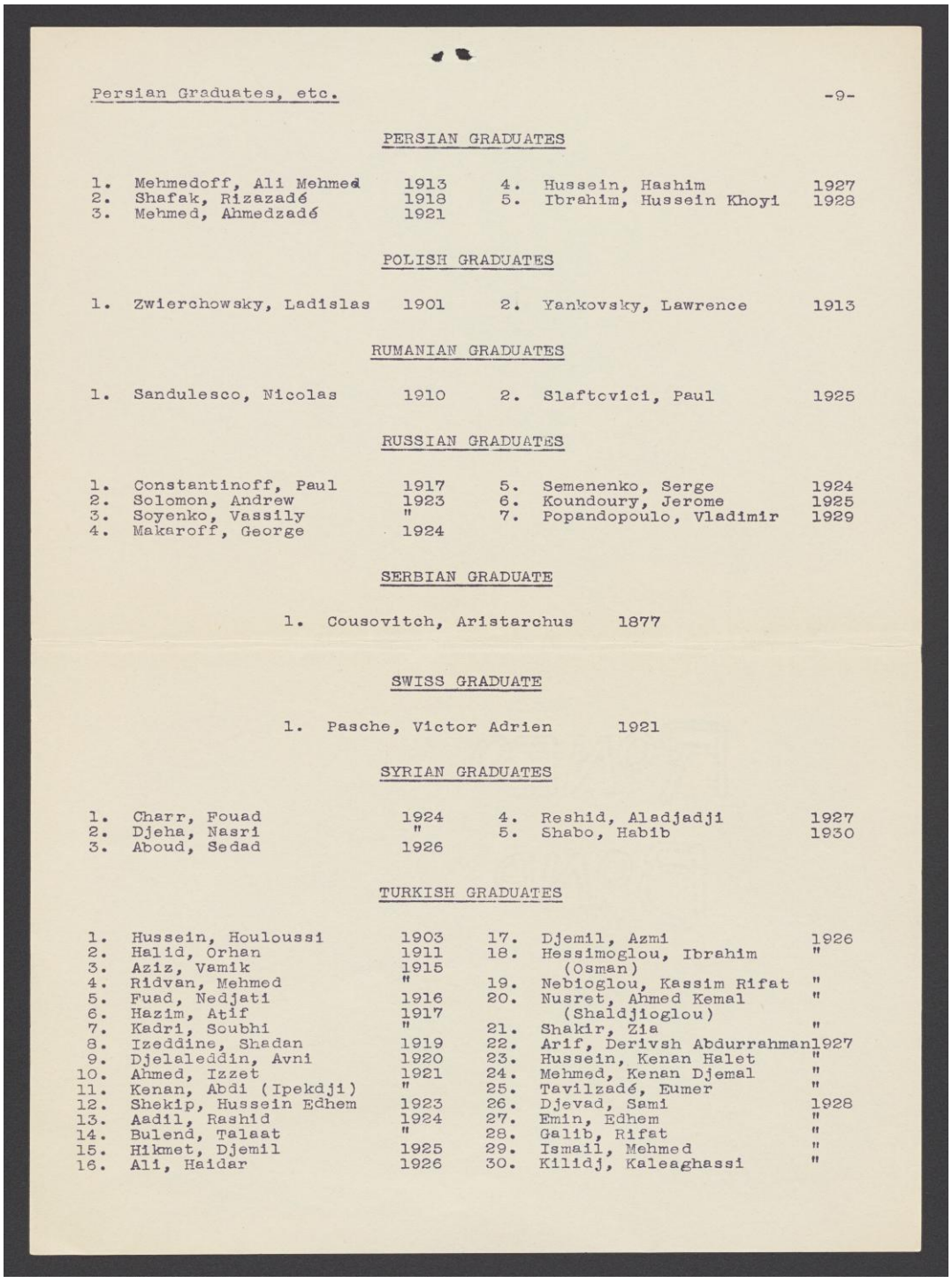
English, Rhetoric, etc.:

Rhetoric,
Logic,
Kames' Elements of Criticism,
History of English Literature.

[262] CU-RBML, Robert College Records, kutu 32, dosya 22, belge no 2.

Ek. 8. List of Graduates By Nationality 1863-1930

(Milletlere Göre Mezunlar Listesi 1863-1930) [263]

Persian Graduates, etc. -9-

PERSIAN GRADUATES

1.	Mehmedoff, Ali Mehmed	1913	4.	Hussein, Hashim	1927
2.	Shafak, Rizazadé	1918	5.	Ibrahim, Hussein Khoyi	1928
3.	Mehmed, Ahmedzadé	1921			

POLISH GRADUATES

1.	Zwierchowsky, Ladislas	1901	2.	Yankovsky, Lawrence	1913

RUMANIAN GRADUATES

1.	Sandulesco, Nicolas	1910	2.	Slaftcvici, Paul	1925

RUSSIAN GRADUATES

1.	Constantinoff, Paul	1917	5.	Semenenko, Serge	1924
2.	Solomon, Andrew	1923	6.	Koundoury, Jerome	1925
3.	Soyenko, Vassily	"	7.	Popandopoulo, Vladimir	1929
4.	Makaroff, George	1924			

SERBIAN GRADUATE

1.	Cousovitch, Aristarchus	1877

SWISS GRADUATE

1.	Pasche, Victor Adrien	1921

SYRIAN GRADUATES

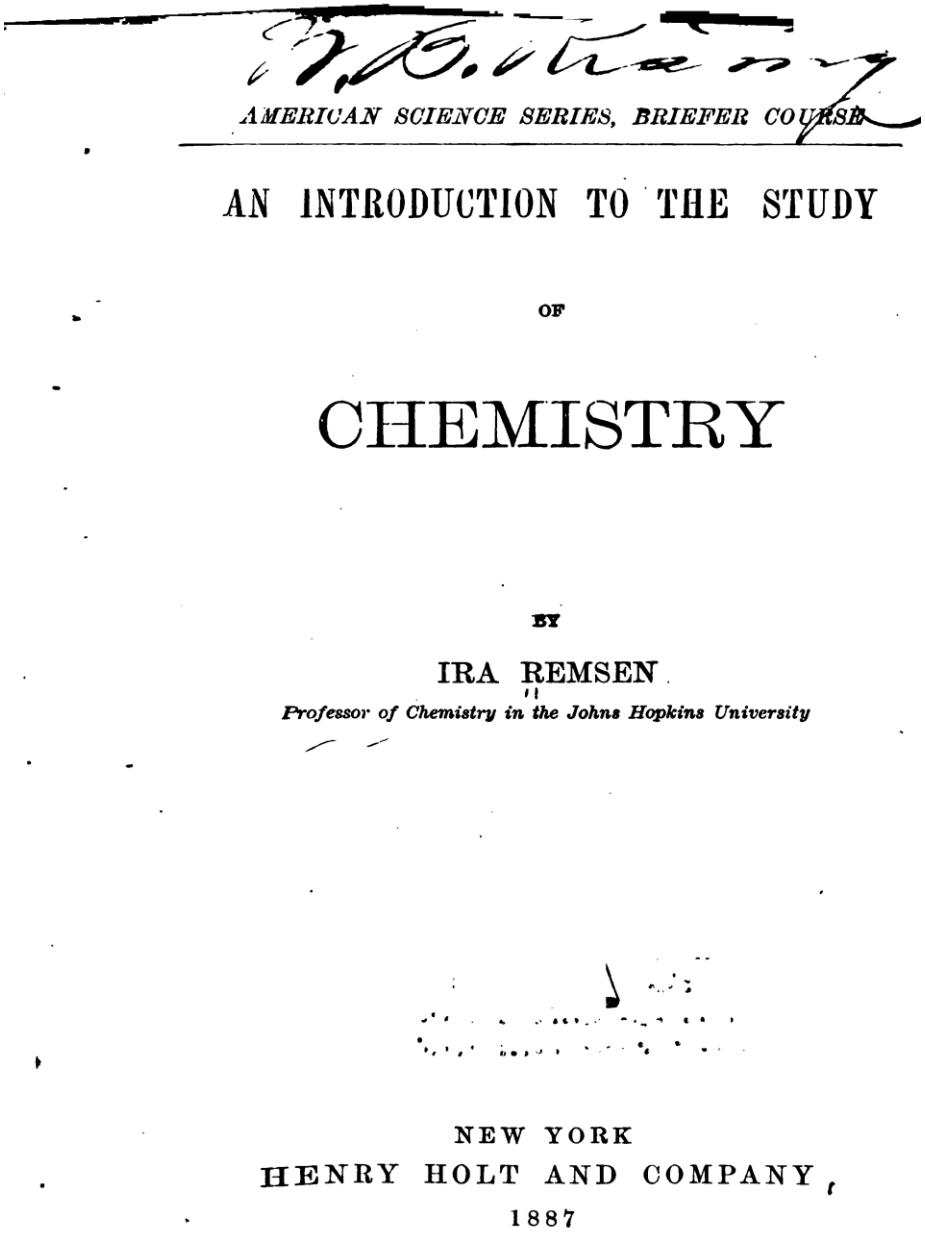
1.	Charr, Fouad	1924	4.	Reshid, Aladjadji	1927
2.	Djeha, Nasri	"	5.	Shabo, Habib	1930
3.	Aboud, Sedad	1926			

TURKISH GRADUATES

1.	Hussein, Houloussi	1903	17.	Djemil, Azmi	1926
2.	Halid, Orhan	1911	18.	Hessimoglou, Ibrahim (Osman)	"
3.	Aziz, Vamik	1915			
4.	Ridvan, Mehmed	"	19.	Nebioglou, Kassim Rifat	"
5.	Fuad, Nedjati	1916	20.	Nusret, Ahmed Kemal (Shaldjioglou)	"
6.	Hazim, Atif	1917			
7.	Kadri, Soubhi	"	21.	Shakir, Zia	"
8.	Izeddine, Shadan	1919	22.	Arif, Derivsh Abdurrahman	1927
9.	Djelaleddin, Avni	1920	23.	Hussein, Kenan Halet	"
10.	Ahmed, Izzet	1921	24.	Mehmed, Kenan Djemal	"
11.	Kenan, Abdi (Ipekdji)	"	25.	Tavilzadé, Eumer	"
12.	Shekip, Hussein Edhem	1923	26.	Djevad, Sami	1928
13.	Aadil, Rashid	1924	27.	Emin, Edhem	"
14.	Bulend, Talaat	"	28.	Galib, Rifat	"
15.	Hikmet, Djemil	1925	29.	Ismail, Mehmed	"
16.	Ali, Haidar	1926	30.	Kilidj, Kaleaghassi	"

[263] CU-RBML, Robert College Records, kutu 32, dosya 37, belge no 13.

Ek. 9. Kolejde okutulan kimya kitabı. [264]

AMERICAN SCIENCE SERIES, BRIEFER COURSE

AN INTRODUCTION TO THE STUDY

OF

CHEMISTRY

BY

IRA REMSEN

Professor of Chemistry in the Johns Hopkins University

NEW YORK
HENRY HOLT AND COMPANY
1887

[264] Ira Remsen, *An Introduction To The Study of Chemistry*, Henry Holt & Co., New York, 1887.

Ek. 10. Kolejde okutulan kimya kitabından örnek bir sayfa. [265]

by effecting the synthesis of water. In the first place, we can show that water is formed when hydrogen burns in the air, and, knowing that burning is combining with oxygen, we are justified in concluding that water consists of hydrogen and oxygen.

EXPERIMENT 44.—Pass hydrogen from a generating-flask or a gasometer through a tube containing some substance that will absorb moisture, for all gases made in the ordinary way and collected over water are charged with moisture. We have seen in Experiment 42 that calcium chloride has the power to absorb moisture. It is extensively used in the laboratory for the purpose of drying gases, and it may be used in the present experiment. It should be in granulated form, not powdered. After passing the hydrogen through the calcium chloride, pass it through a tube ending in a narrow opening, and set fire to it. If now a *dry* vessel be held over the flame, drops of water will condense on its surface and run down. A convenient arrangement of the apparatus is shown in Fig. 19.

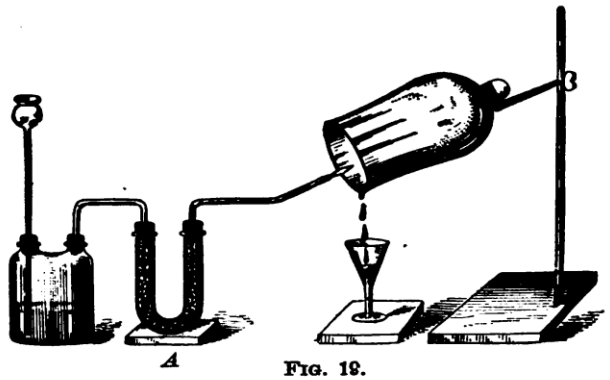

FIG. 19.

A is the calcium chloride tube. Before lighting the jet hold a glass plate in the escaping gas, and see whether

[265] Ira Remsen, *An Introduction To The Study of Chemistry*, Henry Holt & Co., New York, 1887, s. 76.

Ek. 11. Kolejde okutulan fizik kitabı. [266]

E. R. Drew

THEORY OF PHYSICS

UNIVERSITY OF CALIFORNIA
DEPARTMENT OF PHYSICS

BY Drew

JOSEPH S. AMES, PH.D.
ASSOCIATE PROFESSOR OF PHYSICS AND
SUB-DIRECTOR OF THE PHYSICAL LABORATORY IN
JOHNS HOPKINS UNIVERSITY

NEW YORK AND LONDON
HARPER & BROTHERS PUBLISHERS
1897

[266] Joseph S. Ames, *Theory of Physics*, Harper&Brothers Publishers, New York and London, 1897.

Ek. 12. Kolejde okutulan fizik kitabından örnek bir sayfa. [267]

let the section of the surface be $O\,Q\,P''$, the line of intersection of the two surfaces being perpendicular to the plane of the paper. Draw the wave-normal $O'\,P''$. At the end of a certain time, t seconds, the disturbance from O' will reach the surface at P'', where $\overline{O'\,P''} = vt$ if v is the velocity of the waves in the ether. In this same time the disturbance from O has spread out in the lower medium into a sphere of radius $\overline{O\,P}$ where $\overline{O\,P} = v_1\,t$, v_1 being the velocity of these particular waves in the ether loaded with the matter. The wave-front in this lower medium at this time must include a line through P'' perpendicular to the plane of the paper; and it must also be tangent to the sphere of radius $\overline{O\,P}$ around O as a centre. Draw from P'' a straight line tangent to the circle, which is the section by the paper of the sphere around O. This line is the trace on the paper of the wave-front; for, consider the disturbance from any point O' of the incident wave, which is advancing in the direction $O'\,Q$. It reaches Q when the disturbance from O' reaches Q', if the line $\overline{Q\,Q'}$ is drawn parallel to $O\,O'\,O''$; and while this last disturbance advances to P'', a wave will spread out in the lower medium around Q of a radius $\overline{Q\,P'}$ where

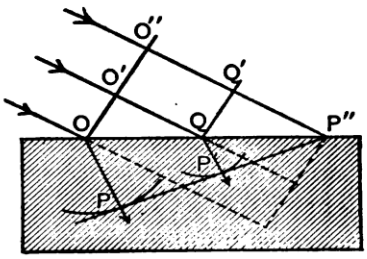

FIG. 240.

$$\overline{Q\,P'} : \overline{O\,P} = \overline{Q'\,P''} : \overline{O''\,P''}.$$

But, if a sphere is drawn around Q tangent to the line $O''\,P$, it will have a radius, r, which, by similar triangles, may be expressed

$$r : \overline{O\,P} = \overline{P''\,Q} : \overline{P''\,O} = \overline{Q'\,P''} : \overline{O''\,P''}.$$

Hence $r = \overline{Q\,P'}$; and so the spherical waves sent out from Q will be tangent to the line $\overline{PP''}$, when the disturbance

[267] Joseph S. Ames, *Theory of Physics*, Harper&Brothers Publishers, New York and London, 1897, s.423.

Ek. 13. 1885 Yılı Kolej Öğrencileri. [268]

[268] http://150.robcol.net/ Erişim Tarihi: 07.04.2018.

Ek. 14. 1910 Yılı Kolej Öğrencileri. [269]

[269] http://150.robcol.net/ Erişim Tarihi: 07.04.2018.

Ek. 15. Christopher Rhinelander Robert (kolej kurucularından) [270]

[270] http://150.robcol.net/ Erişim Tarihi: 10.06.2017.

Ek. 16. 17 Farklı Milletten 1920 Yılı Öğrencileri. [271]

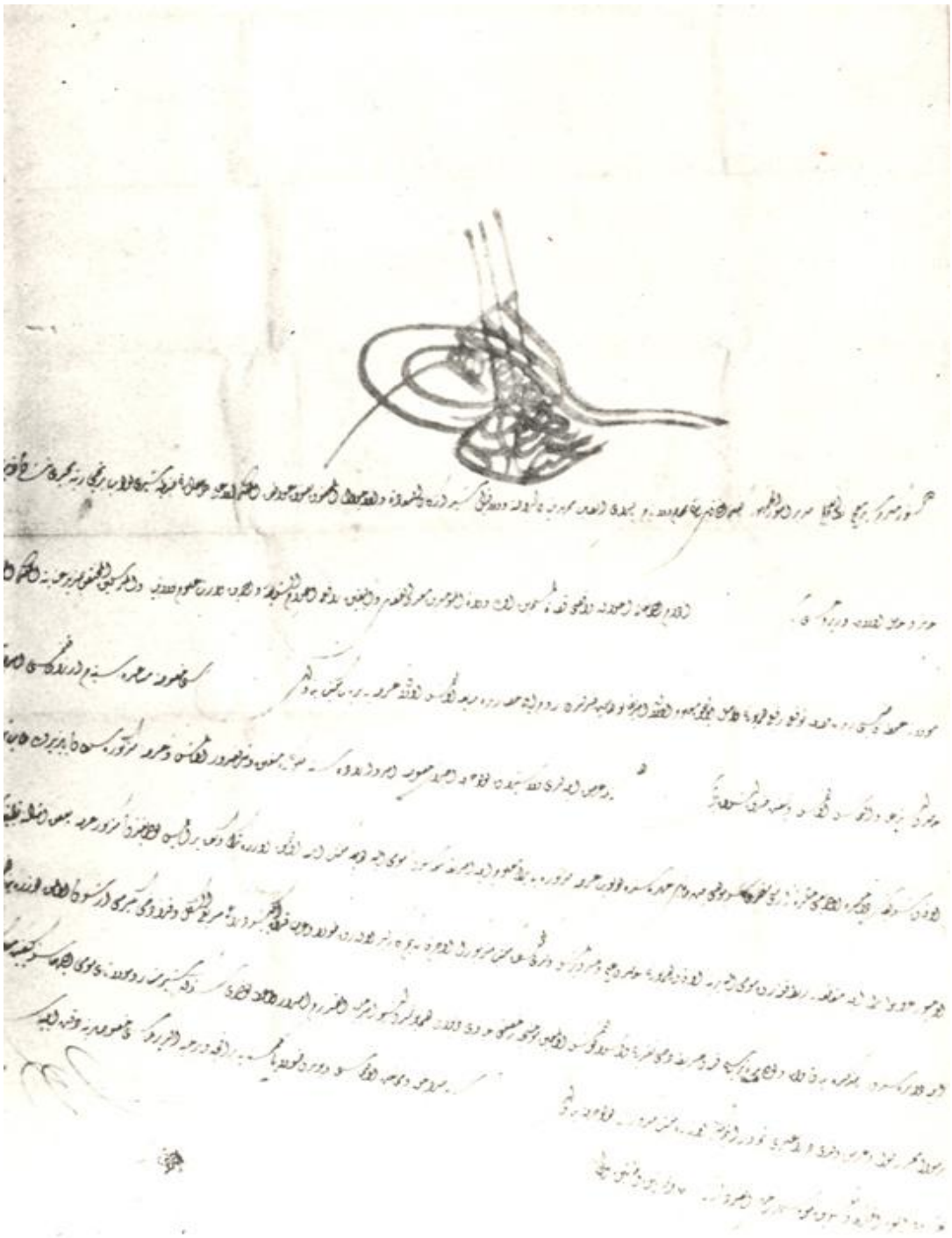
[271] http://150.robcol.net/ Erişim Tarihi: 07.04.2018.

Ek. 17. Bebek Seminer Binası. [272]

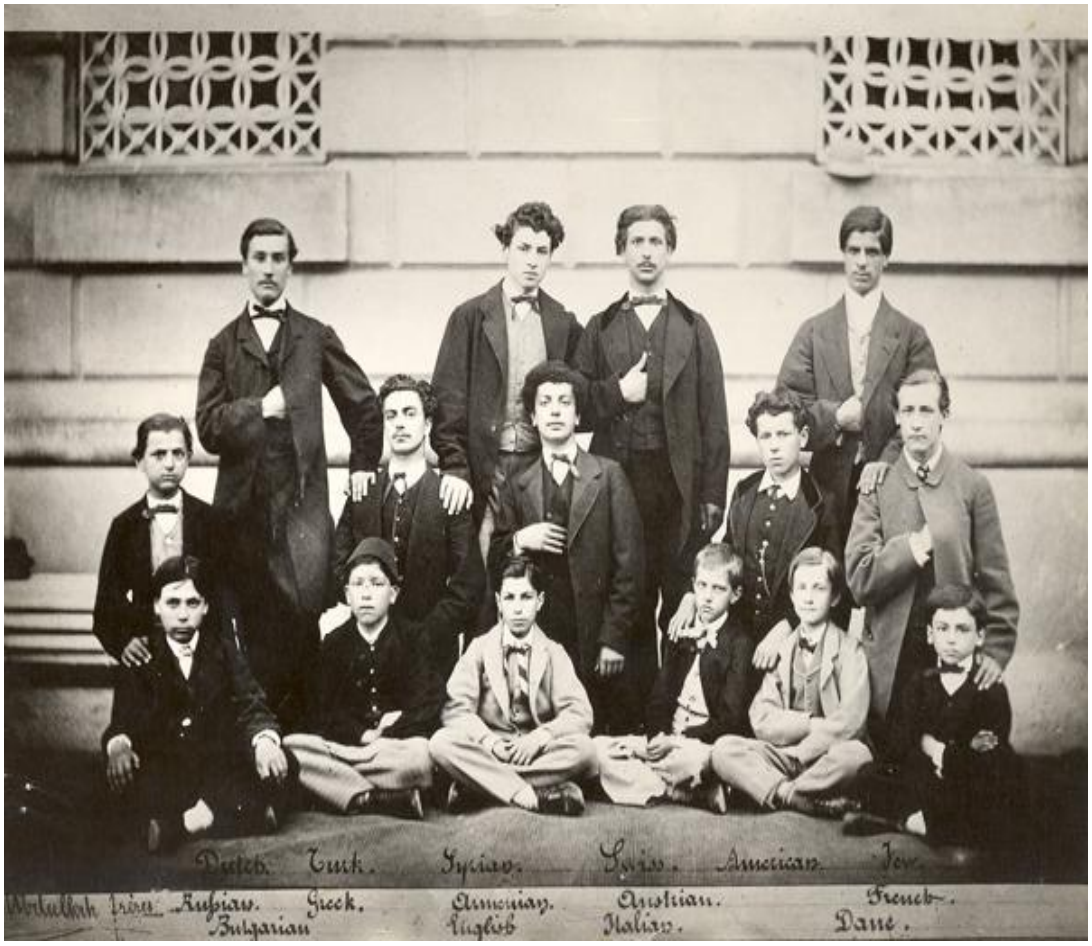
[272] http://150.robcol.net/10.06.2017.

Ek. 18. Sultan Abdülaziz'in Rumelihisarı'nda Robert Kolej binasının yapılması ile ilgili iradesi. [273]

[273] BOA, ŞD, Dosya 2792, Gömlek 15, Belge 12.

Ek. 19. Farklı etnik gruplardan Robert Kolej öğrencileri. [274]

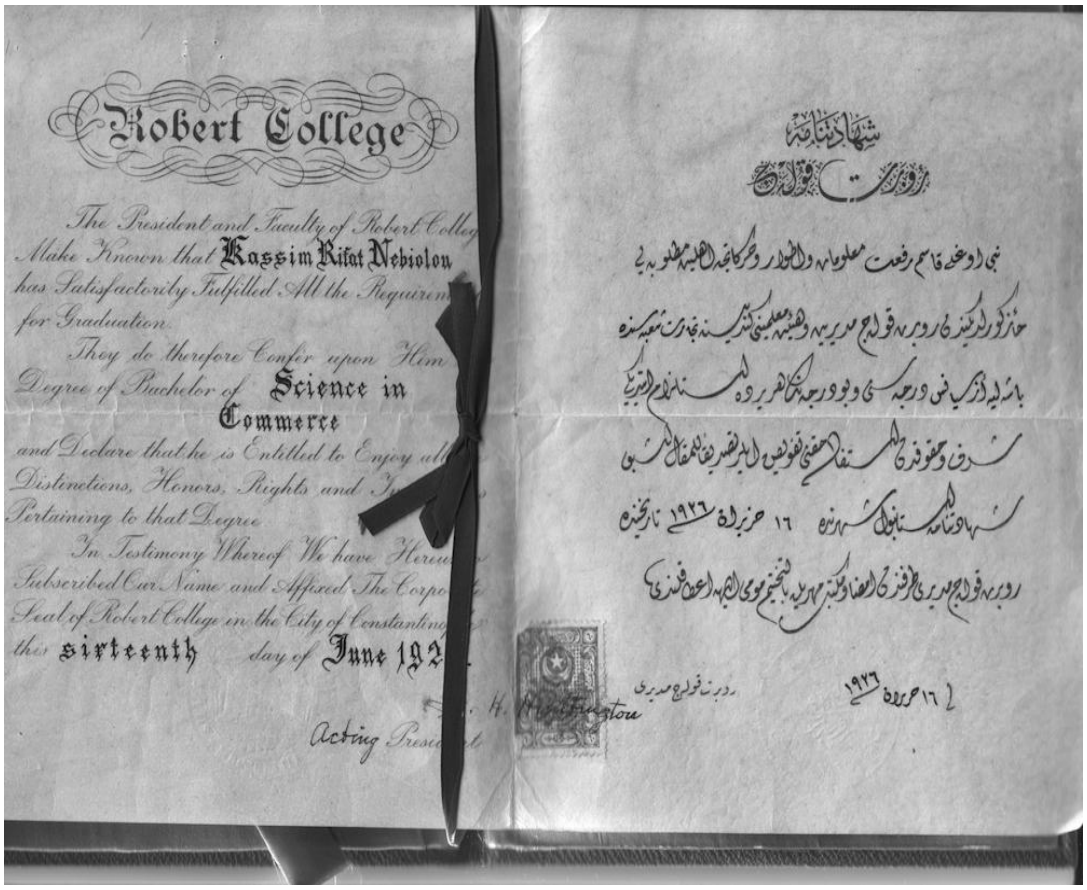
[274] http://150.robcol.net/ Erişim Tarihi: 07.04.2018

Ek. 20. Kolej Mezunlarından Kasım Gülek Arkadaşlarıyla (1928 Yılı) [275]

[275] http://150.robcol.net/ Erişim Tarihi: 07.04.2018.

Ek. 21. Kolej Mezunlarından Kasım Gülek'e Ait Diploma.[276]

Robert College

The President and Faculty of Robert Colleg
Make Known that Kassim Rifat Nebiolou
has Satisfactorily Fulfilled All the Requirem
for Graduation.
They do therefore Confer upon Him
Degree of Bachelor of Science in
Commerce
and Declare that he is Entitled to Enjoy all
Distinctions, Honors, Rights and
Pertaining to that Degree
In Testimony Whereof We have Hereu
Subscribed Our Name and Affixed The Corpo
Seal of Robert College in the City of Constantino
this sirteenth day of June 192

Acting Presi

شهادتنامه

روبرت قولجی

16 حزیران 1926

روبرت قولج مدیری

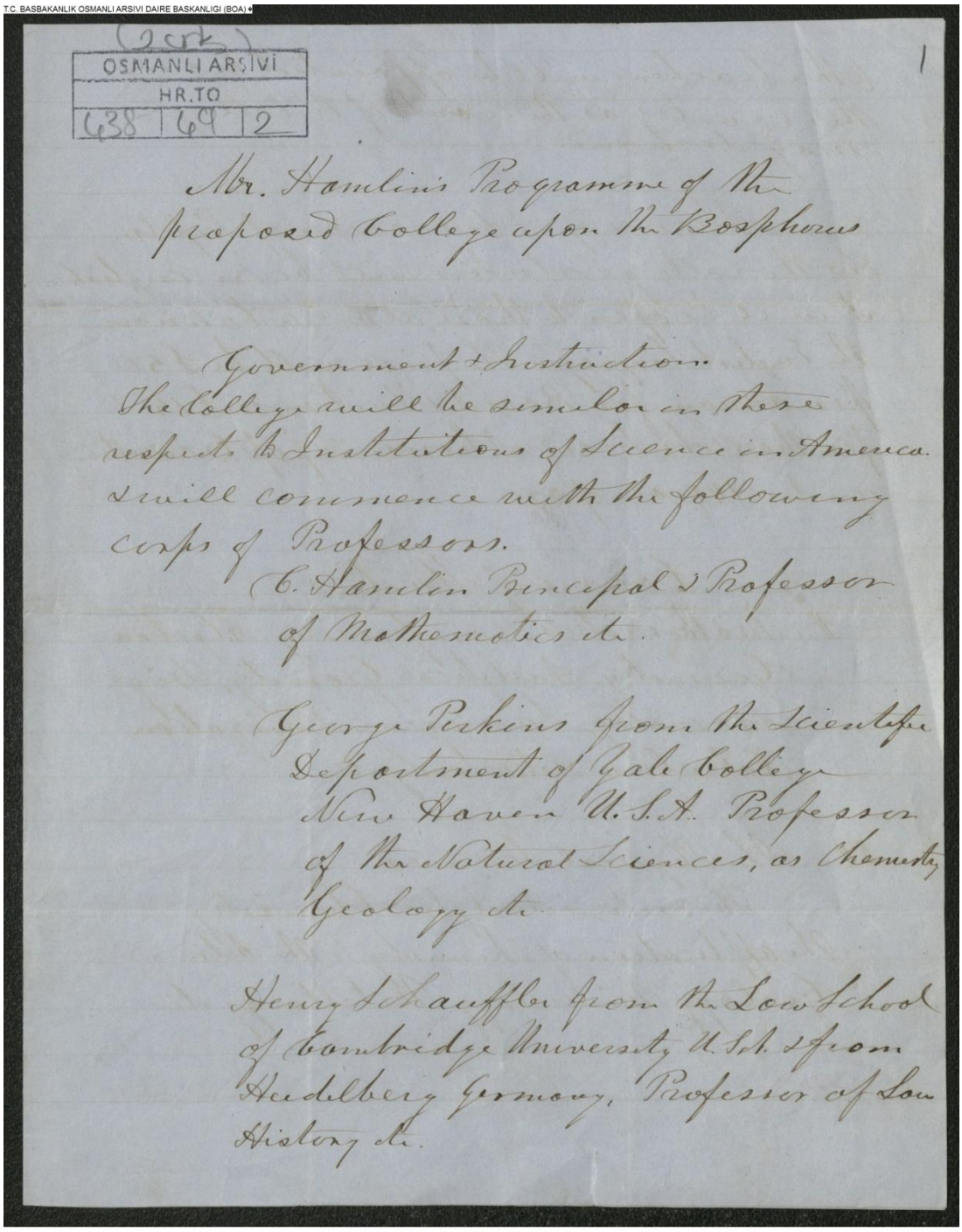
[276] http://150.robcol.net/ 10.06.2017.

Ek. 22. 1920 Yılı Robert Kolej Basketbol takımı. [277]

[277] http://150.robcol.net/ 10.06.2017.

Ek. 23. Cyrus Hamlin tarafından Osmanlı Devletine sunulan Robert Kolej eğitim programı. [278]

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)
OSMANLI ARŞİVİ
HR.TO
438 | 69 | 2

Mr. Hamlin's Programme of the proposed College upon the Bosphorus

Government & Instruction.
The College will be similar in these respects to Institutions of Science in America. & will commence with the following corps of Professors.
C. Hamlin Principal & Professor of Mathematics &c.

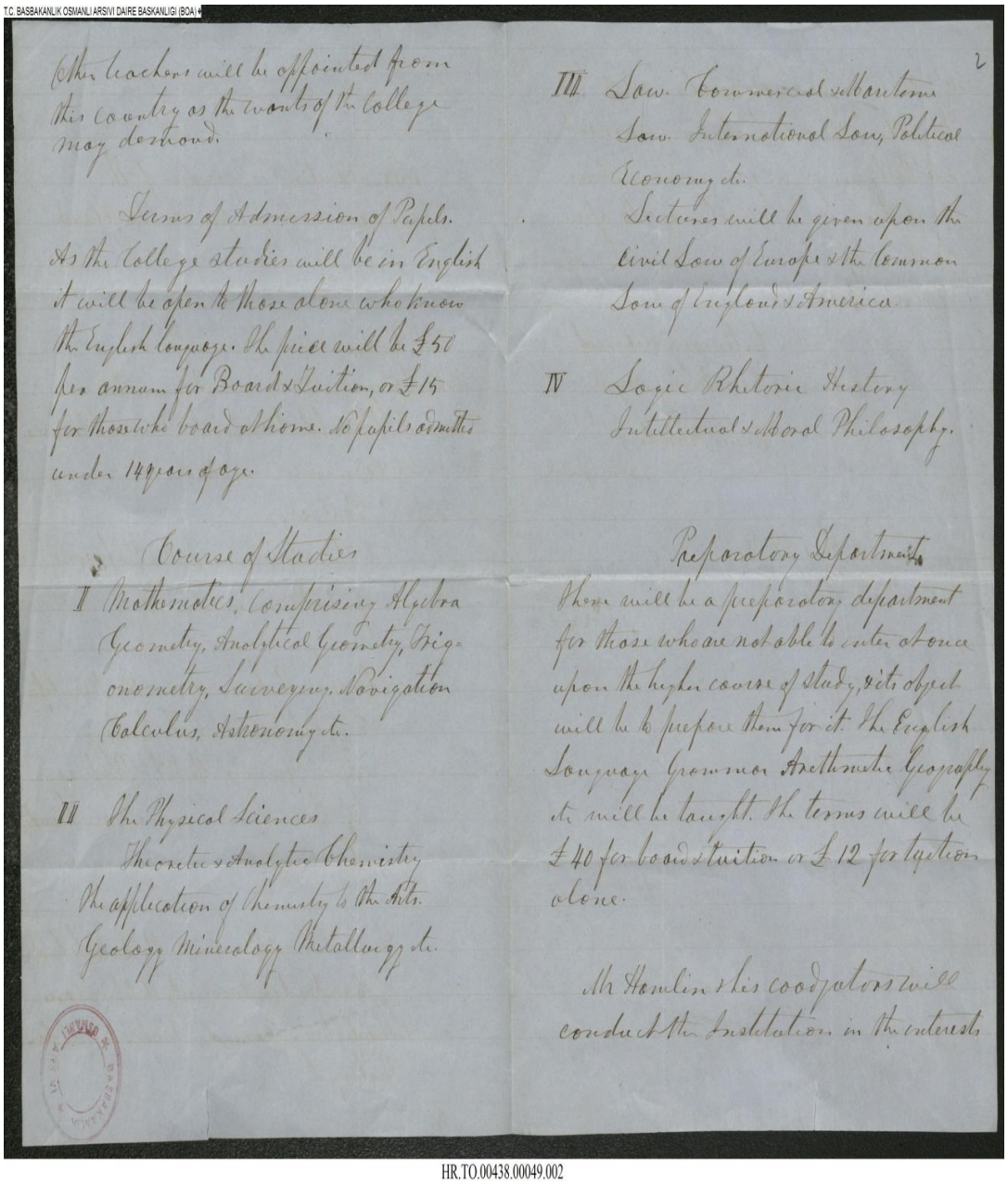
George Perkins from the Scientific Department of Yale College New Haven U.S.A. Professor of the Natural Sciences, as Chemistry, Geology &c.

Henry Schauffler from the Law School of Cambridge University U.St. & from Heidelberg Germany, Professor of Law, History &c.

HR.TO.00438.00049.002

[278] BOA, HR. TO, Dosya 438, Gömlek 49, Belge 2, Sayfa 1.

Ek. 24. Cyrus Hamlin tarafından Osmanlı Devletine sunulan Robert Kolej eğitim programı. [279]

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

The teachers will be appointed from this country as the wants of the College may demand.

Terms of Admission of Pupils.

As the College studies will be in English it will be open to those alone who know the English language. The price will be £50 per annum for Board & Tuition, or £15 for those who board at home. No pupils admitted under 14 years of age.

Course of Studies

II Mathematics, comprising Algebra Geometry, Analytical Geometry, Trigonometry, Surveying, Navigation Calculus, Astronomy &c.

III The Physical Sciences Theoretic & Analytic Chemistry The application of Chemistry to the Arts. Geology Mineralogy Metallurgy &c.

2

III Law. Commercial & Maritime Law. International Law, Political Economy &c.

Lectures will be given upon the Civil Law of Europe & the Common Law of England & America.

IV Logic Rhetoric History Intellectual & Moral Philosophy.

Preparatory Department

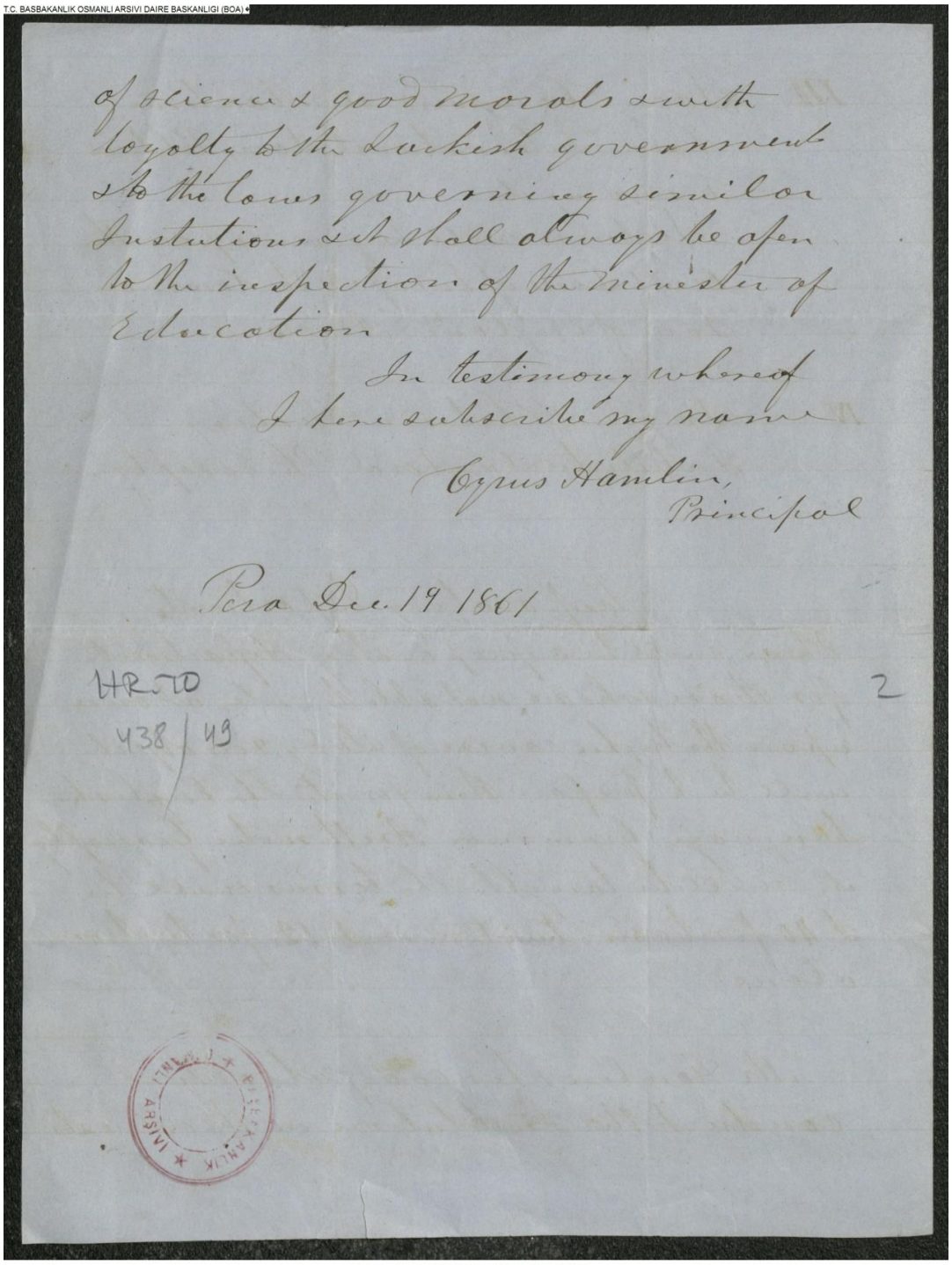
There will be a preparatory department for those who are not able to enter at once upon the higher course of study, & its object will be to prepare them for it. The English Language Grammar Arithmetic Geography &c will be taught. The terms will be £40 for board & tuition or £12 for tuition alone.

Mr Hamlin & his coadjutors will conduct the Institution in the interests

HR.TO.00438.00049.002

[279] BOA, HR. TO, Dosya 438, Gömlek 49, Belge 2, Sayfa 2.

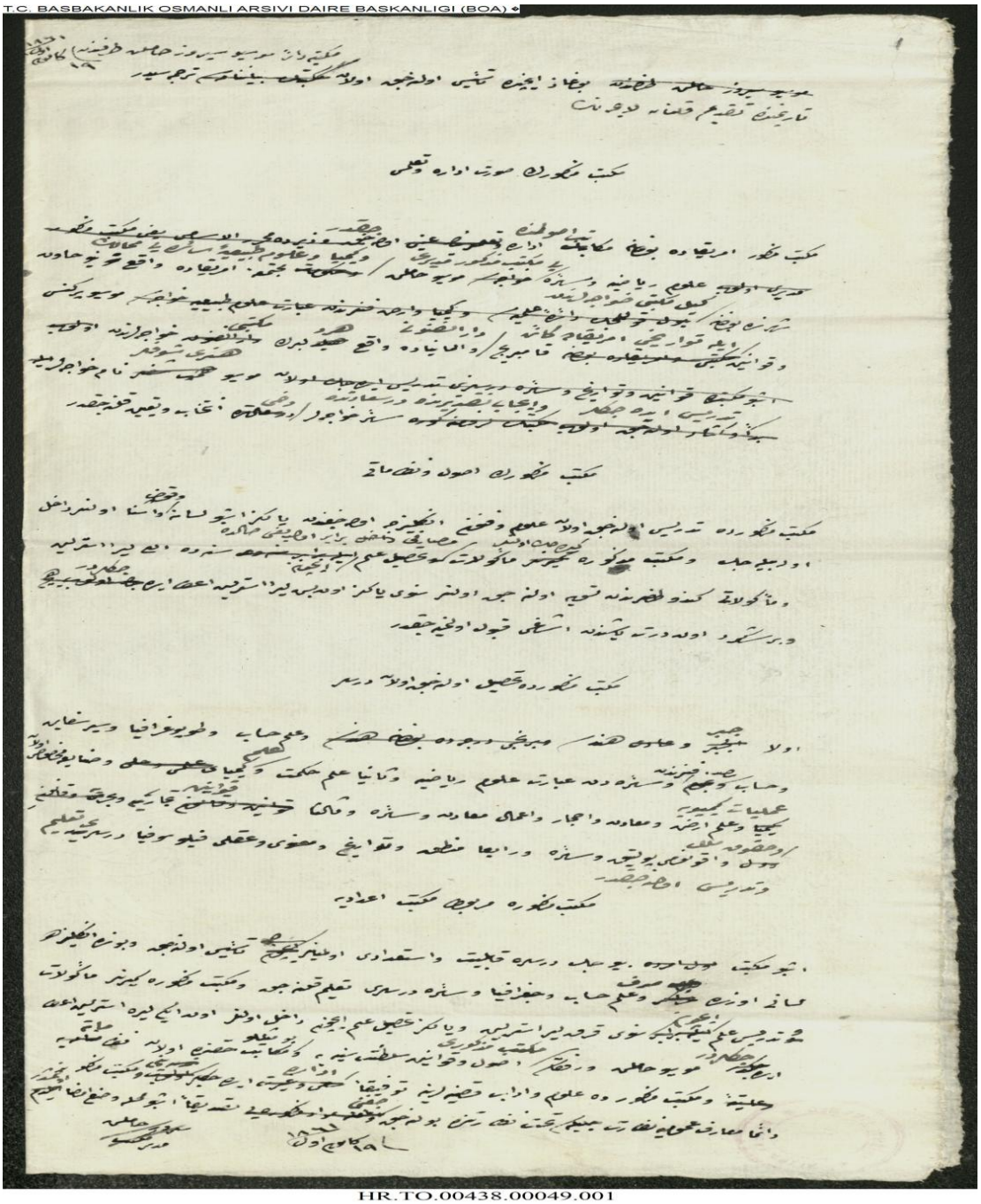
Ek. 25. Cyrus Hamlin tarafından Osmanlı Devletine sunulan Robert Kolej eğitim programı. [280]

HR.TO.00438.00049.002

[280] BOA, HR. TO, Dosya 438, Gömlek 49, Belge 2, Sayfa 3.

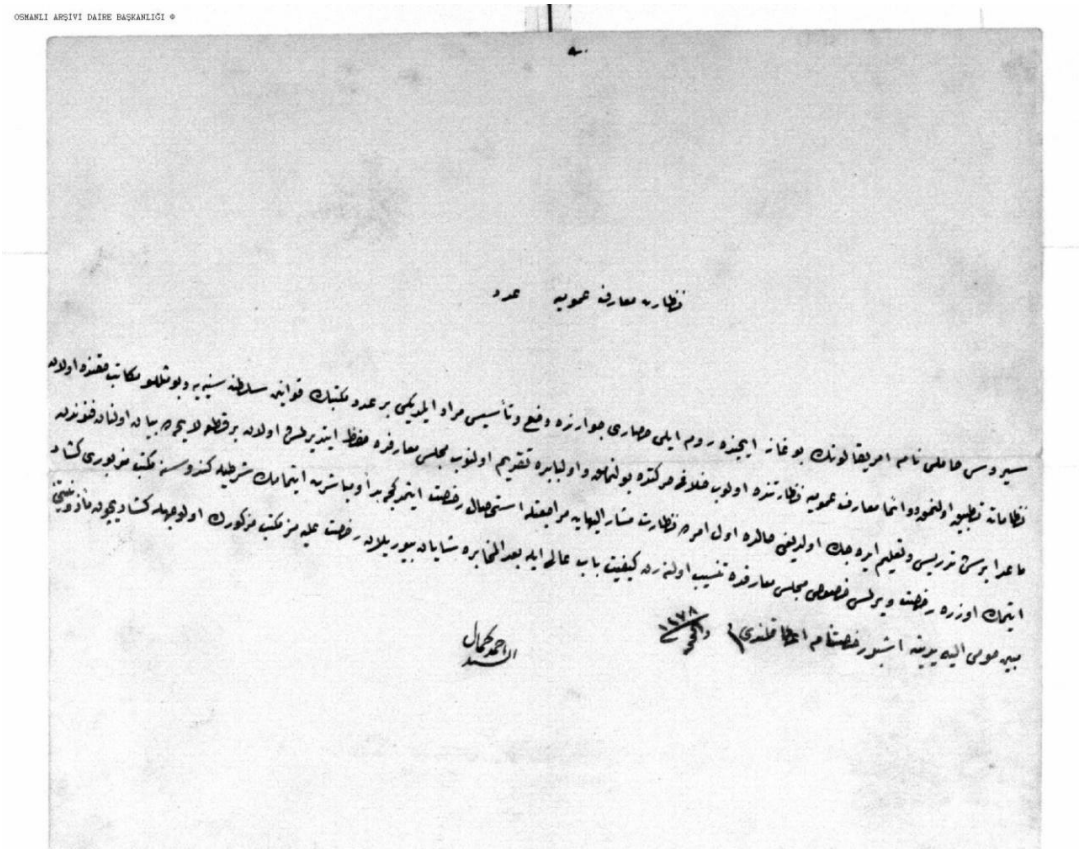
Ek. 26. Cyrus Hamlin tarafından küşat olunacak olan mektebin beyannamesi ve eğitim programı. [281]

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

HR.TO.00438.00049.001

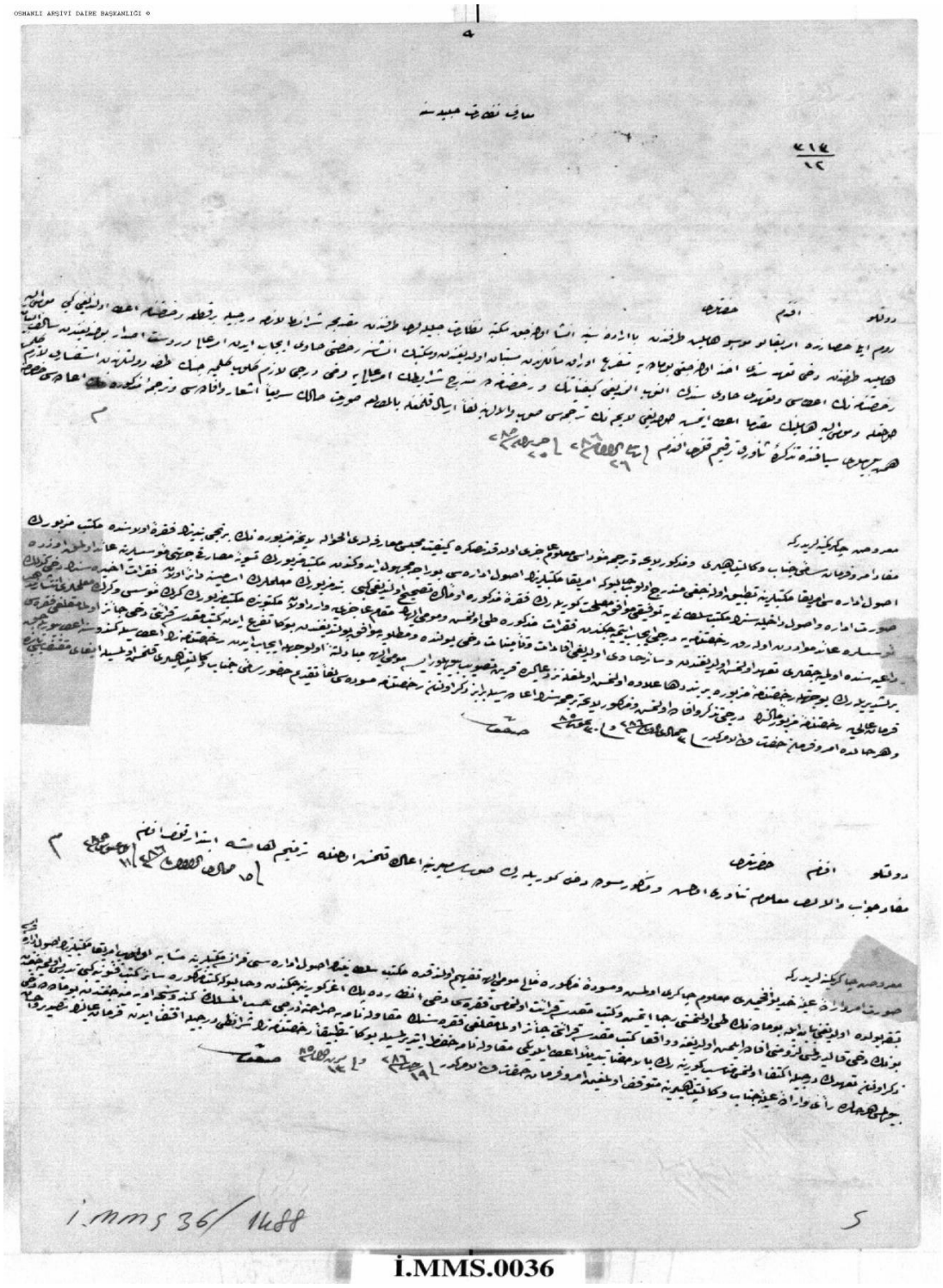
[281] BOA, HR. TO, Dosya 438, Gömlek 49, Belge 1.

Ek. 27. Cyrus Hamlin'e okul açabileceğine dair verilen izin belgesi. [282]

[282] BOA, İ. MMS., Dosya 36, Gömlek 1488, Dosya 7.

Ek. 28. Maarif Nezareti'nin Cyrus Hamlin'den istediği teminat.[283]

[283] BOA, İ. MMS., Dosya 36, Gömlek 1488, Dosya 5.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Salih POTUKOĞLU
Doğum Yeri	Ankara
Doğum Tarihi	11.10.1983

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Anadolu Üniversitesi
Bölüm	İngilizce Öğretmenliği

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	KPDS (90/A)

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Görevi/Pozisyonu	Öğretim Görevlisi
Tecrübe Süresi	7 yıl

İLETİŞİM

Adres	Çankırı Karatekin Üniversitesi Yabancı Diller Bölümü
E-mail	salihpotukoglu@karatekin.edu.tr